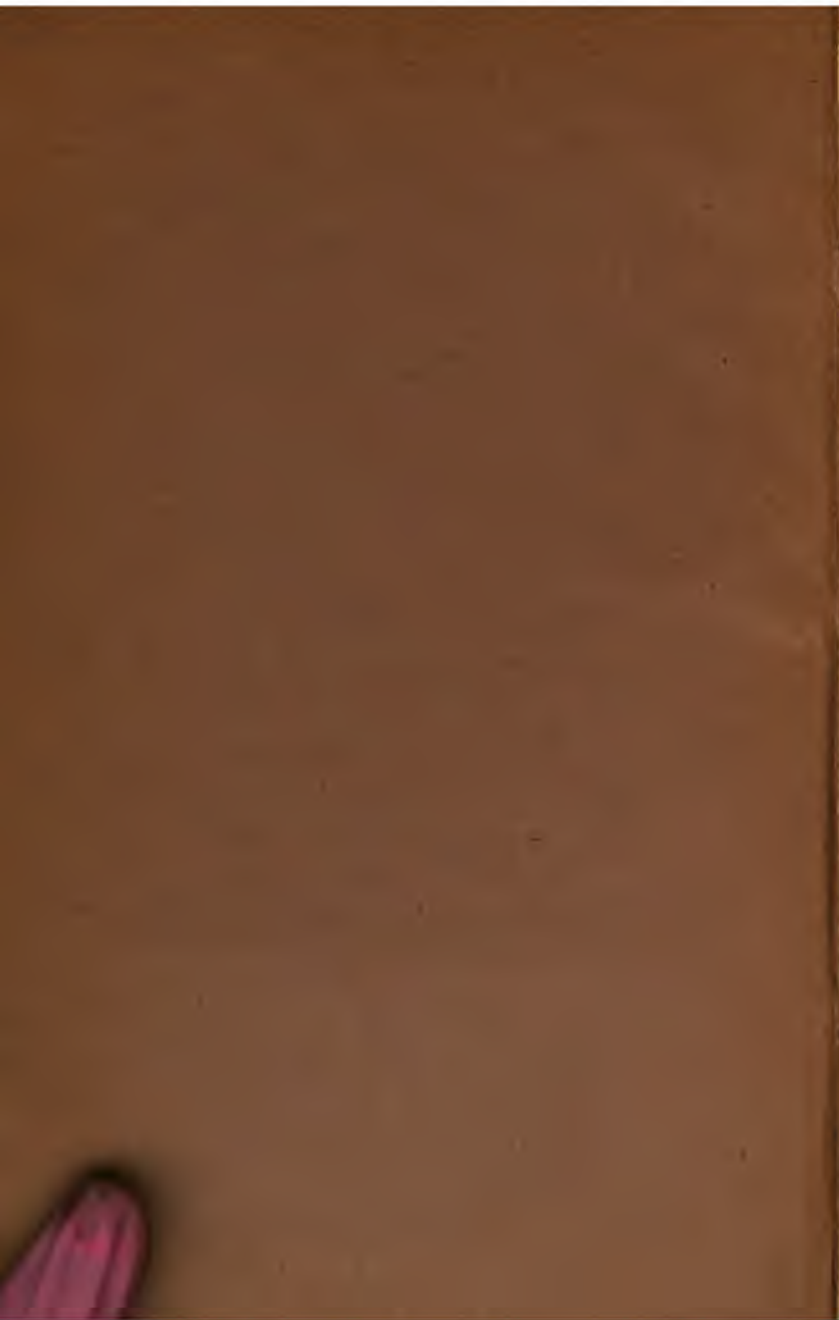

TILL-HÖR
GÖTEBORGS
STADS-
BIBLIOTEK

NORDISKT
FAMILJEBIBLIOTEK
AB

NORDISKT FAMILJEBIBLIOTEK

I

AXEL LUNDEGÅRD: ASRA
ILLUSTRERAD AF TYRA KLEEN

II

ALVILDE PRYDZ: SYLVIA
ILLUSTRERAD AF GERHARD HEILMANN
MED EN AKVARELL AF OSC. WERGELAND

III

SOPHUS BAUDITZ: SPÅRSNÖ
ILLUSTRERAD AF FRANTS HENNINGSEN

IV

S. LAGERLÖF: EN HERRGÅRDSSÄGEN
ILLUSTRERAD AF GEORG PAULI

V

VILHELM KRAG: MARIANNE
ILLUSTRERAD AF LOUIS MOE

VI

K. LARSEN: BLAND KÄLKBORGARE
ILLUSTRERAD AF FRANTS HENNINGSEN

VII

OSCAR LEVERTIN:
MAGISTRARNE I ÖSTERÅS
ILLUSTRERAD AF NILS KREUGER

VIII

BERNT LIE: TROLLMAKT
ILLUSTRERAD AF THOROLF HOLMBOE

NORDISKT FAMILJEBIBLIOTEK

IX

VILH. BERGSÖE: FALSKMYNTAREN
ILLUSTRERAD AF J. NÖRRETRANDERS

X

SOPHIE ELKAN:
DRÖMMEN OM ÖSTERLANDET
MED VIGNETTER EFTER FOTOGRAFIER
SAMT FÄRGTRYCKTA TITELBLAD
AF GERDA ERIKSON ○○○○○○○

XI

KR. JANSON: MEDELTIDSBILDER
ILLUSTRERAD AF LOUIS MOE

XII

SOPHUS MICHAËLIS: GIOVANNA
ILLUSTRERAD AF J. F. WILHJELM

XIII

PER HALLSTRÖM: DÖDA FALLET
ILLUSTRERAD AF NILS KREUGER

XIV

JACOB B. BULL: FONNÅSFOLKET
ILLUSTRERAD AF A. BLOCH

XV

HERMAN BANG: SOMMARNÖJEN
ILLUSTRERAD AF HANS TEGNER

PER HALLSTRÖM

DÖDA FALLET

DÖDA FALLET

EN BERÄTTELSE

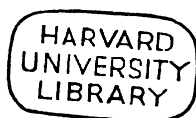
AF

PER HALLSTRÖM

ILLUSTRERAD AF NILS KREUGER

STOCKHOLM.
ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

STOCKHOLM.
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1902.

I.

Klockan i hörnet slog tolf slag, medan lodet hasade tungt mot fodralet, och kedjan gaf ett rostigt gnäll i verket. Genom något fel i det senare kommo ljuden med olika fart, först ramlande muntert nog på hvarann, men så med tveksamma uppehåll, som om de hade svårt att skiljas från det ljufva nuet och bringa in en oviss framtid.

För oss, som lyssna till klangen i fantasien, har den en egen ton. Där är ett haf af tystnad emellan, och ringarna breda sig i det stilla så ostörda af all annan rörelse, som om det varit något särskildt märkvärdigt med de sekunder, hvari tiden just då drog sitt rastlösa andedrag.

För de närvarande hade de ingenting sällsamt alls, utan voro blott en

flyende del af våren i nådens år 1793, en vår, sent kommen och fort förrunnen som alla andra. Tänkte man någonting alls vid det störande bullret, så var det förvåning, att en klocka gick i ett dylikt näste, och ett trotsigt medvetande, att om det var för att mana gäster på dörren, så var syftet åtminstone för den natten och det sällskapet förfeladt.

Sällskapet var icke af bästa sort, stället icke heller. Men efter det sista slaget just förklingar, vilja vi hänga oss fast därvid, innan det är för sent, och dyka in i det längst förflutna och se oss omkring och göra oss hemmastadda där. Ty människor äro dock alltid människor, och behöfva just icke ömsesidig högaktning som förutsättning för ömsesidigt intresse, helst på så långt afstånd i tid.

Rummet var lågt med nedsotadt tak och bjälkar som hängde svankryggigt. Grofva och bruna bord och bänkar, det var hela möbleringen, jämte ett par bruna skåp med utsuddade rosor på och den redan nämnda klockan, en gång prydd på samma sätt. På väggen bredvid hängde en gammal luta, hvars pärlmorornament ensamt glimmade i allt det färglösa,

som några fiskfjäll i ett nät. För fönstren sutto tillskrufvade luckor, och genom de runda hålen tittade idel svart tomhet.

Det gjorde också detsamma, ty därinne behöfde man för sin trefnad ingenting af yttervärlden och ingenting för ögat. Man redde sig ändå.

På midtelbordet bland flaskor och krus, glas och tenntallrikar, rykte fyra talgljus, som tycktes ha böjt både lågan och veken för draget af våldsamma skrattsalfvor och dröpo och dräglade sitt dropp till skäggiga och förkomna fysionomier, af någon likhet med de orakade, talgiga och rödögda ansiktena omkring dem. I en krets bakom strök, i en behaglig kontrast mot glädjen, den bekymrade och sömniga krögarmor och suckade och tänkte på sin säng och gned händernas yttersidor i förlägenhet och vaktade på order. Men bakom henne fyllde skuggorna i den tobakstäta luften rummets öfriga rymd och smälte på väggarna tillsammans med fläckar af nötning och smuts, så att det var, som om där funnits en ansenlig hop af dimlika väsen, ehuru den blott i första ringen tog helt kroppslig form.

Där var det inte fler än sju.

Johan Labbart, afskedad lektor i Hernösand, numera privatman — och helst så privat som möjligt — i den obskyra staden Sundsvall, var den till ålder och ställning mest framskjutne. Det förra visade sig i den hårpiska han bar, grå utan puder, öfvergående till grönska af fett och vanvårdnad liksom hans bruna rock, det senare i sättet hvarpå han bar den, som en motvikt mot den muntra och öfverlägsna uppnäsan, rätt ut som pipen på en tekanna. Han lifnärde sig på skulder och där dessa, utan hans eget åtgörande, sveko, på lektioner med köpmanssöner, dem han undervisade i främmande språk och genom sitt afskräckande exempel i försiktig och laglydig lefnadskonst.

Herman Feltstjerna, en fänrik som aldrig sett krig och en äkta man som aldrig sett fred, tillräknade sig själf platsen närmast efter honom, men lämnades af andra just ingen plats alls. Hans röst lät som kastad tillbaka ur en sprucken kruka, och hans vänner påstodo, att den gjorde så med förnuftigt skäl, och att det var det enda förnuftiga med honom. Fiender hade han inga — det var hans

öde — men hans klandrare, hvilka voro alla de som användt honom i hans verkliga lifskall, landtmäteri, vidhöllo, att den räta linjen för honom var ett i alla afseenden ofattbart begrepp.

Hagdin och Willing, tvenne handelsbokhållare, bildade den egentliga medelklassen i sällskapet. Där var också öfver dem något uttryckslöst, som om de bakats — af samma deg — och vid jäsningen förlorat sin fysionomi. Det var folk som tänkte på order och läto bli på eget bevåg, spisade sina ärter och drömde om fläsk till dem. Roligt hade de icke haft, men aldrig reflekterat öfver orsaken. Som det var lika litet ondt som något annat i dem, passade de att fullständiga hvilket sällskap som helst och ansågos väsentligt bidraga till nöjet.

Lutad emot dem, som om han uppmärksamt lyssnade på dem, satt Niklas Lanthén. Det var emellertid bara en synvilla, som icke ens länge kunde smickra föremålen själfva, ty de visste så godt som andra, att han alltid satt och måste sitta så, böjd åt vänster. På högra sidan af halsen hade han nämligen ett så kalladt flenhus, jättestort och täckt af

svart taft. Det var det mesta han egentligen bragt det till i lifvet, trots god vilja att komma sig fram, god flit som kopparslagaremästare och inga skrupler. Man tillskref detta hans yrkesmässiga lomhördhet och hans otur, som gjorde att han alltid instämde på orätt ställe och var ett offer för slumpen. Till och med hans sömn stördes af kroppslytet, ty det föreföll honom, att han i bädden låg bredvid sitt förfelade jag, och hans dröm tog formen af afundsjuka fantasier öfver hur mycket andra hade.

Nedanför dem alla satt en man af obestämd ålder, vid namn Jonas Pihl. Namnet var det enda säkra med honom, ty annars var där idel gåtor. Han tycktes icke veta dem själf, och som han icke var från trakten, hade han heller ingen att fråga. Att han en gång ägt något, ansågs sannolikt på grund af hans vana att dra fickan ut och in och stirra på dess tomhet, men hvad han ägt, om det varit en gård, en häst eller en tobakspipa, det var alldeles ovisst. Att han gjort något galet på ett eller annat sätt, det kunde hvem som helst se. Han hade ett kainsmärke intryckt, icke i pannan,

där det knappt skulle ha funnits plats för det, men någonstans på ryggen, och dess befintlighet yppade sig i alla hans rörelser, hvilka för resten icke voro många. Han hade dykt upp i staden under krigsåren, satt sig på en varupacke vid hamnen och blifvit kvar. Det var nu hans yrke att sitta och vakta, gå ärenden, skrifva på diktamen en förträfflig stil — läsa tycktes han däremot ha glömt — samt sofva i kyrkan. Det sista gaf honom anseende af att vara en man, mot hvilken det förbrutits mer än han själf orsakat, och så kunde han uppehålla lifvet och klä sig tämligen anständigt i aflagda kläder. Som han regelmässigt söp sig dödfull vid tillfälle, hade man sympati för honom som en trots allt dunkel ärlig karl och bjöd honom gärna, ehuru icke i familj.

Det var sällskapet; alla mer och mindre skeppsbrutna, frestade de sin tillvaro på de magra smulorna från öfverflödets bord i den lilla kuststaden, som i sin ordning lefde ett allt annat än sorgfritt lif på landet bakom, täta skogar med föga folk, karga förhållanden och lång sömn i vinteridet. För tillfället skulle

de dock icke ha bytt ut sin plats mot någon annan, ty om taket var lågt, så var glädjen bara desto närmare, och bordet med våtvaror, skorpor och kringlor, tobakskarduser och snusstrutar skulle godt ha räckt till för dubbelt så många.

Den de hade att tacka för allt detta, värden för kvällen, kungen för nuet och en obestämd tid framåt, skilde sig från sina gäster icke så mycket till det yttre, som med höga stöflar, grof rock och grofva lemmar var rustikt nog, men desto mer till hållning och uttryck. Han ensam bar i sitt väsen något obeskrifligt som angaf, att han var en karl med resurser, om icke i fickan, så i bröstet och hufvudet, hvilket är bättre. Han njöt som de andra af stundens sorglöshet, men för honom var den icke en lotterivinst, utan räntan på ett säkert kapital. Han var den ende i sällskapet som var nyrakad och slät — af respekt mot sig själf — och hans breda haka och skarpt tecknade munparti lyste nu i medveten värdighet i kapp med hans kvicka och förslagna ögon. Ansiktet, med stora och kraftiga drag, var en begåfvad bondes, men hans later och rörelser tydde på en

man som sett sig om i världen. Hade det icke alltid varit från den bästa sidan, så var felet hvarken hans eller världens, utan af tillfällig art, och hade han fallit sju resor, som nog var möjligt, så hade det varit på fötterna liksom katten. Han hette Magnus Huss och var född i Boda by uppåt älfven, i små förhållanden, dem han tidigt försökt göra ansenligare. Så tillvida hade han också lyckats, att han ständigt skapat allt större hvirflar omkring sig; det hade varit hans lifselement som en simmande själhunds. Ur den sista hade han just dykt upp, ännu våt, glansig och munter af badet.

Det var ett handelsfallissement, förbundet med vådeld, men för öfrigt just inga poster på kreditsidan. Sina ovänners förhoppningar hade han dock kommit på skam och redt ifrån sig ansvar och borgenärer med en född segrares muntra behag. Vid nära fyrtio år stod han nu lika fattig, som han inträdt i det merkantila lifvet, hvilket var mycket, men lika rik också, hvilket var vida mer. Världen låg honom nu lika öppen att gå tillbaka in i som nyss för att gå ut, och hade han hittills intet annat vunnit

än namnet »Vild-Hussen», så var heller ingenting förloradt. Benämningen tydde icke på några hans lynnes oarter, utan blott häpnaden, som hans syn på tillvaron och dess möjligheter väckt hos sinnen, hvilka fattade den förra som ett ärfdt klädesplagg, och de senare som utsikt att runda ut det med långsamt förvärfvad, men solid fetma.

Vild-Hussen stod upp med ett glas i hand och hällde rödt vin i glaset. Medan han med en åtbörd bjöd tystnad, bet han af och förtärde en half kringla, och själfva krögarmor, som nu hoppades, att man skulle ha vett att ge sig af, imponerades af hans hållning och samlade sig till högtidlig uppmärksamhet liksom i kyrkan. Bakifrån kunde man icke se den uppsluppenhet som lekte i hans ögonvrår och mungipor.

»Mina herrar,» började han värdigt, »hjärtans vänner, det gör mig ondt om er. Roligt har ni haft, men inte har jag talt om hvarför, och inte ens hvad det är vi dricka. Fyll i glasen, lyft dem till ögat, och säg mig hvad ni ser!»

De gjorde så och stirrade påde mörka kuporna med ett plötsligt vemod, som

om de först nu fattat allt godts förgänglighet, men också med en orolig känsla i svalget, ty man kunde vara beredd på hvad puts som helst.

Spegelbilderna återgåfvo blott deras ansikten med breda munnar och förskönade drag — de hade ingenting att svara.

Vild-Hussen lugnade genast deras närmaste farhågor.

»Vin är det nog, men ser ingen något mera? Herr lektor, en prästkappa, som aldrig kunde ha kommit på värdigare skuldror, har kära bror för länge sen supit upp, men nu är det min blommiga nattrock. Rak i ryggen, Feltstjerna, för där sitter nu en eldgaffel med diverse annat, som borgenärerna föraktat! Hagdin och Willing ha snusat upp min rödrandiga katt utan att nysa, och Lanthén håller på att svälja ett brunt klädskåp som ansågs väggfast och på slutet var tomt. Jonas Pihl bolmar och drömmer, men inte om att en blifvande rådmansstol gått upp i rök. Det gör också detsamma. Skål, hjärtans vänner!»

Med undantag af Labbart förstod ingen riktigt, men de lydde honom ändå.

Lektorn, som älskade att höja stämningen med personliga skämt, fann det vara tid att skingra grubblet med ett par sådana.

»Skönt för fänriken att slippa eldgaffeln mot hufvudet,» inföll han. »Bror misstar sig om skåpet, det är redan på väg ner, det syns på halsen.» Och han kunde icke neka sig att sjunga första strofen af en smädevisa mot kopparslagaren, hvars lifssträfvan han ägnade ett upplyst och godmodigt förakt:

»Lanthén, Lanthén,
han skrapa' med de tunna ben,
han böjde djupt på nacken
för gård och grund och stenhus,
men hur han kröp och lockade,
och log och ljög och bockade,
blef tacken
ett flenhus.»

»Bror gör annorlunda, bror ger tusan i stenhuset. Det är rätt, allt på bordet, table rase! Men tänker du på att lämna oss? Det ser så ut.»

Och inför förvåningen vid denna nya tanke aktade ingen på de båda kränktas förtrytelse, hvarken Feltstjernas bred-

axlade manlighet eller den andres kopparröda ansikte, som bredvid komplementet liknade en sol, hotad af totalförmörkelse. De glömde den också strax själfva, ty Vild-Hussen svarade, som om det gällt den enklaste sak:

»Så är det. Som bror ser, allt hvad jag äger är på detta bord, men om herrarna i sinom tid ramla under det, så är det där det ligger. Stor sak! Direkt härifrån far jag min väg, jag skuddar Sundsvalls stoft af fötterna på samma gång jag sköljer dess damm ur halsen.»

Detta lät ju lustigt nog, men som skämt var det för dristigt, som allvar för svindlande. Alla visste hvad det betydde att öfverge sitt hörn, där man var känd om också icke högaktad, där själfva den hund som skällde på en var bekant och inte bet, om man bara stod stilla. Där man var skrifven i kyrkboken och dymedels hade fått ett slags rättighet att vara till. Ge sig ut, där platserna voro upptagna, öfvertyga folk, att de skulle maka åt sig, hvem gjorde sådant onödd, och hvem lyckades? Jonas Pihl letade i sitt grumliga hufvud efter något dylikt minne, men utan visshet om hur det

hade gått och med farhågor för det värsta.

»Bror skämtar,» sade de, »bror fördärfvar nöjet. Tala allvar!»

»Mycket gärna, om det skall göra det muntrare. Här är för smått för mig, jag tröttar ut ögon och fingernypor. Man knåpar och kretar på några stockar och bygger en båt och bränner tjära och rullar tunnorna i båten och litet plank ofvanpå och sist sig själf. Det blir en daler då och då, och så en silfversked, och den hänger man i skåpet och låser det. Man kommen ingen vart. Och så ligger hela landet tjockt af skog bakom, och älfvarna gå nästan tomma. Kom det fart i det där, och skogen fick resa, kunde man lägga en blank silfverslant på hvar stubbe, och alla skulle rulla hit ned. Skulle ni inte då ha lust att slå trissa, hva? Pass på bara om en tid! Jag ger mig dit upp och sätter i gång.»

»Hur sa bror? Uppåt landet! Nu skämtar du igen, Vild-Hussen.» Och förtjusta att få komma ifrån tråkiga och besvärliga tankar, efter man nu var tillkallad för att ha roligt, lutade de sig tillsammans i larm och skratt. Krögarmor,

som insåg det hopplösa i sin väntan, fattade sitt beslut, smög in i rummet bredvid och gick till sängs, öfverlämnande åt försynen att rädda huset från eld och brand.

Men Vild-Hussen fortfor att tala, likt en man som lägger fram sin älsklingsidé och vet hvad den är värd. Hans ögon lyste, och hans tonfall förstorade hvart ord, som om han berättat en saga.

»Uppför Indalen, ett par mil från min hemtrakt, ligger ett kuriöst ställe, som heter Gedungsen. Det är som en låst dörr, och den som inte har nyckel kommer inte in. Nedanför ända till hafvet är bra nog bygd, en gård här och en lada där och skog förstås öfverallt. Meu där är ingenting att göra i stort, andra har redan bitit sig fast och sågar litet och flottar litet, och där man sitter sitter man. Ofvanför Gedungsen, där är ett land! Stora skogar, som ingen har rört, timmerträd, som inte famnas af två karlar, berg och sjöar och forsar, milar mellan skorstensrökarna och milar igen, så långt en sate kan vandra med sex par näfverskor. Allt är låst af den dörren, och hör den till, som kan

slå upp den på vid gafvel. För Gedungsen, ser ni, är en fors, men inte en vanlig fors. Laxen går inte uppför, om han så arbetar sig smal som en knif, han får inte hufvudet igenom. Nedför kommer ingenting, ja, fort nog kommer det i väg, men aldrig fram. Den gröfsta stock bryts sönder som vass i vårisen, späntas till stickor eller svarfvas till gryn. Bönderna ha funderat öfver detta i många herrans år. Kunde vi få litet förbi, ha de tänkt, så kunde det bli pengar af, kunde vi bara göra en ränna bredvid... Men intill forsen är berg och bredvid en hög sandrem med skog på. De hämtade dit en klok man, magister Stenius, och han mätte och räknade ut, hur mycket dagsverken det skulle ta att göra den där lilla rännan genom remmen. Så gräfde de och så hvilade de sig, och allt som de gräfde, rasade det efter dem. Så läto de bli. Det där fick jag höra om och for dit i höstas. Jag såg genast hur det hängde ihop. Ge mig hundra riksdaler, så trollar jag åt er, sa jag. Hur skulle det gå till? Det är min hemlighet. Den som arbetar bara med armarna och inte med hufvudet, kommer

inte långt. Ser ni, jag tänker låta vattnet självt göra rännan, men det behöll jag för mig så länge. Spottpriset lockade, hundra riksdaler kunde man ju våga, alltså prutade man på summan. Då var jag bestämd. Det ingaf förtroende, och så slog man till om försöket. Var priset löjligt lågt, så tänker jag ta ut resten efteråt på ett eller annat sätt. Den som har nyckeln till ett rum, han lär väl vara den som styr och ställer i det. Förstår ni nu, hvad jag skall göra i skogarna?»

De förstodo det någotsånär, men tanken på att man kunde söka något hos bönderna föreföll dem obeskrifligt lustig.

»Bönder är ett satpack,» sade Labbart och blef dyster mot minnet af gamla oförrätter. »Jag varnar dig, det är ingen trohet i dem. När man spann sina intriger mot mig, svarade jag, att det var predikantens ensak, om han stod full på predikstolen, efter det icke alls hindrade honom att vinna bondsjälar för Gud. Hade jag inte rätt? Då reste de borst mot mig, de djuren. Och klockaren, också en bonde, klagade öfver,

att han kom underst i trappan ibland. Var det inte hans plats, anvisad af naturen själf, skulle jag inte ha stött mig värre annars? Men jag fick gå ifrån prebendet och alltihop. Nå, sedan har jag då bara umgåtts med folk och är åtminstone nöjd åt det.»

»Naturligtvis hade bror rätt. Nu skall jag ta revansch för bror. Tror ni den som kommer till rätta med Geddungsfallet, blir ängslig för några bönder? Var lugna för mig! I en liten båt far jag härifrån, så att ingen af borgenärerna vet af det, i fyrspänd vagn vänder jag om en gång rätt snart. Då skall jag säga ett par ord till mina ovänner, men vännerna skall inte bli lottlösa. Lanthén skall få göra brännvinspannor, sådant behöfs, Feltstjerna skall få mäta så snedt han vill, bara det sker till min favör, alla skall få sitt. Skål för den dagen!»

Det var lätt att väcka hänförelse med sådana löften. Ett bräddadt glas på köpet, och alla trodde så visst som han själf på framtiden, efter den verkligen behöfde lifvas upp. Endast Jonas Pihl, som kanske redan fått för mycket,

satt dyster och grubblande, måhända öfver bönderna, men utan att riktigt veta det själf. Labbart reste sig.

»Du är en stor man, Måns Huss,» sade han högtidligt. »När jag skådar tillbaka öfver historien, finner jag bara en att sätta vid sidan af dig. Det är Kristoffer Kolumbus. Från Palos hamn i Andalusien drog han ut med tre karaveller och sökte en gammal värld och fann en ny. Du sätter dig i en liten båt och söker, dristigare än han, en ny värld med detsamma. Måtte det inte bli den gamla du finner! Sedan knackade han ett ägg med lilländan i bordet, och det stod, till häpnad för alla som sågo det. Kanske vore det säkrast för dig att börja med ägget.»

Vild-Hussen blef så pass ond, som hans godlynthet och segervisshet tilläto det.

»Jag skall knacka bror med tjockändan i bordet,» svarade han, »jag skall visa, att alla hufvud i denna stad är sköra som ägg och knappt har bättre stoff i sig. Jag har inte talat om allt, men håll öronen öppna, när vårfloden kommer om ett år, så kanske det hörs något ända hit.»

Han höll inne, som om han yppat för mycket af sina tankar, men efter en blick rundt sällskapet och en vuxens leende mot sömniga barn, släppte han sig lös, och hans ord klungo af allvar.

»Det kan behöfvas, att man blir väckt. Hvarför sitter ni här och festar på en bankruttörs sista smulor, hvarför står jag som värd? Vi har varit dumma, alla människor är dumma. Ingen gör klart för sig, hvad det gäller. Man är sig själf närmast, det har man nog vetat, men man har inte haft mod att vilja sig tillräckligt väl. Därför står man med hål på armbågarna, fast man inga har knuffat undan, och bockar — kära bror hit och kära bror dit — och skrapar sig baklänges ut i kölden. Nu är jag trött på det, nu har jag lekt nog. Nu kommer det en tid, då man slår och trampar sig fram. De som makten har, de har skrattat åt oss ända till nu, men nu skrattar de inte. I Frankrike har man nackat en kung och sett, hvad hans hufvud var värdt. De har sjunkit i pris öfver allt, men de goda hufvuna har stigit. Nu kommer det en tid, då den kloke blir klokare, och den dumme skall

borsta hans skor. Alla frukter skakas af träden, och den som inte får några med, har sig själf att skylla, ingen vill heller höra på hans gnäll. Det där har fallit mig in, när jag stått för rådsturätten och sett andra sitta. Nu tänker jag handla därefter, jag vet hvad jag vill och börjar på att gissa mig till hvad jag kan.»

Hela sällskapet satt tyst och förstämdt. Skulle detta vara att ha roligt? Visst hade de alltid känt med sig, att de icke voro precis af prima klass, men så förkomna som nu, hade de aldrig föreställt sig vara. Och Vild-Hussen växte i deras ögon i dankarnas sken och blef till något, som de icke kunde fatta. Detta prat om den nya tiden — underlig var den äfven i de osammanhängande rykten som nådde dem, och oroligt nog såg det ut nere i Europa. Men att det skulle vara detta! Visste Hussen mer än andra, eller var han bara förryckt, som folk brukat tro?

Men Labbart, som fortfarande ägde ett klart hufvud och förr haft både idéer och annat som ger människovärde, grubblade djupast. Han kom ihåg, att också

han brukat tala om nya tider, men i en helt annan ton och med en massa vackert tillbehör, förnuft, rättvisa, broderskap — fortfarande med undantag för bönder och klockare — och det tusenåriga riket. Sedan hade han tappat bort det mesta i lättsinne och svir, men anno åttionio brukade det ännu lysa fram för honom, när ruset blef sentimentalt. Nu stirrade han mot de runda fönsterhålen och undrade, om det var månen som tittade in i dem, och om han redan såg dubbelt. Hur därmed måtte förhålla sig, något slags ljus var det i alla fall, natten var öfver, festen var snart förbi, och han frös.

Vild-Hussen såg också ditåt och hade samma tankar.

»Muntra då upp er, god' vänner,» ropade han. »Det här är ju, som om jag fore bort för alltid. Jag kommer ju igen till er, med mera i fickorna och lika mycket i hjärtat. Då skall ni få se på! Jag står vid alla löften, sådan har jag alltid varit. Finns det ingenting i buteljerna längre, och hvar är den satans gumman? Sofver hon! Jag skall lära folk att sofva!»

Och han sprang till dörren och ropade ut henne. Hon var i blotta linnet, yrvaken och harmsen, gäspande som om hon haft åratals dvala att skaka bort. Den synen satte fart i alla, hvart oangenämt minne var försvunnet, och man hade det muntrare än någonsin förut.

Vild-Hussen gick till fönsterna och slängde upp luckorna. En kylig dager föll in och en underlig stillhet från den sofvande staden.

»Det är tid för mig att bryta upp,» sade han. »Bara en skål ännu!»

Det kunde inte vara möjligt. »Hjärte bror, en liten stund ännu! Vi ha haft så roligt. Det där kan inte vara solen, det är ju blåaktigt som om natten ännu.»

Men han blåste ut ljusen, och då sågo de alla med vemod, att ett lugnt och klart sken strömmade fram, och tiden rann förbi dem, och hvad den tog med sig var oåterkalleligt och muntrare och vackrare än allt som skulle komma. Krogrummet tog sig fult och armt ut med bara lutans pärlemor glimmande på väggen, och krögarmors linne var grått och otrefligt. Jonas Pihl gled från stolen ned i golfvet för att i drömmen

söka fortsättning på trefnaden och skydd från allt det andra. Men Vild-Hussen stod trygg och leende och segerviss som hela tiden med förslaget lysande ögon och bred mun. Man såg på honom, och allt nattens prat tog lif igen i de omtöcknade hjärnorna.

Labbart sprang fram till fönstret med lyft glas, skugglik i det ännu svaga morgonljuset. »En afskedskål då,» ropade han, »och lycka på färden. Du drar ut på ditt äfventyr, bror Huss, inte förstod jag riktigt hvad du vill, men ett kan du ha rätt i. Här ser förbannadt ut. Det kan vara bra nog ändå, man kan lefva och vara människa, helst i godt sällskap, med god traktering. Du har gifvit båda delarna och skall ha tack för en oförgätlig natt. Fångar du lyckan, så håll den fast, jag säger bara det, men jag vet hvad jag talar om. Nu följa vi dig på vägen, men det skall vara med musik. Starka hjärtan, bröder, allt är förgängligt!»

Därmed tömde han glaset, tog lutan från väggen och började stämma de strängar som funnos kvar på den, medan hurraropen ännu ljödo.

Vild-Hussen ruskade i Jonas Pihl för att säga farväl. Den druckne blickade upp mot honom, dyster och ovillig att bli störd.

»Jag låg och tänkte,» sade han, »jag var inte här. Jag var hemma och hade det godt. Du skulle låtit mig vara i fred.»

»Se så Jonas, Jag reser. Farväl och på återseende!»

»Som du vill. På återseende då!» Och han sjönk tillbaka till sin dröm och sina minnen, där han hade *sin* lycka.

Men de andra stodo färdiga att följa på väg, raka, uppsträckta och högtidliga, som om det gällt något slags festlig procession. Labbart spelade på den gamla lutan en munter melodi, och tonerna sprungo fram lika nya och lätta som när de första gången gåfvo uttryck åt sällskaplig glädje och godt kamratskap i ett obekymradt lag. När han kom till tröskeln, stämde han upp med sin hesa tenor, den strof han först fick fatt på ur sitt rika förråd:

Si, natten är förliden,
en dallring genom rymden far!

Hvem vet hvad håfvor tiden
just nu i nypan för oss spar?
Sanden rinner.
Snart är timglashalfvan full.
Törsten brinner,
som girigbukens blick mot gull,
men svalkan oss hinner
med trenne skoflar mull.

Så bar det ut i den sofvande staden, och stegen trampade taktfast genom stillheten.

Ingen tänkte på att det var en flyende man följde, ty nu besjälade hans öfvermodiga visshet allesammans; man förde segraren som skulle göra stora ting, och det var Vild-Hussens nya tid, man ringde in med de sirliga och muntra ljuden af den gamlas musik. Förbi låga stugor gick man och lutande plank, där rönnar stodo som parkträd innanför och öppnade knopparna som små valna fingrar i kylan. Öfver trånga och gropiga gator drog man fram i gryningsljus, som blef allt gråare och nyktrare af tätnande moln. Det tänkte man icke på, man bar på äfventyrarens lycka, och

man bar den högt öfver allt det vana och tarfliga omkring sig.

Man nådde båten och ruskade lif i roddarna, som somnat och frusit, och så tog man farväl af sin käre broder och gynnare, som såg tillbaka på alltihop med ett leende af förnöjelse, att ett tämligen eländigt kapitel af hans lif var slut, och ett nytt och bättre skulle börja.

II.

Vild-Hussen sof godt hela vägen genom Alnösundet och öfver Kringelfjärden, där dyningarna från hafvet rullade in och vaggade honom som ett barn. I floddeltats lugn vaknade han upp, mör af sin obekväma bädd på tofterna, men med klart och nyktert hufvud. Här har jag älfven, tänkte han, och satte sig upp att se på den som på ett lastdjur, han skulle lägga oket på.

Det var ett underligt, grått och dystert land. Holmar af uppsvämmad sand och lera, täckta af grå alder och vide, stucko knappt upp öfver vattenytan och speglade sig med suddiga och otydliga bilder i det glidande stoffet som trögt välte förbi. Rötter af buskar och svartnade ryggar af sjunkna stockar guppade upp och ned

i det våta, bubblor af sumpgaser och mattskimrande fläckar af fett bredde ut sig och brusto i sär. Ett töckenland under tät och töcknig himmel, en flod som ej längre hade vilja, ej längre brus och röster och minnen, ett haf långt borta, som likgiltigt tog mot den ebbade pulsen för att åter draga den in i lifvets kretsgång.

Vild-Hussen frös litet efter sömnen och manade på sina roddare, ty han tyckte icke om hvad han såg. Här måste röjas bättre väg för mina flottor en gång, tänkte han. Det blir ett styggt göra.

De foro uppåt till Fjäl förbi marker, som började bebyggas, ljusgröna strandängar, gråa lador och på afstånd väggar af björk- och barrskog. Så krökte de tvärt mot sidan och foro igenom samma land ännu en gång. En tam älf, tänkte Vild-Hussen, brådtom har den inte, men den har breda axlar att bära på.

Nära Berga hörde han ett starkt och sällsamt ljud, från björn som brummade och katt som fräste och spann. Han riktade snabbt blicken ditåt och skrattade förnöjdt. Det började gå vågor omkring båten, flockar af skum och bubblor döko

upp emellan dem, och längst fram stod som en hvit och lysande mur.

»Nu kan vi inte fara längre,» sade roddarna och lade i land för att söka ny båt och nytt folk på andra sidan forsen. Vild-Hussen gick under tiden och såg på denna. Han rynkade ögonbrynen åt den, som om han sett en flock pojkar i halsbrytande lek, men med samma förnöjelse i sitt inre, som en vuxen man med dylikt bakom sig alltid känner inför det.

Här börjar *min* älf, tänkte han. Det är en stark och okynnig sate. Så den tornar upp stockar på hvar sten, som om det vore myrstackstrån! Får man fatt i knuten, löser alltihop upp sig och glider vidare. Några skålpund krut skulle blåsa bort hela hindret. Och han skrattade godmodigt och räckte ut sin tjocka käpp för att kittla de närmaste skumhvirflarna. Såghuset bredvid fann han också lustigt. Med tre ramar för finbladiga sågar hölls det för mycket märkvärdigt och dyrbart där i trakten.

»Sådant där byggde jag i vårbäckarna som pojke,» sade han åt förmannen, »är det don för Bergeforsen?» Och i det yppersta lynne tog han farväl af sina

roddare och gaf dem ur sin knappa kassa drickspengar, som satte dem i förvåning.

»Man tänker visst inte fara tillbaka igen,» sade de, bekymrade öfver hans öfverdåd, trots förnöjelsen.

»Säg inte det!» Och han skakade af skratt. »Hälsa till Sundsvall och tänk på mig vid tillfälle!» Därmed steg han i sin nya farkost, som var mycket lång och lätt, tre bräder på hvar sida, lämpad för forsarna. Den roddes med korta åror och kringa tag, vattnet skursade om den skarpa stäfven, och den gled på skummet som skidor på snökammarna. Den tycktes känna sig fram själf mellan stenblock och stockar och efterliknade ändernas halft flygande och halft simmande rörelser. Fort gick det dock icke, ty älfven spjärnade emot som på trots, den blef allt grundare och stridare, och stränderna stodo branta på båda sidor. Vild-Hussen var road ändå. Framåt gick det, och han kände vattnet stöta och skälfva under sig, som en ryttare känner hästens tyglade vildhet. Ibland höll man på att svänga rundt; då grep han in med sin hvilade styrka. Ibland måste man lägga ned årorna och staka sig uppför.

Det var ett stort och vackert land. På höga strandnipor och toppiga holmar stodo björkarna lätta som dun och lyste bland svarta tallar och granar, rot vid topp, som om de klifvit på hvarandras axlar. Lindorna gledo mjukt efter backarna med silfvergråa lador, uppåt ådalarna glänste byarna skymtvis fram och här och där i fjärran blåa berg. Alltihop hade älfven skapat i evig nyckfullhet på ytan och evig sträfvan i djupet, älfven och vårarnas glänsande och drypande snö. Därifrån låg ännu friskheten och glansen kvar öfver det hela. I den frambrytande aftonsolen brunno lindornas gula blommor som förkroppsligadt ljus, björkarnas fina löf blef till gyllene gnistor och doft, luften var lätt till yrsel, och jordsvalorna ur branternas bon vimlade ut och in som humlor under muntert kvitter.

Vild-Hussen satt och såg ut öfver det som en kung mot sitt rike. Han mätte timmerträden med blicken och räknade dem fläckvis, han uppskattade åarnas styrka och stakade nya lopp för dem, han byggde sågar och kajer och drog bommar som kedjor öfver vikarna. Ständigt var där mer att se, och ständigt

kastade sig hans hungriga tanke öfver det för att skapa om det, räkna ut värdet. Det är bara småsaker som fallit mig in förut, tänkte han, nu ser jag hvad det duger till för den som bara får ett ordentligt tag i det. Han såg på roddarna och folk, man då och då mötte på stränderna. Inga starka viljor här i dalen, tänkte han. Högvuxna karlar, men gängliga, likt träden på sydstranden, som måst sträcka sig ur skuggan. Grubbel i blicken, klena samveten. Var det svält eller bröstsjukdom, som gjort dem så magra? Han iakttog dem med förnöjelse, delade sin matsäck med dem och uppmuntrade dem med hårdhändta skämt, som man klappar kreatur, dem man fodrat. Vid en fors, där båten skulle bytas om, gjorde han slut på dagsresan och sof i närmaste stuga djupt och godt.

Dagen därpå fortsatte han färden i god tid, frisk och munter, sättande fart i alla, hvar han kom. Voro forsarna för häftiga, steg han godmodigt upp och gick på sidan. Det roade honom då att se hvirflarna djupt under sig, hela dalen tecknad skarpt och smått, omfattad med en enda blick, som roffågeln ser sin jakt-

mark. Han fann älfven tunn och liten och gladde sig åt att se den växa på vägen ned och pröfva dess kraft igen med årtagen. Så hann han förbi Arklo, Kårsta och Västerlaning. Det var ännu morgon, när han hvilade vid Indals färja.

Ett lustigare ställe hade han aldrig sett. Två små, små stall på strandängen, byggda af gråa stockar och med rönnar på torftaket. I det ena bodde färjkarlen, nästan utan husgeråd med en öppen glugg mot älfven, för att han skulle höra ropen, i det andra en hvit ko, som nu betade mellan smörblommorna i gräset. När mannen rodde öfver älfven, sände han lockrop till djuret, för att det icke skulle känna sig ensamt, och på återvägen måste han vända sig om gång på gång för att se det. Det var också allt hvad han hade. Det var icke ofta, han behöfde slita sig från kon, ty rörelsen öfver färjstället var ringa nog. Dessemellan satt han och stirrade mot andra stranden. »Den är så vacker,» sade han med traktens försiktiga och litet läspande tonfall, som tassade igen spåren efter sig likt skogsdjur, »där lyser solen grant, när det är kyligt här i skuggan. Och så

det speglar sig sen! Men underligt är det, att därbortifrån ser det lika fint ut här. Ja, det är en välsignad värld om sommaren och ett godt, lugnt yrke, jag har fått.»

»Du får väl inte mycket för det, hva?»

»Å nej, det är visst och sant. Nog att hålla lif i kon om vintern, och så håller hon lif i mig. På vintern är det inte så roligt.»

»Men nu, nu är du nöjd?»

»Nu är det godt. Man får se så mycket. Där kommer bröllopsföljen, och man ropar så muntert efter mig, där är barn som skall döpas, ibland är det döda som skall öfver, till kyrkan däruppe förstås. Framåt aftonen, då solen lyser som vackrast därborta, för jag dem tillbaka igen, utom de döda, förstås, dem får jag inte mera se. Jag har min plats här och passar den. Utan mig skulle det inte gå. Det tänker jag ofta på, för jag har ju så god tid till det.»

Han tänkte på det nu, där han satt tyst med de långa lemmarna sjunkna i hvila och stirrade öfver till andra stranden i förvåning, att där kunde vara så vackert med björkarnas löf som grön eld

och gyllene skyar i det mörka, och att tiden som älfven evigt flöt åt samma håll.

En lustig plats, tänkte Vild-Hussen. Stackars sate, här är det som om allting domnade af. Och han fick oro i sig, bröt upp med en nick och fortsatte sin färd.

Den vardt munter igen, vattnet blef ständigt grundare och stridare. Som länkar i en fläta slingrade det sig samman och löstes upp, krusigt och hvitt af fragga som af årens frost, men åldern tog icke på det, tvärtom blef det allt yngre och friskare af fjällflodens gröna kyla. Allt pilsnabbare gled det förbi båten, allt mer jäktande slogo årtagen ned som vingarna på en flyende and, men mer och mer långsamt mätte man ändå skuggan från nipornas grantoppar och afståndet mellan klippornas landmärken. Solvärmen kom bråd och brännande mellan molnen, vinden jagade ned efter dalströken, i allt var en snabbare och oroligare puls än eljes. Man kunde sitta och drömma sig tillbaka till pojkårens minnen och längta att få vända om och skjuta nedför — och vakna upp med ett leende.

Då var det att ta i och hjälpa till, ty roddarnas händer darrade, och tinning-

ådrorna svällde, de orkade knappt ge svar på tal. Vild-Hussen satte stål i dem, pratade, räknade och mätte som förut, och tiden blef aldrig lång. Förbi Liden hann han och Sillre långa fors, där man fick gå bredvid, och Backbäcken och Jerqvistle, och sof om natten i Boda by.

Där var han född och hade minnen och kanske vänner, men han uppsökte intetdera slaget. Han visste, att man var fientlig mot hans företag, som kunde rubba laxfisket och kanske annat i dalen. Därför smög han sig tyst igenom och tog okänd in i en stuga. Nu hade han bara ett par mil till Gedungsfallet, icke tid att tänka på annat; hela natten hade han det nära sig i drömmen och begaf sig nästan i oro till mötet.

Älfven bar redan prägeln af den stängda porten bakom. Mörk och vild var den, med mycket större höjder än förr, och icke en röjning eller ljusning i skogarnas svarta dunkel. Där steg ingen rök, och ej ens den minsta lilla gråa mänskoboning lyste fram. Allt var orördt efter skapelsens dag, och mörker bodde ännu på djupet och under trädens täta

hult. Fors vid fors fraggade grönsvart, ej ens en ringa sträcka kunde man kämpa sig uppför. Här och där trängde sig berggrunden fram i långa skiktade klippor, isigt kalla och bevuxna med mörk mossa och tallars slingrande rötter. Vild-Hussen gick så nära han kunde och mätte strömmens styrka med kastade stenar och barkstycken. Genom Utanede, Fors och Västerede byar skyndade han tyst och leende som en pojke på okynnesstig, ty där var redan folkstämningen hög mot de nya påfunden att rubba naturens ordning, om man också just ej väntade stora följder af dem. Människotankar tycktes honom lustiga och små, där han nu i dagar mätt sig med älfvens krafter.

I Västerede mötte ett brus ur fjärran, trots afståndet starkare och dofvare än förut på hela vägen. Där är det ändtligen, tänkte han, och sprang nedför backen. Mossiga stenar gledo under honom, småskogen af sälg och björk böjdes undan som för simtag och slogo samman bakom honom i sus och prassel. Hvart blad var täckt med fin dagg, som rann ned i droppar, den fuktiga luften skimrade i svag regnbågsglans kring hvart

solknippe. Han såg ingenting af fallet, men rösten och andedräkten var tätt inpå honom. När han kom till stranden, slog vinden just den upptornade vattenmassans skum och rök ditöfver, han trefvade sig förblindad och halfkväfd åt sidan och höll på att falla. Han höll nästan på att bli rädd också.

Allting kokade, dånade och skälfde, det var icke vatten längre, icke fors eller fall, ingenting som kunde återges med ord. Det var en enda hvirfvel af vild kraft som brutit alla hinder och ingenting mer hade att kämpa mot och nu kastade sig ut i rymden för att söka ett mål för sin vilja, en mur att krossa eller dö invid.

I eviga tider hade det rasat och jublat, i eviga tider obesegradt, oförändradt, utan en minskning i ungdomsyr makt. I solen spände regnbågen sin skimrande triumfport däröfver, och vinden förmådde ej skaka dess hvalfstenar. Om natten flammade här stjärnorna större och blekare än annars genom daggfylld luft, och deras eviga tystnad skälfde inför den eviga orons röst. Hur snålt än vinterkölden bet, aldrig kunde den öfvervinna denna makt. Bubblorna brusto till isstoft och

rök, skumskyarna vräktes som snö åt sidan, skogen blef glittrande sten, och klipporna brusto med dån, men lika stark steg forsens stämma, och lika muntert lekte den.

Ett par tusen fot ofvanför fallet kokade redan strömmen i oro. Hvitsjudande af häftighet trängdes den samman mellan klippor, så nära hvarann, att ett barn kunde kasta sten öfver svalget, och tog språnget ned, sextio fot eller mer, studsade mot dånande och rullande block, som maldes till sand i klyftorna, och steg rätt upp, ännu högre än den kommit ifrån, liksom för att blicka tillbaka på hvad den lämnat. Ett par tusen fot nedanför tog det igen, innan hvirflarna kämpat sig trötta mot hvarann, till något liknande ro.

Ingenting annat än denna öfverväldigande makt lefde och var verkligt, det andra blef skugglikt och stelt. Tiden själf var fången och hölls orörlig som regnbågen öfver svallet, som pelaren af ständigt bristande och ständigt förnyadt skum. Här ljöd sång för allas öron, om de också annars vände sig bort från sådan. Här stannade jägaren med fågelknippan och

glömde sig kvar, här grät sägnernas spelman öfver sin litenhet och oförmåga och lade fiolen på stranden för strömkarlen att byta ut, och gaf sitt eviga lif som insats på köpet. Det sjöng för Vild-Hussen också. Där han klängde sig fast som en insekt vid backens buskar och gräs, liten bredvid detta väldiga, nedsudlad, dammig och drypande våt, tog hans företag nya och större mått för honom. Hans blick sköt fram, muntert förslagen som hos en sagornas segerfödde vallpojke, framtiden lyste med lycka och vinning. Han klargjorde sig grundlinjerna i markens läggning, det andra lämnade han åsido som bisaker, och när han var färdig, vände han sig bort. Allt skall gå fort som en dans, tänkte han, det där blir icke svårt att komma till rätta med.

Vid forsens utlopp ur sjön, fann han en båt och steg i den för att ge sig till andra stranden, där han skulle lägga den nya älfven. Han kom ihåg en historia, om hur en björn råkat illa ut på detta ställe.

Det var vårtid som nu, alltså hade han repat sig sen han vacklade ur idet, yr af sömn och mager, så att den

smutsiga pälsen hängde som kläder, aflagda efter en annan. Han hade betat beskedligt och skyggt och sprungit för buller, suttit i solen som en sjukling med nosen lång och dragit luft, brummat och spunnit vid forsarna, hungrig på lax, som han ännu ej vågade söka. Nu hade han vuxit i krafter och begär med årstiden och kanske rifvit ett lamm eller par och kännt sig karl igen. Han skulle öfver sjön, och i förlitan på sin tolfmannastyrka tog han kosan för gen. Strömmen ryckte i pälsen, och han lade in litet mer kraft i simtagen, sugningen blef starkare, och han ändrade riktning. Det var för sent, djupet tyngde som bly vid ramarna, vattnet drog honom med sig, fast han piskade det till skum. Med öronen spetsade uppfångade han forsens brus, och därbakom ett annat; han förstod hvad det var; hans små röda ögon vidgades i oro, och den själ, som trollbundits i hans inre, blickade fram i ångest. En sådan fara som hans förstår allt lefvande. Han kämpade med hela sin jättekraft och sitt vilda lifsbegär, men förgäfves; först långsamt, sedan allt snabbare och snabbare drogs han nedåt

forsen, rytande af fasa och raseri. Ett par barn sågo honom från stranden och ömkade sin fiende. Hejdlöst medryckt, med stämman dränkt af bruset, hundra gånger sänkt i djupet och pröfvande den sista fasan, hundra gånger uppe igen och brottande med förtviflans styrka, drog han, som aldrig mött sin öfverman, sin sista färd, jämrande, maktlös och blind som en kattunge i forsens grepp. Som ett formlöst ting stupade han utför branten, tillplattades, slets sönder, tumlades om som en fläck af blod och grums och var borta.

Han hade bara *en* mans förstånd till sin tolfmannastyrka, tänkte Vild-Hussen. Det är bättre att ha tvärt om. Och han gled försiktigt utom faran i en vid båge och lade i land vid grusåsen.

Från kammen såg han älfloppet djupt nere, blankt och stilla mellan trädtopparna. Åt andra sidan låg den stora sjön ljus och klar mellan sollysta stränder. Forsen och fallet skymdes undan, och dånet därifrån försvagades mot vinden.

»Här skall älfven rinna,» sade han och stampade segervisst i marken. »Bäcken där från berget skall gräfva den efter

som jag bestämmer. Här är vackert och lugnt, det är skönt att vara framme.» Hela de tre dagarnas färd låg för hans minne som ett muntert äfventyr, hela hans lif förut likaså. Det var förberedelser, pojkstreck och lek, och nu skulle allvaret börja och vinsten för mödan.

Sedan han upplifvat sin plan i alla smådrag, och lagt den färdig för sig, begaf han sig till sitt kvarter i närmaste bondgård, där allt hvad han ägde af jordiskt gods redan väntade på honom i en liten kista.

III.

Det var en vacker afton på vårvintern 1796 i kyrkoherden magister Daniel Elavi Frisendals kök i Ragunda by.

Rummet var stort och lågt, och det klara västerljuset från trånga fönster blef blått mot skuggorna och härdens eldsken, som lyste rödare och muntrare än vanligt i kontrasten. Där var fullt af folk, ty alla gårdens tjänare sutto samlade efter vinterns långa vana, men icke längre tysta som då och stirrande mot nattsömnen. Hvar gång dörren öppnades, kom där i en fläkt af mjuk och fuktig luft liksom ett friskt andetag från hvad som hände därute.

Detta var i och för sig ingenting märkvärdigt, det var solen som kommit igen. Redan i juldagspsalmen hade man

bebådat honom, och i Annandagens Staffansvisa hade man på förhand bragt ödmjuk tack för hvad han skulle föra med sig under året. Nu först var han här, ty han hade sina vägar att gå och fick ej akta på otålighet. Ljus skänktes i öfverflöd, snön blef tunn på backarna, hur omärkligt den än runnit bort, i allas inre var det något som smälte och glittrade, och de hvardagligaste ord blefvo muntra.

Jungfru Magnil, som annars var tyst nog, ehuru det gjorde en glad att se henne så rask och spänstig, var språksam i kväll och lockade andra att tala. Det fanns kanske en särskild orsak därtill, utom den som alla kände. Litet utom kretsen satt en ung herre med ett godt och vänligt ansikte och litet främmande min. Han var släktinge till herr Daniel och hade kommit långt ifrån, kanske ända från Stockholm. Magnil var också släkt till husets herre och kände väl därför särskildt för den nykomne. Herrskapsfolk var hon ändå icke riktigt, ty hon hade vuxit upp på nåder i huset, och hur hon växte hade icke mätts på dörrposten som i fråga om egna barn. Det hade gått lika bra och

lika fort i alla fall, katekesen kunde hon utantill och bäst stycket om arbetet och hälsan, och skulle kanske kunnat läsa äfven annat, om hon haft något. Skrifning och bågsöm voro dock för henne lika stora hemligheter som för pigorna. Men till tjänstfolket hörde hon icke heller, ty utan att hon själf gjorde något för det, föll det ingen annat in, än att hon skulle åtlydas, och man afbröt henne icke i talet. Alla höllo af henne och voro ense om, att hon skulle ha en plats för sig, där eldskenet lyste bäst.

Magnil hade fått drängen Mats att tala om sitt dagsarbete. Det bestod sedan flera år endast i att hålla huset med vildt och fisk, ty regelbundet tungt göra tålde han ej längre vid, och ingen förstod sig bättre än han på skogen. Det skulle då möjligen varit hans hund som bar samma namn, troligen först efter ett skämt, men som genom ett värdigt och allvarligt uppträdande gjort det fullt till sitt eget och äfven för egen del respekteradt. Han hade de rätta märkena för en skogshund, tre valkar på hvar sida af gommen, en ärt i bogljumsken och skarklöfvar på fötterna. Gammal-Mats — han kallades

så till åtskillnad — påstods ha samma märken och därtill, som äkta afkomling af finnsläkt, vara luden liksom den yngre. Säkert är, att de trifdes bra ihop. Drängen hade ett brunt, bredt och kantigt ansikte med mörka ögon, nästan utan hvita, liksom ett djurs.

Han berättade med lifliga åtbörder, som den hvilken sällan släpper orden lös och därför har de motsvarande bilderna närmare knutna intill dem, nästan kroppsliga i samma stund de nämnas.

Kvällen förut, då skaren frös till i solnedgången, var han ute på skidor och fann bergsluttningen mot öster, där tjäderarna kommo dånande i träden. Han hörde tuppen grymta för att klara strupen till morgonens spel. Långt före gryningen gaf han sig dit med bloss. Det var som om han körde hål i det tjocka mörkret, och han hukade sig ned för att det icke skulle ramla på honom. Han släckte och stod och väntade, medan det blef grått. Den som icke varit med om detta, den visste ingenting. Hjärtat bultade hörbart i bröstet, och man sträckte på halsen för att kunna lyssna. En strimma ljus rann upp, ja knappt

ljus, bara ett fladdrande, som om det var på väg långt bortifrån. Träden sträckte sig öfver en, allting väntade.

Magnil hejdade sitt surrande hjul med fingret och sträckte sig framåt, äfven hon, med ansiktet lysande i eldskenet. Det fuktade garnet hängde som en spånad af eld. När hon hörde honom, förstod hon hvad de väntade på, både han och skogen och djuren. Det var våren, hela dess oro var där. »Nå? Var där ingen?»

Gammal-Mats slog ett par blossstickor mot hvarann, så att ett sakta men mycket tydligt knäppande ljud hördes. Hunden lystrade till och skalf.

Så hade det kommit, långsamt först, men sedan fortare och fortare, som om ljusfladdret blifvit hörbart, tills slagen flöto samman i en darrning. Då kom »klånken». Han härmade den med en smackning uppe i gommen och gaf sedan en följd af skarpa hväsningar. Det var tjädertuppen som »sisade» i hänryckning öfver sin sång och morgonen, som fylldes af den. Då hörde han ingenting, och jägaren tog tre långa steg eller språng, icke mer, och höll stilla som förut. I sats efter sats närmade han sig på detta vis.

»Då dansade ju du som tuppen! Vid dina år.»

Ja, om de också varit dubbelt så många, hvem ville inte dansa till den musiken! Ingenting kunde jämföras med den. Man glömde allt, och snön kunde lika väl vara hvita blommor i sommarnatten. Till slut såg man fågeln, stor och svart. Han satt som rusig med halfslutna ögon och märkte och brydde sig om ingenting. Vid sisningen knäppte man hanen och sköt, när den kom igen i nästa vers. Då faller han, så tungt att kvistar bräckas af under honom, men skulle kulan gå förbi vet han ingenting af, och man kan ladda på nytt.

»Hur många gånger fick du ladda då, Gammal-Mats?»

Han skrattade godmodigt och tryggt. »Det skulle vara, om jag råkade på tjäderkungen, som ingen kan träffa annat än med silfverkula. Han sitter i högsta åsens högsta gran och sjunger för hela landet. Han sitter kvar, tills han glänser som guld i solen, och hans sång dallrar som af guldsträngar ut öfver vidderna.»

»Har du kanske sett honom också?»

Jägaren blef hemlighetsfull och för-

tegen. Äfven det kunde hända. Det fanns mycket i skogen. Men det var lyckofågeln. Sköt man på honom med vanligt skott, miste man den lycka man hade.

Magnil smög en blick till främlingen för att iakttaga, om han hörde på och förstod, hvad han kommit till för ett land. Hon mötte hans blick, som var mycket ljus, och vände sig genast bort för att kunna le. Hvilken kväll, och hur roligt det var! Aldrig hade lågorna dansat så röda, aldrig hade dagern legat så underligt lätt in i rummet, aldrig hade hon väntat sig så mycket af våren. Tänk nu, hur det kom! Hvar morgon tog solen ett stort steg mot norr och var ändå tidigare där, än dagen förut, hvar middag låg skuggan kortare och blåare. Snart skulle hela stora sjön ligga ljus och stilla att vagga fram på. Lyckan, den sköt man då i flykten bara med en önskan, och som en silfverkula glänste aftonstjärnan.

Hon fortsatte att locka ur den gamle drängen berättelser och sägner, dem han annars gömde väl på, skogens hemligheter från alla tider. Ju dystrare de

voro, desto mer lockade de henne här vid brasan, desto muntrare blef det.

Han talade om grafvarna från digerdöden. Man fann dem ibland, där det förr varit röjd bygd, men träden nu stodo så täta och svarta af fukt, att man icke kunde se hvad tid det var på dagen. Man hade då icke orkat gräfva ner alla lik, bara lagt dem i rader, täckt med ris och fällt träd öfver, för att icke vilddjuren skulle släpa bort dem. De hade också byte nog ändå. Boskapen lopp hemlös och råmade om nätterna utanför tomma fähus, hästarna jagade oskodda omkring, i skrämsel för sina skuggor, skällkornas bjällerljud dränktes i gungflyarna, och hundarna blefvo rofdjur igen och hetsade i svultna flockar efter getter och får. De öfvergifna barnen i ödegårdarna glömde bort att tala, mättade hungern med bär och svamp och veko undan för hvarann som fiender, när de möttes. Det var som om allt mänskligt lif skulle dö ut, och världen bli tom. För björn och ulf var det härliga tider, de åto sig mätta och feta, de vande sig att ingenting frukta och redde sig kulor i boningshusen. I klockstaplarna bodde

uggla och uf med klockorna tysta öfver sig, och deras skrik ringde helgen in.

När folket hämtade sig ur sin dvala och skulle fresta lifvet igen, då samlade skogen sina hopar till strid. De hade pröfvat herraväldet, de gåfvo det icke godvilligt igen. De hade upptäckt människornas svaghet och druckit deras blod, nu sågo de dem djärft i ögat och skredo först till anfallet. Länge var kampen oviss. Ur ödebygderna trängde nya flockar fram, de ville icke blott försvara sin mark, de ville vinna ny ända till hafvet, med gnistrande ögon lurade de i mörkret. Då, sades det, vaknade tron på gamla vilda gudar. Man offrade igen till jättedödaren Toregud, till den store jägaren Ode Sidhatt och Frö som skrämmer nattens djur med sin blick. Den stora striden tycktes kommen, och nu gällde det manligt mod och ingenting annat. Och hvem som hjälpte, det lämnade Gammal-Mats osagdt och oafgjordt, alltnog, landet vann man igen, som det nu låg, men långa tider tog det, innan det blef helgadt igen med klockringning.

Magnil hade aldrig hört detta förr och stirrade in i det med stora ögon.

Det hade kostat att vinna det landet, det var värdt mycket. Nu var det så vackert, men med järn och eld hade skogen trängts undan, där nu fönstren glimmade i västerljuset. Det var skönt att lefva där.

Hon satte fart på rocken igen och fick berättaren på nytt spår.

Det var sägnen om den onda prästen, »Spå-Herr-Ola», en gestalt från djäfvulstrons mörkaste tider, som blifvit mytisk och af hvar trakt i skogslandet kräfdes som dess tillhörighet. Han hade vändt hela sin starka själ mot det onda, man visste icke hvarför, kanske som ugglan flyger rätt in i bålet. Han gjorde inga våldsgärningar, som gamle herr Peder i Håsjö, som mördade sex lappar på gästabud, döddruckna och klämde mot väggen med bordet. Han gjorde värre än så. Han satt tyst i sin ensamma gård och spann ofärd öfver trakten. Han förmådde allt, hans blick kunde splittra sten som kölden. Han hatade allting och kufvade det under sig i skräck, han läste och läste i sina svartkonstböcker, och när han vände bladen, flammade norrskenet upp i frosten. Han såg ned öfver bygderna, och han såg genom timmerväggar och hjärtan och

tankar. Han sände trollskott på folk och fä, förfrös tegarna, dödade fisken i sjön och ripan i småskogen. Han blåste eld i girigheten och vände människorna från hvarann, hvar och en fikande efter sitt. Han satt som klyftans jättefigur af svallis och sten högst uppe och såg, hur allting stelnade under honom. Som en sådan föll han också. En halfgammal dräng i hans tjänst, en tok, som hållits skrämd mer än någon, blef kär och kastade svartkonstböckerna på elden för att värma flickans fötter, då han varit för lat att skaffa bränsle. Och Spå-Herr-Ola fick slag af ursinne öfver människors barnslighet och dumhet, och allt blef godt igen.

Detta skrattade alla åt så hjärtligt, som om de hört det för första gången. Magnil fick lof att smyga en blick åt främlingen för att ännu en gång se, om han förstått. Och om det nu var hans ögon, som redan stodo leende mot henne, om det var brasan och sista glimten af vårkvällen, som var så munter, alltnog hon kände en glädje och ysterhet, aldrig förr erfaren.

Det klang af bjällror utanför dörren, en häst frustade högt, och där lades en

hand på klinkan. Magnil såg ditåt öfver sin snurrande rock och mötte Vild-Hussens blick. Hon hade aldrig tyckt om den, och nu mindre än någonsin. Den lyste af småsluga tankar, den tycktes ständigt räkna och var kall i sin liflighet. Draget från dörren var också kallt, och just nu frös snön till skare därutanför. Hunden Mats hade ögonen mot den nykomnes skugga, morrade mot den som mot ett kroppsligt och oroväckande ting, med nackhåren resta och sin vanliga värdighet aflöst af ett styggt uttryck af skrämsel och ovilja.

»Hut racka,» sade Vild-Hussen och glömde honom strax, »här ser för trefligt ut! Här sitter I som snälla barn.» Och som Magnil midt i eldskenet var kretsens medelpunkt, fäste han sin uppmärksamhet vid henne. »Du har blifvit stor, flicka, på de här tre åren, hur har du burit dig att bli så vacker?» Och med det galanteri mot landtliga skönheter, som han lärt sig vid disken i forna tider, och trodde vara, hvad man påräknade af en världserfaren man, steg han fram och tog henne hårdt under hakan. Hennes färg blef därvid ännu djupare, och

hon slet sig förtrytsamt lös. Det tyckte han heller icke illa om, och han mätte hennes framsteg i ohöljd beundran, som man ser på en uppvuxen unghäst. Han fortsatte godmodigt och dröjande:

»I sitter här så andäktiga. Är magistern hemma, och har han tid för små världsliga bestyr, eller är han upptagen med att tänka på rakt ingenting, som alla andra? Det har man inte gjort här nu i alla fall, det syns på dig, Magnil, och alla pigorna. Här har berättats kärlekshistorier, det vill jag våga min gamla stöfvel på.»

Flickan svarade honom snäft: »Herr Daniel är hemma, och jag tänker han tar emot hvem som helst.»

»Så så, till och med mig, menar du. Men den andra frågan svarar du inte på. Det behöfs inte heller. Hvad skulle du annars ha i hufvut? Ingen som ser dig kan heller tänka på annat, ha, ha.»

»Gammal-Mats har berättat historier från skogen.»

»Ramsor, som I alla kan utantill. Vänta till våren, så får I någonting nytt att tala om. Då smäller det.»

»Ja, det ha vi nu hört i tre år, men

ännu går forsen åt samma håll för allt hans skryt. Den lär väl göra så allt framgent, tänker jag.»

Vild-Hussen rynkade ögonbrynen med ett mörkt och rufvande uttryck, som om han grubblat öfver en stor oförrätt. »Du tänker så, I tänker alla så, och handlar därefter, och här sitter man inklämd i ert gamla skräp.» Men han glömde sin förtrytelse i ett triumferande skratt. »Nej nu tecknar det sig annorlunda. När all den här snön får smälta ... Det rycker redan i isen, det blir en älf som den icke varit i mannaminne. Har det dröjt, skall det gå desto fortare nu. Se upp, säger jag, se upp!»

Hans ansikte bar spår af den besvikenhet, han vidrörde, och han syntes flera år äldre än när han kom till trakten. Ryggen var en smula böjd, och tinninghåret grånadt, ögonen hade byggt på samma luftslott framför tre vintrars glödbrasor och fått något halfförryckt och fantastiskt i sitt uttryck under den spelande slugheten. Men nu var han vid godt humör af sin snabba färd och sina utsikter och tyckte bra om allt hvad han såg och mest denna flicka, hvars

lustiga lilla trots skulle böjas så lätt som det andra.

»Sitt här med edra gamla historier, så länge,» sade han godmodigt, »det kan I behöfva. Får jag mitt i ordning vid forsen, kommer I nog till mig. Det blir en kvarn som mal bara blanka speciedalrar, och den som kommer först får mala först. Då blir det nog fart i er. Men hvem har vi här? En främmande herre!» Och han gick förbindligt bugande fram emot honom med en kontrast i rörelserna mot nyss, en halft ödmjuk och halft skrytsam värdighet, som stack i ögonen äfven på den ovana åskådaren.

»Förlåt mig,» sade han, »jag kan godt förstå, att det är magisterns släkting, unge herr Unæus. Hitkommen för att studera mänskligt lif, om man så skall kalla det. Inför en belefvad man, som haft tillfälle att se andra seder än på bondlandet, får jag be om ursäkt för mina egna. Äfven jag har sett världen, fast det börjar bli längesedan nu, men det kunde hända, att jag ser den igen. Mitt namn är Magnus Huss, fordom borgare i en otacksam stad, i dag ingenting och i morgon allt, alldeles som tredje

ståndet i Frankrike anno åttionio. Man kallar mig Vild-Hussen nu, och jag är en oförstådd man. Hvarför jag heter så, får någon annan förklara, ty jag har litet brådtom till er vördade farbror. Magnil kan göra det, men säger hon något ondt om mig, så tro henne inte. En fnurra kommer så lätt på tråden, ni förstår, men vi två känner hvarann.» Det roade honom att framhäfva denna på stället uppfunna förtrolighet, och sedan han tagit ett sirligt afsked, som med artigt dold förvåning besvarats, blinkade han åt den förtrytsamma flickan och gick samma väg han kommit.

Den unge mannen var på detta sätt inryckt i kretsen, och som hans nyfikenhet var stor nog, vände han sig frågande mot Margret. Hon var röd och harmsen och sparade på orden.

»Det är han som skall göra rännan förbi Gedungsforsen. Han pratar alltid tok och skräflar, därför heter han Vild-Hussen.»

Mera brydde hon sig icke om att säga och satte åter fart i sin rock. Men de andra gåfvo historien om företaget. Mycket fyndigt, nästan som med trolleri

hade han gjort sitt. Det var en underlig karl. Man var litet rädd för hur det skulle sluta. Han pratade om en sjösänkning, hade bildat något slags bolag för den jord som skulle vinnas, och satt upp papper som ingen var klok på, men alla skrifvit under. Han hade blandat sig i allting och öfverallt. Ehuru det hela såg ut att bli till ingenting, som naturligt var, ty hvem kunde göra något åt älfvar och fall, som Gud bestämde om, önskade ändå många, att han varit borta.

Gammal-Mats hade suttit tyst hela tiden, ty det rörde sig om saker som icke lågo inom hans område, men nu gaf också han sin mening med de mörka ögonen lika hemlighetsfulla och barnsliga som under sägnerna nyss.

»Det är intet godt med honom,» sade han eftertryckligt, »han ser inte på oss som man bör se. Ingen vet heller, hvad han skrattar åt och hvad han vill.»

Och man blef slagen af att hund och husbonde tycktes alldeles öfverensstämma i sin mening och vände sig från ämnet, som man brukade göra det med ting, där man icke bottnade.

Magnils rock surrade fortare och

fortare och fyllde ensam stillheten. Hon var ännu förtrytsam öfver Vild-Hussens beteende. Förr hade han aldrig gett akt på henne och behandlat henne som ett barn. Det var icke längre muntert, skymningen hade brutit in, och det var en kväll som alla andra. När hon såg på främlingen, undrade hon, hvad han egentligen var, hvad han ville där, och hvad han tänkte på. Hon ångrade sig, att hon lockat samtalet i gång och lagt sig och andra öppna för honom med deras oerfarenhet och enfald. Man skulle icke visa sig så, ty när allt kom omkring, var man lika mycket värd som hvem som helst.

Den unge mannen å sin sida såg ofta på henne och fann henne vacker, där hon satt reslig och stel i eldskenet. Han log i sitt inre åt den vidskepelse och vantro, han fått skymta, men som han älskade människorna bara därför att de voro människor, och ännu mer naturen, därför att hon var natur — han uttalade ordet oftast på franskt sätt — tog han ett lifligt intresse i det hela, och hans löje blandades med vemod, som när en vuxen tänker på sig själf

som barn. Han beslöt att använda den tid, han för åtskilliga orsakers skull var nödgad att tillbringa i denna landsbygd till att upplysa och förädla människorna, och det var med ett visst nöje han tänkte på, att det föll sig närmast att börja med Magnil.

IV:

Det var rätt svåra år, Vild-Hussen hade tillbragt i Ragunda, sedan han kom dit från färden uppför älfven, viss om framgång och darrande af otålighet att gripa sig an. Allt var lätt och muntert då, själfva den ljusa sommarnatten, som ingen helt vande sig vid, hur ofta den kom igen, tycktes lofva underverk.

Han hade genast satt fart i arbetet och kommit den trögaste att förstå, att här var fråga om något stort och uppseendeväckande. I mansåldrar förut hade man stirrat på den stora sandåsen, som stängde vägen för alla framsteg, man hade räknat och pröfvat krafterna utan tro på, att det skulle leda till något. Det var för stora mått på det, man hade att öfvervinna, och människor voro små och

fattiga. Hur man än ansträngde sig, skulle nog allt förbli som det var och från eviga tider bestämts att vara.

Äfven hans plan, fyndig och djärf, som den föreföll, hade man antagit under öfverrumplingen af hans talförhet, och vintern hade nästan bragt den i glömska. Nu fick man se, att det var annat än ord.

Som Vild-Hussen genast sagt, människoarmar förmådde icke mycket, om de icke läto hufvudet sitta öfverst, flit hjälpte föga utan lycka och dristighet. Midt på åsens högsta topp öppnade han liksom på trots anläggningen. Han gräfde en djup brunn där, ingen förstod rätt hvad det skulle gagna till. Men undan gick det, själf stod han på bottnen och sjöng de uppsluppnaste visor, medan han kastade sanden öfver axeln till mannen ofvanför. Ju längre ned man kom, dess fortare rasade väggarna — det var som att gräfva sin egen graf — men Vild-Hussen sjöng muntrare och arbetade flinkare ju värre det tedde sig. Dessemellan var han långt därifrån uppe i skogen, timrade bockar och holkade ur rännor af de tjockaste tallstammarna och fångade upp Boängsbäckens vatten i dem.

När brunnen var färdig och plankfodrad, ledde han dit flödet — det var meningen med det hela, och när den fyllts, öppnade han luckan mot Lokängen som låg djupt nedanför. Vattnet bröt sig fram med stor fart, öfversvämmade, larmade, skar sig en djup väg i sanden och slet undan det gröna. Det var förargelse för Västeredsborna, som miste sitt hö, men detta var till en del förutsedt, och kungl. maj:ts nådiga tillstånd var inhämtadt för den saken, mot ersättning af hvad som gick till spillo.

Nu kunde hvar och en se, att Vild-Hussen icke pratat i vädret, hans anseende steg i Ragunda och Stugun, och man började tro, att han nära på kunde göra hvad han sagt. Desslikes steg hatet i Västerede och byarna nedanför, och där blef hans rykte ännu större, efter fantasien lättast påverkas af fruktan och bekymmer. Det var inte bara höet det gällde, utan laxfisket. Ingen kunde veta, hur det skulle stå sig, om där blef väg förbi fallet. Smulorna åt hvar voro ändå icke för många, och det hade alltid varit en källa till förnöjsamhet, att uppe i sjön hade folk ingen storfisk att skryta

med. Därtill började kloka män upplifva den gamla oron för att följderna af det som var å färde icke kunde beräknas. Fallet stod väl där det stod, men sändes en del af vattnet på ny väg, kunde det göra ofog nog, om man ej var varsam, och det misstänkte ingen Huss för. Han skulle knappt gått säker, om han gett sig dit ned, men det gjorde han aldrig. Han höll sig uppe på sin höjd och skrattade hvar gång han sände ut en ny flod mot dem. När rännan var utgräfd, gjordes en ny brunn, längre inåt, och därifrån fortgick det likadant. Allt lofvade en snabb fullbordan.

Då började om nätterna alla slags olycksfall med vattenledningen. Bockar rasade i kull, och när man såg efter, voro de genomsågade, rännor försvunno och hittades långt därifrån med hugg och hål i, och snart hittades de icke alls, eller bara svedda spillror efter dem. Ingen kunde bevisa, hvem som gjort det, men alla visste det. Det var naturligtvis Västeredsmännen, och främst utpekades en karl vid namn Sven Olsson. Svag i hufvudet hade han alltid varit, och de långa vintrarna, då just ingenting

annat fanns att göra, hade han grubblat öfver hvad försynens mening var med allting. Skulle man stiga upp, skulle man bli liggande? Det ena som det andra var fullt af snaror. Människan gick i blindo, och blott ett var visst; hon skulle vara ödmjuk och akta sig för att förändra något, ty vid Nahons loge blef Ussa slagen af Guds vrede, emedan hans hand rörde vid arken till att hålla den upprätt. Han kammade icke ens sitt röda och lurfviga hår, hans tankar stodo stilla under det. Nu hade han blifvit alldeles förryckt af detta nya påhitt, som man talade så mycket om, ty man var icke van vid nya tankar i skogsmarken. I hans dunkla hjärna blef det till hotande synd och ofärd, detta försök att ingripa i den allsmäktiges rådslag och göra väg, där sådan icke skulle vara. Han stod hela dagar och stirrade i fallet, som om Forskarlen hade förgjort honom, och ruskade sitt hufvud och grät ymnigt. Många andra tänkte ungefär som han.

Vild-Hussen grät icke öfver motgångarna, tvärtom gällde nu hans skämt ständigt Sven Olssons röda lugg, och han dref på sitt folk ifrigare än någonsin.

Han unnade sig ingen ro, om nätterna höll han vakt med bössa och aflossade ibland ett skott för att sätta sig i respekt. Men hans lynne fördystrades af trötthet och missmod, och han var inte längre så munter, som han syntes. Arbetet gick för långsamt, den dyrbara tiden rann bort, fortare än Gedungsens vatten. Alla slags klagomål och lagsökningar hotade att skrämma hans parti, och man trodde icke så visst på planen. Han började hata denna storfors, som rullade och brusade fram med uråldrig vanas makt; äfven han brukade vallfärda till den från sin sida och stod långa stunder och grubblade vid den. Den blef honom en personlig fiende, dum och vild som den tokige mannen i Västerede, öfvermäktig och hotfull med en vilja motsatt hans. Där var samladt allt som han hade att öfvervinna, och det var vida starkare än han trott.

Sommaren och hösten, arbetstiden gick; han var långt från färdig, och vårfloden skulle gå förbi honom, när den kom. Ett helt år var bortkastadt. En natt, som han stod där, laddade han, drifven af ett raseri, som han själf icke

begrep, sin bössa med kula och sköt af den midt i fallets högsta och hvitaste hvirfvel.

Som han gjort det, kände han sig frysa öfver ryggen och lyssnade genom dånet efter ett skrik. Han hade visst icke förlorat den tro på mytiska väsen, som barndomens skrocksagor inympat i honom, Forskarlen var en verklighet för honom, ehuru han vant sig vid att låtsas, som om han icke fanns, liksom mycket annat, som enfaldigt folk fäste sig vid till skada för sin framgång i lifvet. Nu väntade han sig se honom, och alla slags historier om naturmakterna döko upp i hans minne, deras dystra evighet och gåtfulla väsen, deras hämndlystnad och vana att kräfva lif för skymf. Men han såg ingenting, och hörde knappt ens skottet, som dränktes i bruset. Hvirfveln stod lika hvit i månskenet med tidens bristande bubblor, där var intet blod och intet sår. Han skrattade åt alltsammans och mest åt sig själf och gick att sofva.

Sofva fick han nog af, ty den långa vintern kom, då han knappt kunde göra något annat. Att sitta i den låga bond-

stugan och se mor laga mat med alla andra stirrande omkring sig, var det lif? Söndagen ärter med rofvor i, veckan gröt, det var tidräkningen. Bordsbönerna så långa, att läckerheterna kallnade. Det var det värdt! Att byta tankar med folket tjänade ingenting till, ty de hade inga att ge i stället; affären blef klen. Berättade man något för dem, visste man icke, om de begrepo ett ord. De sutto där nöjda och undergifna — var det människor eller träbeläten? Vintern rufvade deras hufvud som en höna på boägg, ingenting kom det fram. Tänkte någon, blef det till sjuka, till grubbel, misstankar som rotade sig allt djupare, afund eller girighet, men mest fruktan och bäfvan för domen och evigheten, som just icke kunde bli värre än den redan var. Men de flesta tänkte icke alls, de sofvo. Uthussysslorna togo så ringa tid, det var bara litet vedhuggning och jakt — ripfångst med snaror — kölden ströp allt lif. Vild-Hussen blef förändrad. Han hade aldrig haft stor respekt för sina medmänniskor, men tagit dem som de voro, funnit det trefligt ibland dem och skämtat i godmodigt förakt som en stor

hundvalp bland små. Nu frös godmodet till i besvikenheten och otåligheten, föraktet blef kvar, och det hade inte långt till hat. Allting var ju fientligt, mörkret kväfde ljuset, snön kröp slickande upp mot stugfönstrets matta värme och ville mura en graf af drifvor, kölden bet i stockarna som hårda tänder, vinden stack med nålar. Såg man ut, låg jorden svartblå och hvit under tung himmel och tärde sig själf i tomt grubbel, björnen sof i idet och drömde om blod.

Hans planer blefvo allt dristigare och ifrigare i den tunga sysslolösheten, han ville kufva allt, rå om allt, ha hög ockerränta på sitt slumrande kapital. Han skakade af sig missmodet och gaf sig ut bland människorna, bullrande, skrattande och mångordig som förr, men han hade inte längre roligt själf, och liksom en girigbuk förlorar sinnet för hvad som kan fås för penningarna och hamnar i förryckt kärlek till själfva det sterila medlet, blef mer och mer den hårda makten hufvudsak för honom. Ingenting fick göras i denna lilla värld utan honom, allt skulle länkas så, att det låge färdigt för honom i framtiden, allt skulle förutses. Han sådde

ut misstro och tillförsikt, fiendskap och vänskap, han knöt samman intressen och förväntningar vid sitt företag, tände åtrå efter det nya och leda vid det som var. Han höll fram utsikten till en sänkning af sjön som följd af det förändrade älfloppet; då gällde det att vara med och dela bitarna af den vunna marken. Det måste sättas upp i skrift och vara färdigt så att ingen fick något, som kunde hållas utanför. Han forskade i de obestämda rättigheterna till skogen, han sådde frön till blifvande tvister, och framför allt vande han alla vid att i honom se den som ensam öfverskådade det hela.

Många ville ingenting ha att göra med allt detta, de höllo fast vid sitt invanda och åto hellre sitt bröd utan sofvel än de riskerade att komma en annans rätt för när. I dem såg han sina värsta fiender, och förbannade deras dumma förnöjsamhet med all den fädernesärfda enkelhet den rotade i.

Sommaren kom med nytt mod, nya svårigheter och ny seger; till hösten låg det ändtligen färdigt. Vintern följde, likadan som den förra och värre genom

upprepningen, men nu skulle det dock bli slut, bara vårfloden hann dit.

Men den kom aldrig, älfven krympte ihop och blef obetydligare än i mannaminne, ingenting kunde göras. Sanden i hans ränna rasade ned i torkan, det var som att börja på nytt igen. Försiktiga män ville nu, att han skulle använda tiden till att bygga dammar. Det kunde visa sig nödvändigt, sade de, ty man måste veta, hur långt man gick. Det insåg han bättre än de, men mindre än någonsin ingick det i hans planer. Nej, hvad väsen och oreda än blef följden däraf, nu ville han slå ett riktigt slag och visa hvem som rådde till sist. Allting hade varit honom emot, och nu hatade han icke blott folket utan hela nejden och den ljusa sjön, där man förde sitt obekymrade sommarlif, som om allt varit i sin ordning. Beträffande byarna därnere, kunde hans fiender gärna få känna på skräck och se hvem de trotsat; det skulle lära dem respekt för framtiden. Alltså vände han bort varningarna med skämt och gräfde sin ränna bara djupare.

Den tredje vintern rågade måttet.

Nu hade han gärna sett hela nejden öde och offrat alla sina utsikter för den tillfredsställelsen. Men efter han intet förmådde i denna riktning, och äfven insåg hur barnsligt och dumt det skulle varit, klamrade han sig fastare vid sitt hopp och sina planer. Hans munterhet blef vildare, men icke mindre förslagen, han for rundt bygderna i brännvinsfester och gjorde fattigdomen fattigare och behofvet otåligare; där steg ett rödt ljus upp genom skorstenarna och skar i mörkret som norrskenets flammor.

När nu våren kom och lofvade så godt, steg glädjen honom som ett rus åt hufvudet. Han kunde icke sitta stilla, han for ikring öfver allt, som om han måst vaka öfver sitt, att ingen tog bort det. Det roade honom att gå högt uppe på höjderna och se ned öfver landskapet, där det glimmade och lyste som idel silfver i sol och smält snö, med bergen blåa bakom och i sjön en blå strimma efter älfvattnets lopp, som hvar dag blef bredare. Det låg alldeles som nyskapadt där, muntert, så att det tog andan af en, och ungt, som om aldrig en vinter gått fram öfver det. Det var hans, lika visst

som om det rymts i hans breda flata hand. Det stod icke emot längre. Om man kunde säga så om ett dödt ting, så nästan log det emot honom.

Alltsedan han sett Magnil i prästens kök den kvällen, kom hon oupphörligt för honom vid denna syn, utan att han brydde sig om att undra hvarför. Kanske var det för att han också blef ung med allt det unga, och glömde den tid som gått, kanske bara emedan hon varit så trotsig, och det kunde roa honom att nu på lek bryta sådant efter allt allvaret. Han började få lust att äga henne också. Tyvärr var han öfver den ålder, då man för en ringa insats vann det man ville ha. Då fick han väl ta henne till hustru, han kunde ju börja på att tänka på sådant nu. Hon var fattig — bah, han skulle ju bli rik. Förresten kom han ihåg, att hon ägde en hemmanslott, tämligen kringskuren af Gud vet hur pass lagliga åtgärder. Den kunde för honom bli just det fotsteg han behöfde för att gripa in och omkring sig i trakten. Hon hade blifvit mycket vacker, lång och grann — hård och stolt i ögonen, men det betydde ingenting. Rask som han

var i beslut, tvekade han icke alls att nu fatta ett nytt. Hon skulle också bli håns.

Det var icke mycket att göra åt saken ännu, men hvar gång han mötte henne, skämtade han med henne. Hon gaf korta svar eller inga alls, men det betydde föga. Det var flickors sätt att leka en smula självständiga, medan det ännu var tid. Tyckte hon inte om honom, var det värst för henne; alltid gaf man med ifver bort en beroende varelse, när det kom därhän.

V.

Olof-Gabriel Unæus var son till en präst, som från sin födelseort, Nordmaling, genom diverse gynnsamma omständigheter råkat förflyttas till och ta fäste i själfva hufvudstaden, ja vissa lyckliga predikosöndagar själfva hofvets soliga luftkrets. Där utvecklade han, alldeles som om han varit född till det, ur puppan de finaste svarta vingar — hans prästkappa var af siden, och honung låg jämt på hans tunga — och lätt, fast allvarligt, sväfvade han som en sammetsfjäril bland de blommor hvilka, om de också sett sin bästa tid, dock icke på långt när vissnat. Ingen kunde som han vara sträng i principen och mild i tillämpningen, ingen blåste vältalighetens såpbubblor så fulländadt runda och skim-

rande och med så mycket luft i som han. Själfva dopets vatten fick, stänkt från hans vårdade händer, en obeskriflig soupçon af parfym, och andens dufva på hans skuldra kuttrade idel kärlek och vemod som i Arkadiens lunder. Visst kunde det hända honom som andra, att publiken halfsof under hans tal, helst efter särkildt ansträngande fest- och dansdagar, om det var mycket varmt, men inga störande drömmar smögo sig in i medvetandet, endast ett mjukt vaggande. Och när man i själfva slutet ryckte till och med vidöppna blickar mötte hans, fanns däri icke ett spår af kunskap om hvad som passerat, utan blott en god mans lugna samvete och styrkande serenitet. Följden var, att han också fick det så godt, som han förtjänade, och hade han ägt det ringaste sinne för politik, kunde han ha blifvit biskop, ja ärkebiskop. Men för riksdagsintriger och komedispel hade han ingen håg, hans musa var idyllens. När bubblan brast för pistolskottet i operahuset, drog han sig undan till ett behagligt och bekvämt prästadöme på landet med många herrgårdskarosser, hvita lamm i gröngräset, smultron och

grädde och ofördärfvade bönder, som i hvar bordsbön antogos prisa öfverheten och världens gång, med sparris för de stora och förnöjsamhet för de små. Slätkammade med vatten hvar söndag, gladde de hans öga, som älskade se lycka, och hans tid var lugn och blid, och själfva hans pudel liknade förvillande ett välfödt och kortbent får. Hans enda bekymmer var sonen.

Olof-Gabriel var en vacker gosse, dunig och rosig som en persika och med klara, litet runda ögon, som ifrigt brunno mot allt som var nytt och godt. Som han hade ett vekt sinne, gjorde det honom ondt att ingen respekt kunna ha för faderns sätt att lefva och taga lifvet, hvilket han fann kallt och konstladt. Han sade »hjärta», medan man förut sagt »bildning», »Gud», där man talat om förnuft, och »känsla», där man tegat still men ofta känt. I den ålder då man har svårt att i umgänge med människor finna rätta tonen, och tillskrifver detta brist på röst och öra hos de andra, och då all stil förefaller linjerad och död, flydde han till »människan», sådan han kände henne i sitt inre, och hon utan tvifvel

borde vara, och till naturen, som han stiliserade på nytt, utan att veta hvar han tog mönstret. Den var mycket huld och så fylld af känslor, att den formligen smalt hvar kväll, i synnerhet, om det var aftonrodnad, men så kry ändå, att den om morgonen — och mycket tidigare, än en ung dyrkare orkade gå upp — stod färdig igen, som om ingenting passerat. Pilarna gräto sig till en bastant vidd om lifvet, björkens bark stod hvit, för att två sälla själar skulle finna och gemensamt konturrita det hjärta som klappade innanför, blommorna blickade oskuldsfullt, liljor nästan allihop, och fåglarna, hvars arter han icke skilde på, sjöngo om kärlek, men ingen så vackert som dufvan, som bara suckade. Lycka, det var egentligen, hvad allt rörde sig om, eller också intressant och känslofull olycka som smakade ännu bättre. Han hade redan flera gånger älskat hopplöst, liksom träden sträcka sig mot aftonskyn, med lika litet allvarliga ansträngningar, som deras, att öfvervinna afståndet. Han hade brunnit som vattnet, med mera låga än glöd, och resignerat som klippan i stel och romantisk ensamhet. Han

hade fört dagbok öfver det hela och gladt sig åt att finna spegelbilden där ännu vackrare och mer melankolisk än verkligheten, alldeles som insjöns afteckning af stränderna.

Men hvarje människa har mer än en sida, och den tid, han lefver i, likaså. Olof-Gabriels var revolutionens, och sammanslingrad med egoistisk känslofullhet gick genom världen en vacker och manlig tro på människors godhet och frihetens välsignelser. Lyckokrafvet blef till ett rop på rättvisa, och de blickar som vändes friska och fuktiga från drömmen, sågo därför icke mindre klart hvad som brast i verkligheten. Han var för ung att ha nåtts af desillusionen vid de första blodiga öfverraskningarna, och hans hänförelse hade icke hunnit mattas i klok försiktighet.

Hans far, den gamle hofmannen, tog honom ej helt på allvar och fann svalget dem emellan betydligt smalare än sonen. Honom föreföll det mest vara frågan om ett annat mod på klädedräkten, men han ansåg det nya hälsofarligt nog, och var tillräckligt erfaren för att inse, att långt fler bli martyrer för nya moder än för

nya öfvertygelser. När det gick så långt som till skandaler i tal och skrift i Uppsala, blef han rädd, att detta skulle stänga den unge mannens karriär, ifall intrycket fick verka. Han måste låta honom försvinna för en tid, och då det varit att gå ur askan i elden att sända honom till utlandet, erinrade han sig, att han någonstans i ett hörn af Jämtland ägde en troligen hedersman till svåger, och sände honom dit i all hemlighet som en flykting.

Olof-Gabriel antog denna pröfning med förtjusning. Den långa slädfärden i pälsar och enformighet styrkte honom i känslan, att han var en martyr, och att lifvets lycka för honom var slut, gaf honom förträfflig aptit, när kosten icke var för usel, och under alla förhållanden en ännu bättre sömn. Han kom fram, förvånad, att det kunde finnas så mycket barrskog och snö, och att människor lefde midt däri, men fann godt behag i de senare, som voro naturens ofördärfvade barn utan allt kryperi. Han beslöt sig för att stanna där, så länge ett omildt öde ännu förunnade olja åt hans lampa. I farbrodern upptäckte han en mild man, som läste Posttidningarna en månad för-

senade, men icke mindre oförtrutet blossade tobaksrök till ekot af kanonerna i söder och grundade öfver, hur allt skulle sluta. Fastern var en beskäftig fru, ständigt skinande ren som af såpa med håret stramt och hufvudet litet trångt, lika vältillfreds i sin rustika enkelhet, som hennes bror, stadsråttan, i sin ost. Kusinerna voro för små och osnutna att vara något för honom, annat än texter till betraktelser, när de stodo i aftagande rad vid måltiden, som piporna i en orgel, hur vinkeln pekade hän mot vaggan eller grafven som alltings begynnelse och slut. Den enda han icke genast fick klar för sig, hvarken till ställning eller natur, var Magnil.

Hon åt icke med vid bordet, utan drog sig tillbaka, när hon dukat, som om hon haft för brådt att hållas inne. Hon gjorde äfven andra tjänster, hela dagen, men af sig själf, som om hon just funnit på dem. Matmodern kom oftast för sent med sitt härskarord och tyckte icke om detta, men höll god min inför det påtagligt ändamålsenliga. Flickans hållning var för rak, för att i allmänhet kallas vacker, men som hennes

rörelser voro ovanligt snabba och lätta, tänkte man icke därpå. Hennes ögon, djupa, men ändå ljusa, höllo på afstånd utan skygghet eller ovänlighet. Fast begränsad vid den ålder, då hennes kön är som skapadt att böja sig mot stöd, höll hon sitt unga kvinnohjärta upprätt som en flamma i stillhet. Först hade hon visat en nyfiken och barnslig öppenhet, men den hade strax gått öfver. Att Olof kallade henne vid namn som alla andra, och hon sade »Herr», förde ingenting af öfver- och underordnad med sig. Den tonen felades för resten äfven annars bland dessa bönder, som aldrig känt annan rangskillnad än prästens patriarkaliska. Olof fick snart veta, att hon var aflägsen släkting till herr Daniel, men icke af prästsläkt själf i de närmare leden. Hennes namn var Ram, och hon var beroende för sitt bröd, ty den hemmanslott hon ägde, hade nästan bara skogen kvar, och en ensam flicka kunde därmed göra ingenting.

Han var mycket intresserad af henne, han visste knappt hvarför. Redan med detsamma han kommit, en kväll vid köksbrasan, då han hört på en del rätt

tokigt prat, som gaf en underlig förnimmelse af vår och främmande lif, hade denna samlat sig kring henne. Allt som årstiden skred fram, och det gick fort i år, sysslade hans tankar mera med henne. Det var så mycket som förändrades, och han kände knappt igen sitt eget jag. Dessa granar och tallar, dem han sett på mest som kulisser, mellan hvilka det egentliga teaterstycket, den känslosamma idyllen, spelades ut, började stå som lefvande äfven de. I svartblåa, oerhörda sträckningar reste sig skogshöjderna bakom hvarann, vattnen glittrade kyligt lugna emellan, det var stort och ensligt. Men flyttfågelsflockar gledo och stannade högt uppe i luften, spejade nedåt, stötte ut skrin af glädje och sänkte sig i raka linjer mot ödemarkerna. De kände igen detta, de hade sina hem i det landet och älskade det. Människorna älskade det också, de talade icke om det och tänkte kanske icke på det, men deras rörelser blefvo snabbare, deras ögon ljusare, allt som ljuset och rörelsen kom åter. Det blef förvånande vackert, underbart lätt och muntert, med en glädje som liksom luftens dryck eggade med sin friska kyla.

Äfven här hade lyckan sitt bo. Den var olika hvad han förut hade tänkt sig, men jorden var också större, än han vetat af. En idyll i mörkt och moll var en idyll i alla fall, och den unga naturdyrkaren sträckte ut armarna mot detta nya och väntade på hvad det skulle göra med honom, van som han var att smälta in i stämningar.

*

En morgon kände Olof-Gabriel solstrålar stryka öfver ögonlocken, och de korta sekunderna af kamp mellan verklighet och sömn vidga ut sig till en tidlös rymd af gyllene lätthet, af frigjord flykt och okroppsligt sväfvande lycka. Han drömde något, omöjligt att fånga i ord och begrepp, som angenäma drömmar oftast äro det, men när han öppnade ögonen vek det icke bort som annars. Det lyste från kammarens hvita och fattiga väggar, det förnams i ljud och känsel som en dallring i luften, hvilken småningom blef till ton. Det är lärkan, tänkte han, jag har hört den förr, men när och hvar?

Fortfarande som i en dröm, klädde han sig så omedvetet raskt, att han knappt

visste af, när han stod färdig, och nickade mot de torftiga möblerna i gladt igenkännande af verkligheten. I samma stilla undran lyssnade han till trappstegens knarrande läten under foten, som om det varit hviskande och skrattande röster, han kom ut i farstudörren och såg framför sig.

Där stod Magnil vid brunnen med armen på stången, som långsamt sjönk med sin kubbe, medan repet med ämbaret gled upp ur djupet, och vattnet, skvalpande öfver kanterna, glänste som idel silfver och droppade med klingande mörka återljud. Flickan stod som stöpt af samma glans, fast mot luftens sol, men med ljuset brinnande och flyende i konturerna och i det bara hufvudets hår.

Han gick mot henne utan att hälsa, nu som i drömmen var dylikt onödigt, och man behöfde inga ord. Hon såg honom, hennes rörelse stannade af, och armen låg darrande sträckt efter träet.

»Får jag dricka?» Och utan att vänta på svar, svängde han ämbaret emot sig och höll munnen intill. Aldrig hade han känt en sådan dryck. Den var kall, som om den kommit oändligt långt ifrån och

bragt med sig barndomens hissnande intryck af sjö och djup och kvällande lif. Den gaf ett luftigt rus af glädje att vara till. När han skrattande torkade friskheten från kind och haka, skrattade Magnil tillbaka, och ingenting var emellan dem.

»Har du sofvit godt, Magnil?»

Hon skrattade åter. »Det är längesedan jag steg upp. Som alltid, tänker jag. Och du?»

Ingen af dem tänkte på, att de duade hvarann.

»Drömde du något, Magnil?»

»Hvem minns det? Drömde du själf?»

»Jag tror det, och just det här måtte jag ha drömt. En sådan morgon!»

De sågo ut emot den, båda två. Ljuset hade ännu detta sväfvande, som hör till dagens början, helst då daggen varit stark. Björkarnas späda löfverk brann som gyllene dimma och tycktes kunna lyfta sig från de hvita stammarna och lösas upp. Gräset gnistrade som om en regnbåge yrt ned i stoft där. Skogshöjderna voro som lugna blåa moln, och sjön var slät och klar som öppna rymden emellan.

De visste båda två, att de hållit af hvarann allt från början. Hvarifrån skulle annars allt detta vackra ha kommit? Tiden fick icke gå ifrån dem nu.

»Ser du sjön, Magnil? Hvarför skulle vi icke fara ut på den?»

Nej visst, det fanns intet skäl. Blott att dagen kräfde sitt arbete som vanligt.

»Vänta tills i kväll, då ha vi hela natten för oss. Nu blir det aldrig mörkt.»

Nej, det fanns ju icke ens någon natt, allting var förändradt. Och med denna öfverenskommelse bytte de sin kärlek lika enkelt, som barn bli hvarandras »bästa vänner». Det var så olika hvad Olof-Gabriel hittills drömt om den ömma passionen, att allt detta knappt föll honom in. Det var idel dumheter, och ingenting annat var nu af värde, än att skymta Magnil tid efter annan under dagens bestyr, byta några ord med henne, detsamma hvilka, ty blicken och leendet var allt, och vara hos henne, när det blef kväll.

På sjön var sedan deras värld, den var icke lik något annat. Ljus och stor var den, som nuets oändlighet. I väster ett strömdrag i djupet, som krusade

ytan, därifrån kom vattnet ur okända skogar. I öster slöt den sig samman, och forsen blef snabb mot Gedungsfallet med den hvita dimman öfver trädtopparna. Däremellan var vidden stor, och utsikterna växlade ständigt. Det var branta stränder, där björkarna böjde sig fram för att se sin krona, men de mötte blott hvita stammar och darrande kvistverk, dräkten var ännu lätt som ett doft. Det var vikar mellan ängssluttningar, så lugna och glansiga, att båtens svall for fram genom spegelbilden, som om de gula blommorna rörts för sakta vind, men där var ingen vind, och luften stod still om allt. Höga berg fanns där också, mörka af barrskog eller nakna och tunga af sten som ännu höll vinterkölden kvar. Små holmar simmade på vattenytan, och blommande sälg och vide spredo sin matta honungsdoft därifrån efter draget af rodden. Allting var blekt, men tydligare än om dagen, då solen brann i hvar glansyta, det var våren utan oro.

Olof-Gabriel talade mycket, när det var Magnils tur att sköta årorna. Hon lyssnade då mest, ty den taktfasta rörelsen vingade tankarna, men orden höll

den tillbaka. Det behöfdes icke heller svar, blicken var nog, allting låg öppet mot himlens öppna rymd, och ingenting behöfde gömmas. Ibland, när något måste göras klart med frågor, höll båten inne sin fart och stod stilla, liksom en fågel hvilar på vingarna med luft öfver och under. Han öppnade hela sin själ, berättade om hur han vuxit upp, och hur trångt han funnit det bland människorna. Det fann hon förklarligt nog, när hon hörde, hur de lefde och ängslades för hvarann. Men talet om »Naturen», hans enda tröst, tyckte hon icke om. Först trodde hon, att det var något fint och bortkrångladt fruntimmer, och var svartsjuk och skygg mot tanken, men när hon förstod, att det var frågan om vatten och jord och himmel, förvånades hon, att de kunde vara så olika därnere. Hon längtade icke dit och såg sig omkring på sin stilla och starka värld.

Men han talade också om allvarligare ting, om sina idéer, som han lidit för, men som voro tidens och därför födda till seger. Han nickade och stammade af ifver och sökte sina vältaligaste ord för att riktigt göra sammanhanget klart

för henne, hans stämma fick gossars uppriktiga tonfall utan ett spår af förkonstling, och ögonen stodo öppna och stora mot gossarnas framtidsvärld, som om några år skulle stå verklig. Hon måste förstå detta, och säkert fattade hon det lätt med det naturliga förståndets skärpa och hjärtats omedelbarhet. Alla människor voro lika, och alla voro de goda. Hvad de ville var lycka, och naturligtvis skulle de också nå den, när de icke längre i blindhet hindrade hvarann. Då skulle alla skrankor man och man emellan falla, och jorden räcka till för alla långt bättre än förut. Man hade varit dum. Orättvisa och tyranni hade bredt sig midt i solen, men nu var det nästan öfver, förnuftet bröt igenom hjärnspökena, och man nalkades med stora steg lycksalighetens och förbrödringens tid. Därför var det skönt att lefva just nu.

Hon lyssnade tyst och uppmärksamt på honom, och naturligtvis hade han rätt som alltid, men ibland tycktes det henne så enkelt, att hon förvånades öfver hans häftighet att bevisa det. Ibland märkte hon, att hon icke kunde följa med ännu. Visst voro alla lika. Hjälplösa föddes

de, i möda växte de sig starka, ty man fick ingenting för intet, en man var en man, och alla skulle en gång ligga lika lågt. Men jorden var hård att plöja och skulle väl så bli, lycka fanns där visst, men också mycket annat, det var icke lätt att se vägen för sig. Ojämnt var det också deladt på många sätt, det kände hon bäst, där hon satt så okunnig och hörde på hans ord som ur fjärran. Men hon var lätt till sinnes öfver att han icke märkte det, och förde med sina unga och starka armar årorna, så att båten ilade fram. Sjön var ljus som hoppet, och svårigheter funnos icke.

När det var hennes tur att tala, fann hon sitt lif snart berättadt. Föräldrarna hade hon tidigt mist, men hos herr Daniel hade hon fått tak. Hon hade alltid gjort rätt för sig efter förmåga, dagen hade aldrig varit lång. Om somrarna hade hon varit till hjälp i fäbodstugorna högt uppe, där natten var ännu ljusare och tystare än här, och skogarna lågo under en som moln. På vintern hade hon nystat garn vid brasan och lärt sig spinna själf och hört på pratet. Där hade hon mött honom, och så var det slut.

Olof-Gabriel kunde icke låta bli att undra öfver henne och finna henne sällsam. Som ett träd på sin högsta kvist bär en lysande frukt, oberörd af händer och vård, endast nådd af sol och dagg och himlens vindar, bar hon sitt väsen. Fast hon skänkte bort det, omedelbart som frukten faller, när tiden är inne, blef det icke riktigt hans, liksom man i drömmen aldrig får grepp på det man hittat. Hon behöfde intet stöd, allt blef enkelt och klart för hennes blick, och hennes knappa ord liksom stängde för hennes inre. Hon hörde ihop med den blanka sjön och strändernas vilda friskhet, allvarlig midt i glädjen, tyst af främmande tankar.

När de stego i land, gaf hon honom den smekning, han nästan mist åtrån efter, darrade till i hans famn som ett skyggt och fångadt djur och gjorde sig lös. De följdes åt genom det daggiga gräset, som lämnade spår efter stegen, och hörde trastarna börja drilla, som om hvar vattendroppes glans blifvit till klang. De skildes åt med bara en handtryckning och ett »god natt». Men den unge svärmaren satt uppe och såg morgonen

lösa af natten nästan utan annan skillnad, än att fågelsången blef allt mångfaldigare, tills allting sväfvade i sol, som den första gången han blifvit helt hemma där. Hvad detta skulle leda till visste han icke och förmådde knappt tänka på det. Det var så olikt allt hvad han upplefvat, och lika svårt att bringa tillsammans med hans värld, hur han än skapade om den, som drömmens syner med verklighetens. Men det var onödigt och dumt att grubbla därpå. Allt var på samma gång så enkelt och skulle forma sig lika omärkligt som sommarnatt blef till sommardag.

VI.

En kväll, när Vild-Hussen for hem sent från något bestyr uppåt bygden, fick han se en båt på sjön med ett par i, greps af nyfikenhet att veta, hvilka det var, rodde försiktigt närmare och spejade likt en jägare som söker sig inom skotthåll. När han kände igen personerna, var det som om bössan gått af och träffat honom själf, och han blef så förvånad, som en erfaren man kan bli det. Han hvisslade till, höll in årorna och satte sig tillrätta att tänka.

Det var då alldeles som förgjordt för honom här uppe. När helst han var säker på någonting, var det just det som svek. Nu steg vattnet hvar dag i sjön och var redan högt uppe i rännan, tre år af det mödosammaste arbete och olidlig

väntan lofvade att ge sin skörd. Så kom det här! Denna nya plan, först tillkommen på lek, hade ombildats i hans fantasi till en hufvudsak; blef den förfelad, var det icke mycket med det hela, ingen böna i gröten, ingenting roligt längre. Det var hörnstenen till hela hans framtidsbyggnad. Skulle nu en annan komma och nappa bort den för honom, det vore ett alltför dåligt exempel! Han öfverlade i första häftigheten, om han skulle ränna deras båt i sank, låta den okynniga valpen dra försorg om sig själf och framföra sitt ärende direkt till flickan. Eller vända om till prästgården, väcka upp herr Daniel med ett rop, att elden var lös, och fria genom fönstret. Båda förslagen voro tilltalande och svarade väl mot hans föreställning, om hur dylika delikata ting borde skötas, men vid närmare eftertanke, fann han dem öfverdrifvet våldsamma. Faran var icke så stor, han kände den unge mannen.

Han hade talat med honom och herr Daniel flere gånger, och under den respekt, han skänkte deras högre värdighet, föraktade han dem ohöljdt personligen. Hvad var det för folk? Där satt den

gamla och stirrade med förlästa barnaögon mot det förflutna och talade om, hur det borde ha varit, och den unga pratade sig varm om framtiden, och öfverlade om, hur den skulle bli, och sådant kunde de disputera rätt hetsigt och länge om och bli goda vänner igen, medan maten hade kallnat. Ingenting förstodo de, om hur brådt det gällde att gripa sig något an, för att det skulle bli gjordt.

Han kunde lugnt vänta till morgondagen, ty den token skulle icke tänka på annat än prata under tiden, och mer eller mindre af den varan spelade ingen roll. Han ropade några skämtsamma ord åt dem, som de strax glömde bort, och satte fart på båten för att hinna hem och sofva.

Emellertid blef de ungas sammanvaro, genom att på detta sätt röjas för en främmande, också förändrad för dem själfva. Förut hade den knappt haft att göra med verkligheten, utan varit en värld för sig själf, så fullkomligt lugn och lycklig, som annars bara minnet är det, då tråden mot det ovissa är afklippt. Nu stod framtiden där, i och med att en annans tanke sysslat med dem och deras, men den var lätt att se fram emot,

två tillsammans. Sjön var ljus som alltid och båten snabb, och utan att de brydde sig om att tala om det, kände de, att afgörandet nu var dem närmare. Det kunde bara vara ett.

Dagen därpå var Magnil muntrare än någon sett henne ens under denna muntra vår. Arbetet gick som på lek, och hvar gång hon steg öfver tröskeln ut i det fria, gnolade hon till, liksom svalorna öfver hennes hufvud gåfvo upp ett muntert läte, när de kastade sig öfver bokanten.

På eftermiddagen ropade fostermodern på henne med en särskildt beställsam och högtidlig ton i stämman. Hon skulle komma upp, in i herr Daniels rum, med detsamma.

Hvar gång hon förr fått en dylik maning, och det var långesedan nu, hade det gällt någon tillrättavisning för verkliga eller inbillade förseelser. Fru Sara sköt i dylika fall mannen för sig, ty hon förstod sig icke på de rätta orden med denna stolta och tysta natur, som hon aldrig kunnat med. Prästen svarade man icke, hans stämma förde med sig minnet af syndabekännelsen, och man stod skyl-

dig i hvilket fall som helst. Magnil kom ihåg sin barnsliga rädsla och sin känsla af ovärdighet, och nu midt i lyckan blef den ännu starkare. Hennes blod rusade mot hjärtat så fort, att hon i ett ögonblick kände, hur det blef öfverfullt och stockade sig. Hela hennes glädje drog sig också samman där, allvarlig och nästan smärtsamt djup. Ty detta kunde blott betyda en sak, Olof-Gabriel hade talat. Det skulle han ju göra, som den man han var, och just för att han icke sagt något om det, hade hon väntat det visst, just nu. Men ändå, hur ofattligt var det icke! Hon blef ödmjuk och vek som aldrig förr, inför lyckan kände hon sig som ett brottsligt barn, liksom förr inför prästen. Hennes hufvud svindlade, och hon blef alldeles hvit, där hon släpade sig uppför trappans steg med tunga fötter, men bröstet så lätt, som om det haft vingar. Det måste kännas så, när man dog, men det ville hon inte nu; och hon log emot sin oförnuftiga glädje, ömt och blekt som en trött mor, rädd att släppa barnet ur famnen. Hon hade ingen likhet alls med den gamla Magnil, som bar allt sitt så fast slutet inom sig.

Det tyckte fru Sara också, där hon tog emot henne i trapprummet, och hon hade aldrig känt så mycket för henne som nu. Där ser man hvad giftas gör för en flicka, tänkte hon, och det fann hon också naturligt. Hon var förnöjd på en gång öfver utsikten att få den främmande ur huset, och öfver att hon själf skulle få att styra därmed i den trefligaste af de förströelser som återstodo för en mogen fru. Hon tog henne vid handen och myste vänligt.

»Jag ser, att du förstår, hvad det är frågan om, barn,» sade hon, »och det kunde jag väl gissa också, fast jag ingenting visste af. Lugna dig nu! Visst var det öfverraskande, och det är ju en man, som kanske är mycket öfver, hvad man kunnat vänta för dig. Men sådant händer ofta, och det går lättare, än man kunnat tro.»

Magnil visste knappt till sig. Där stod fostermodern, som aldrig tyckts vara hennes vän, och tog det på detta sätt. Hon hade misstagit sig på allt, hon ångrade sig nu, att hon varit som hon varit. Hon skulle velat ta henne i famn, men hon kunde icke ens tänka på henne nu;

det fick komma efteråt. Hennes ord voro också så lustigt små. Öfver henne — ja visst, hvem tänkte annat, och hvem var han inte öfver? Öfverraskande — nej, underbart var det. Hon hörde herr Daniel tala genom dörren, torrt och nyktert, utan den ringaste upprördhet. Allting var förvånande. Bakom dessa bräder stod lyckan och väntade henne, lifvet i ständig helgdagsdräkt, och ingen tycktes finna något märkvärdigt däri. Hon var rädd för att gå vidare.

»Han är därinne,» frågade hon, ehuru hon visste det förut, bara för att vinna några ögonblick.

»Ja visst. Så gå då in till honom. Han kan bli otålig och åtra sig. Vi ha redan svarat förstås, men det är ju liksom inte riktigt färdigt, förr än du har gjort det själf. Var nu morsk, det gäller ju bara en gång.» Och fru Sara drog henne beskäftigt med sig, som om hon fört en krusande gäst till bordet.

Dörren gick upp, men solen, som låg in genom fönstren, fyllde det nakna och ljusa rummet så tätt, att allt hvad som fanns där liksom löstes upp, och hon ingenting kunde urskilja. Med ens var

det förvandladt. Det var ju icke han som stod där, men en annan, och hvem? Just den hon afskydde mest af alla.

Det var icke sol längre, bara ett hvitt och rått, pinsamt tydligt ljus, som svepte om Vild-Hussens grofva figur och herr Daniels pulpet och bokhyllor och kom allt att synas så fattigt och fult, som hon aldrig sett något förr. Det var detta som väntat på henne, medan hon gick dum och hoppfull som ett barn, och trodde, att världen förändrats. Den var sig nog lik, nu såg hon det, och hon måste också bli sig lik. All glädje var lögn, och hon stod ensam som alltid med bara sig själf att lita på. Hon skulle nog stå profvet. All hennes vekhet föll ifrån henne som ett kastadt plagg, och hon var lugn och rak igen med ögonen mörknade och hvar fiber i kroppen i sin makt.

Herr Daniel talade, antagligen till henne, mycket vänligt och omständligt nog, ehuru hon kände på greppet af hans hand, att han var ifrig att få komma till punkt och lämna hennes ifrån sig, dit den skulle höra. Hon kunde icke lyssna till orden, också hon väntade bara på detta med munnen allt fastare och hår-

dare. Fru Sara stirrade på henne, men som vanligt vaggad i ett slags sömnig uppbyggelse vid mannens stämma, gaf hon icke akt på, hur hon förändrats. Det som hände var en fullständig öfverraskning för alla närvarande, och icke minst för henne själf.

När Vild-Hussen steg fram vid talets slut, med ögonen lysande af förnöjelse, för att ta sitt i besittning, blef hennes harm henne öfvermäktig, och hon slog honom midt i hans breda leende, så att han vacklade tillbaka.

»Det var för honom,» sade hon utan en darrning i rösten, »det var nog för sådana som han. Han vet själf hvarför. Nu har jag att svara er, herr Daniel. Jag är tacksam för allt hittills, och äfven detta, efter I trodde han var god nog åt mig. I har nog ingenting sett, nå det kan göra detsamma, men nu bör det vara nog taladt om det.»

Prästen stod stum af förvåning. Han var en långsam man, och hade knappt fattat hvad som händt, men det syntes, hur blodet steg honom åt hufvudet. »Midt för mina ögon . . .» sade han. »Du får allt förklara dig bättre.»

»Efter det så skall vara. Om det hade varit en annan, hvem som helst, så skulle jag tackat, men ändå sagt nej. Jag vet hvem jag är, och att jag inte är för god för dem, men hustru åt någon, det vill jag inte bli. Men han där! Ser I då inte, hvad han gjort af oss, vet I inte, hvarför han kommit hit? Han har lagt folket under sig, allting har han blandat sig i, och allting vill han förstöra. Ingen är som förr, han har pratat i alla öron. Vinning och vinning och ingenting annat, afundsjuka och snålhet, det har han sått ut. Man har mist lusten att arbeta, man bara väntar på hans planer. Af dem blir det ingenting godt, på sådant bygger man ingenting. Här var rum för alla; får han hållas, blir det bara rum för honom. Men här skall han inte lefva, och han borde aldrig ha kommit hit.»

Vild-Hussen blef blek, icke af förolämpningen, ty från en flicka räknade han den icke stort, men han fann hennes ord farliga. Hon förstod för mycket, och fick icke yppa mera. Man måste vända bort det.

»Du talte nog inte riktigt sant,» sade

han. »Inte skulle du säga nej till alla. Om det varit den unga herrn här, som du var ute med i natt i båten, hade det kanske låtit annorlunda. Kanske har du redan sagt ditt ja, eller också behöfs det knappt mer?»

Detta gaf herr Daniel nytt att tänka på, och han glömde genast det andra, som tyckts honom obegripligt nog. Hans vrede hade nu också hunnit bli färdig. Han var ansvarig för sin släktinge, så länge han var där, och fann den antydda saken allvarlig nog.

»Hvad vill det säga, Magnil,» frågade han kort.

Det visste hon knappt. Som hon stod här, efter den grymma besvikning hon genomgått, ensam med idel fiender emot sig, tycktes henne det föregående med allt sitt ljus som något overkligt. Det var slut nu, så visst som hennes dumma förhoppning nyss brast, men det rörde ingen annan.

»Mellan honom och mig,» svarade hon fast. »Det råda vi själfva för.»

Detta var icke det svar som herr Daniel väntade och kräfde. Det var full bekännelse utan ånger, det var fullkomligt sede-

fördärf. Han måste gå tillbaka till sin skrangliga skrifpulpet, där han brukade samla sina tankar öfver människors lif i allmänhet. Han kunde icke finna de rätta förkrossande orden, och flickans hållning hade något så underligt stolt och oberördt, att han blef blyg inför henne.

Men fru Sara kom till hans hjälp. Med den erfarna kvinnans skonslösa uppfattning af sitt kön, hade hon genast förhållandet alldeles klart för sig, och sparade icke på uttrycken af sitt förakt. Värst föreföll henne förmätenheten i den upptäckta intrigen och tillbakavisandet på detta sätt af ett anbud, som man bort vara stolt och tacksam öfver. Det var ett slag i ansiktet till och med på henne själf. »Fall på knä,» slutade hon, »och tigg, din tiggerska, om förlåtelse för att en ärlig man narrats att tänka på dig till hustru. Du kan vara glad sedan, om du får behålla ditt hörn och din brödkant här.»

Magnil hörde på henne, allt blekare och blekare. Det gällde att se klart och raskt fatta sitt beslut. Det närmaste var afgjordt, men hon letade ännu efter det som sedan skulle följa.

»I har aldrig kunnat med mig,» sade hon. »Jag har vetat det förr, och borde inte ha stannat här. Jag skall också gå nu.»

Man blef tyst af förvåning igen. Så långt hade ingen menat det. Att lämna sitt hem där, det var icke lek. Det lif hon vuxit upp i och vant sig vid, det lefdes icke någon annanstans i trakten. Ingen hade heller mycket att dela med sig äfven af det tarfligaste. Det var som att släppa ut en hund att sörja för sig själf.

»Tokerier,» sade fru Sara och tog det icke på allvar. Och prästen, som fortfarande förvånades öfver flickans lugn och undrade, hvad det kunde bottna i, frågade dämpadt:

»Och hvart skulle du gå? Tänk dig för, barn!»

Men nu hade hon redan funnit det. Hon skulle icke ut i vildmarken och dö, på det sättet kände hon ingen lust att sluta, om också allting blifvit tomt och kallt. Det fick man icke, det var alltför bekvämt.

»Dit jag hör. Där I aldrig borde ha tagit mig ifrån. Antingen är man ett

eller är man det inte. Här har jag varit hvarken tjänare eller herrskap. Men er, herr Daniel, tackar jag i alla fall. I har menat väl, och så vidt jag kunnat, har jag sökt göra rätt för mig.»

Därmed gick hon, och man såg på hvarann och försökte göra klart för sig, hvad som verkligen passerat och hvad som blifvit uppenbart under händelsernas snabba följd.

Vild-Hussen följde dock strax efter, han hade det tämligen färdigt för sig och fick brådtom att hinna upp flickan. Han fann henne i köket utan vittnen och gick emot henne med en blandning af skygghet, beundran och förlägenhet, som tog sig lustig ut mot hans sluga och öfverlägsna blick. Han talade med dämpad röst i barnsligt uppriktiga, hviskande tonfall.

»Du slog mig du,» sade han skamset. »Det skall du inte göra mer, men jag tycker inte mindre om dig för det. Jag förstår mig kanske inte på det rätta sättet att tala med flickor, jag har inte lärt mig mycket i den vägen. Man har farit hårdt fram med mig, och då blir man hård igen. Det begriper du godt, eller

hur? Men mot dig menar jag inte så, och det där jag sa om den andra, det var bara en liten list. Det förstår jag väl så godt som någon, att ni inte haft något farligt för er. Hvad skulle det vara med en sådan där tom handske? Det är en karl du behöfver, och här har du en, som håller af dig. När du stod där uppe, tänkte jag just: det finns bara en flicka i världen, som skulle reda sig så bra. Du gjorde oss ju snopna allihop. Men du skall inte tala så där om mig, hysch, aldrig mer. Det kan förstöra allt. Du vet inte hvem jag gör det för heller, och hvad det blir af det hela. Nu blir det snart uppenbart. Det är bara för dig. Det förändrar saken, hva? Skulle det inte roa dig att visa henne där, fru Sara, hvem som kan växa öfver axlarna på henne?» Och han pekade och hötte med fingret i förvirradt galanteri och ett återfall i det öfvertygande sätt, han brukade använda i affärsaftal.

Magnil såg bara förbi honom, synbarligen upptagen af annat. Hennes panna bar veck af begrundan, och ögonen betraktade allt, som om det var mycket

främmande. Hon ryckte på axlarna och svarade icke ett ord.

»Du är ond på mig ännu, och kanske är det bäst att vänta. I alla fall vet du, hvar du har mig. Det där, du pratade om, det var väl att ge dig ut bland bönderna? Där passar du inte, tro du mig. Här är det slut, och då har du bara mig kvar, som väntar med uppräckta händer. Men du kunde behöfva litet hjälp och råd redan nu.»

Hon svarade fortfarande icke, och han förstod, att det var förgäfves han talade. »Jag betraktar mig bunden ändå och får väl se tiden an. Det var ändå bäst att säga ifrån med detsamma. Nu är det gjordt.»

Och han sade sitt opåaktade afsked och gick.

VII.

Magnil mötte Olof-Gabriel tidigare än vanligt nere vid björksnåret på vägen till sjön. Det var icke dit, hon ämnade gå, och hon väntade sig ej heller att finna honom. Han visste af ingenting och kom sorglöst och vänligt leende fram emot henne. Vid åsynen af honom blef hennes ansikte ljust igen så snabbt, att han intet märkte annat än en mycket begrundande blick, men den var alltid litet allvarlig.

»Får jag följa dig? Låt oss fara ut redan nu, medan solen är uppe!»

Hon såg sig kring och fann, att den var så. Sjön låg och gnistrade bak de gnistrande löfven, allting var mycket ljust och gladt. Hon betraktade det med ett innerligt ömt vemod, som blef ännu mjukare mot hans blick, men genast

fast och nästan strängt igen. »Inte ditåt nu, men du kan följa med ändå. Jag har något att säga dig, kom!» Hon vek af på vägen åt kyrkan till, och Olof-Gabriel såg, att hon bar på en nyckel i handen. Hon skall väl hämta någonting, tänkte han, och gick med vid hennes sida, tyst också han, efter hon tycktes vilja det så.

Kyrkan låg på krönet af en nipa med sjön under sig och omkring sig snår af rönn, vildros och björk, allt smärt och högvuxet och nästan liknande bara skuggor af ting i det starka och låga solljuset, som svepte om det från rot till topp. Det var en liten fattig byggnad af gråsten och murbruk med brant spåntak, mycket gammal och likadan ännu i dag som när man först böjde knä för en gud där i vildmarken. Med sin gård utan vårdar, där till och med graftufvorna nästan alla sjunkit tillbaka igen i marken, gjorde den ett kallt och ödsligt intryck. Magnil satte in nyckeln bland portens runslingor och låste upp. De stego in och kände genast vinterkylan från de tjocka murarna breda sig omkring dem. Där var tämligen mörkt,

ty fönstren sutto högt uppe, få och trånga från tiden innan glaset kommit i bruk. En målning längst framme bakom altaret stod som otydliga skuggor emot dem, och rundt omkring var rappningen fläckad af ålder och visade människoliknande figurer som flydde och kommo igen för fantasien. Det var som om där icke varit tomt. Träverket på altarskranket, predikstolen och orgelläktaren öfver ingången var utskuret och brokigt måladt i ornament och figurer, stora fyrbladiga blommor i djuprödt och grönt, hoptryckta kapitälsirningar, de tolf apostlarna i rad, Moses, Kristus, Aron och två änglar.

Trots färgrikedomen såg det dystert ut, likt blommor dem solen icke når; blott en spjutlik stråle sköt in på sned och nådde på altarskåpets pinoscen bödelns figur med hans brunröda gissel. Mellan golfvets plankor af jättefur såg man i de breda springorna grafkällaren därunder med balsamerade lik af präster och en och annan officer från krigs- och orostider. Karl den tolftes porträtt med peruk och till häst, trampande ned fiender med röda fanor, satt strängt och mörkt på väggen som de dödas kung.

Magnil tog sin följeslagare vid handen och drog honom med sig fram till altarringen. Där föll hon på knä, och för det fasta trycket af hennes grepp följde han rörelsen, stirrande och lätt rysande af häpnad. Af gammal vana vågade han icke tala högt på en sådan plats, utan hviskade sakta: »Hvad är det du gör, hvad är det du menar?»

Hon svarade ej med detsamma, höll hufvudet högt och blicken lugn och öppen mot altarbilden och rörde läpparna långsamt och tydligt som i bön. Så vände hon sig mot honom och talade med klar stämma, som af återljudet från de kalla murarna fick en underlig prägel af stränghet och föruttillvaro. Det var som om den klungit på den platsen under sekler ur allvarliga bröst.

»Nyss, för bara en timme sedan, såg jag oss båda för mig här på detta sätt. Jag var mycket glad — och dum, jag vet icke allt hvad jag hoppades och trodde. Nu ta vi afsked ifrån det, vi båda, sedan blir det från hvarann. Hit kom jag redan som barn och ofta sen. När jag glömde bort något och blef påmint om det. Här är platsen för mig

att komma ihåg, hvem Gud är, hvad han vill, och hvad jag är.»

Olof-Gabriel förstod ingenting eller ville ej ge sin aning rum.

»Afsked,» hviskade han, skyggt som förut. »Hvarför så? Hvad är det då som har händt?»

Hon talade om det i så få ord som möjligt, utan att ens vidröra hvad hon känt. Nu skulle hon lämna sitt hem och söka sig ett nytt hos en bonde i Lien nedåt sjön. Man hade sjukt där, man skulle säkert gärna ta mot henne. Annars ginge hon någon annanstans, alltid fanns det plats för henne. »Det behöfver icke vara sista gången du träffar mig, om det faller sig svårt,» slutade hon, »men jag kommer ej längre att se det i dig som förut. Jag vet ju nu, hur orätt och dumt det var.»

Han hade svårt att göra klart för sig alla dessa nyheter. Minst kunde han förstå, att något förändrats dem emellan genom Vild-Hussens tilltag, och han skulle kunnat skratta åt det, om han varit någon annanstans, och icke Magnils allvar varit så djupt.

»Hvad skulle det vara,» sade han,

»vi äro ju desamma som förut. Öfver mig har ju ingen af dem något att säga. Tvärtom» — och hans ungdomliga oppositionslust reste sig munter och modig från altarkransen — »tvärtom trampar ju jag på dumma fördomar. Skulle en tidens son låta sig skrämmas af sura miner? Det ser icke så ut rundt omkring i världen.» Men han talade fortfarande något dämpadt för ställets skull.

Magnil såg på honom rakt och forskande, medan hon reste sig upp från golfvet.

Han följde henne i rörelsen och ville fortsätta ut, viss om att vara vältaligare där, men hon grep hans hand och höll honom fast.

»Tänk efter,» sade hon, »tänk riktigt klart! Det har *jag* gjort, jag har inte sparat mig. Om jag följer dig — du har ingen plats för mig nu, men du kan ju få en — jag passar inte där. Jag blir densamma som nu och alltid, men du kommer att se på mig annorlunda, liksom de andra. Icke sant?»

Han försökte tänka, men lyckades icke väl. Magnil, det var ju Magnil, sjön, skogen, vattnet vid brunnen, suset i

furorna och den underliga natten som icke var någon natt. Aldrig skulle han glömma det, men lösrycka henne därifrån, det gaf ingen bild. Bara en ängslig längtan och ett fastklamrande vid minnet.

»Du ser,» fortsatte hon, »det är icke meningen, och jag vill inte heller. Jag skulle blygas, som om jag vore naken, därborta, och jag har ingenting att blygas för. Och om du stannar här — jag har jord, och det kan bli ett hem, men möda tar det, ty här får man ingenting på lek — då passar inte du. Du är god och tror allting om så godt, hvar sommar lefver du upp för mig. Och om vintern gömmer jag dig väl i minnet och nickar åt dig, när jag behöfver något ljust. Men inte kunde du stanna här.»

Han rodnade mörkt, och hans vekhet steg mot ögonen och gjorde dem fuktiga. Han stod som en man vid en rämna i isen, oupphörligt spände han viljan till språng, men hvar gång höll hennes blick honom tillbaka. Och rämnan emellan dem blef bredare under dröjsmålet. Han fann icke ett ord och blygdes bittert däröfver.

»Du tar ju allt mitt mod ifrån mig. Hvarför gör du så?»

»Därför att jag har tänkt och sett. När jag fick ögonen öppnade nyss, såg jag hur allting är. Hoppet är hälften lögn och hälften fruktan, det är för barn som inte orka bära tungt. Här har jag ofta lärt det ändå, och hvar gång fann jag, att jag räckte till för mycket mer.»

Hon blickade upp mot taket och de kalla murarna och predikstolen; där dröjde hon som om hon lyssnat. Så var hon hos honom igen.

»Ser du, det här är kyrkan för vår gud, här bor han, här hör man honom. Sju månader af året ligger snön hög, man kommer just ingenstans, man sitter i bekymmer. Fattigt är det ofta, och man undrar ibland, hvad det skall tjäna till. Så samlas man här, man ser sina grannar och söker att tänka godt om dem, man kommer ihåg, att man har en själ. Den har man att svara för om också icke stort annat. Där står en präst och talar, ibland förstår man och hör på honom, ibland inte, men någonting annat hör man alltid. De stenarna där i mu-

ren har folket släpat hit, då det var ännu färre och fattigare än nu, de ha lagt dem på hvarann och riktat med lod och snöre. Rakt skulle det stå, fast skulle det grundas. De há prydt med det bästa och vackraste, de kunnat finna på, och när träet börjat multna, har man gjort om det bitvis likadant, som det var. Det var riktigast så, och oförändradt skulle det stå genom tiderna. Det är inte gladt att se på, man tänker inte på lyckan här, och det är inte heller meningen. Att göra det man måste och ha lof att dö, när man inte kan mera, det är meningen. Det fordrar vår Gud af oss i allt hvad som talas och sjungs här, först och främst det, innan vi få lyssna till det andra. Jag har gått hit ensam och hört det ofta, hört bara det, och ändå gått rakare och gladare härifrån.»

Olof-Gabriel kände icke längre igen henne. Var det bottnen i hennes tankar, som tycktes så lätta och friska? »Hvarför har du gjort så? Hvarför talar du så här? Du var inte så förut.»

»Då hade jag glömt det — nästan. Nu minns jag igen och ser det klarare än förr. Men du vet då inte, hvem

jag är? Du har aldrig hört, hvad jag har att göra med kyrkan här.»

»Hvad skulle det vara? Nej.»

»Där på predikstolen» — hon pekade och såg ditåt så fast och länge, som om hon sett den hon talade om — »stod den man, som är kyrkans mörkaste minne. Han lefde för hundra — hvad vet jag — hundrafemtio år sedan kanske. Det var min stamfar, Olof Claësson Ram. Namnen på de andra har ingen gömt, de gjorde sin plikt och nu ha de ro, men han får det aldrig. Landet var då sedan en mansålder kommet under svenska kungen, och inte med sin vilja, men han var född svensk någon annanstans ifrån. Det var krig, och han inlät sig med danskarna och drog traktens bönder med sig. Hvad han menade, vet jag inte, det är inte heller så mycket honom jag tänker på, fast han bragte släkten på fall, och mig, där jag nu är. Men hans hustru, ingen vet hvad hon hette, for till Stockholm, när förräderit var upptäckt och domen fälld, för att tigga nåd. Det var midt i vintern. Hon träffade kung Karl, den elfte var det. Det lär ha varit en sträng man äfven annars, och

förrädares släkt såg han inte blidt på. Han hade håret stort, som han däruppe, son var det visst, och ögon som blixtar under det. Han trampade af och an i salen, utan att ha tid att ens höra på — så har berättelsen gått till mig — och i alla hennes ord skar hans tramp in som en yxa mot blocket. Han var trött och blek, det var midt i kriget, och oron var stor. Han gick, som om han vandrat så sedan kvällen förut och räknat sina steg. Gång på gång befallde han henne att gå, men hon gick inte. Inte heller kröp hon efter honom, hon reste sig upp och stod rak och bad inte mera. Hon talade om den själ, han hade makt öfver en liten tid, och barnen, dem hon skulle svara för. »Jag skall göra mitt,» sade hon. »Skall jag nu lära dem, att Gud gett nåden, och du, kung Karl, du trampar den under dina stöflar?»

Då stannade han och såg på henne. »Gud har nog nåden,» svarade han, »men han vet bättre än jag, hvem han ger den åt. Sträng är han också. Men tag honom då!» Och han gick att skrifva under papperet.

Där stod hon alldeles hvit, lyckan

gjorde ondt, och hon kunde ha fallit ned död. Men hon hade mer att tänka på, ännu var det inte färdigt, och hon höll sig uppe. Nu var det en så liten bön, att den knappt kunde nekas.

Det hade tagit lång tid, innan hon fick se kungen, många trappor hade hon nött för det, många plankor hade hon böjt knä på och kysst många hårda händer. Hon hade stått i snön vid landsvägar och gator, där kungen sprängde fram i sin vilda fart, hade kastat sig in i hästvimlet och släpats med och ridits kull. Blott på det viset hade hon slutligen nått fram till honom, och veckorna hade gått. Nu var det bara tio dagar kvar, tills domen skulle ha fullbordats. När hon fick papperet, sade hon: »Nu är det bara ett, kung Karl. Nåden har du gett mig, och välsigne dig Gud för det, nu är det en liten bön kvar. För att jag skall hinna fram till Rödö på tio dar, måste man göra allt för mig på skjutshållen. Som en kronans kurir måste jag fara, och det vill du väl låta mig få, efter det är din vilja jag utför?»

Då blef hans mun hård som järn. Rörde man vid kronan för den kungen,

då rörde man hans samvete som inte visste hvad miskund var.

»Du kan din lära illa, så prästfru du är,» svarade han. »Nåden, den finns nog för alla, men det hör sinnet till att ta upp den i sig. Jag har gjort mitt, gör nu ditt, visa hvad där är i dig! Härifrån till Rödön på tio dagar, det blir din sak, det hinner du också. Låt oss se!» — Och han räknade; han kände till skjutshållen. »Det är knappt, men nog. Far som Jehu, Jehosafats son! Hinner du fram, så lycka till med din skatt, hinner du inte, är ingenting förloradt. Skulle jag ge ut ens ett pund hö, ett rundstycke för att hålla yxan från en förrädare?» Och han var nära att slå henne vid tanken. »Hvem ger mig igen det, hvar får jag medel att hålla mitt land uppe i slapphet och förräderi? Ge tiggarn bröd, och han vill ha ost till. Om jag hade vetat detta, hade du ingenting fått. Tjut och gråt nu bäst du vill, men icke här.»

Men hon grät icke, hon hade inte tid till det. Hon såg in i hans ögon för att se, om han sagt det sista ordet, hon tänkte på sin Gud i den kyrkan, där vi stå, och hon böjde sig och neg.

»Tack för din nåd, som den är, kung Karl,» sade hon.

Och hon sprang, så fort hon var utom dörren, medan hon stoppade papperet i barmen, sprang till härbärget, fick en häst och gaf sig norrut.

En sådan färd, som det blef! Det hade varit mycket snö, våren var sen, och nu smälte allt. Vägarna voro halfdränkta, isen på älfvarna hvarken bar eller brast. Ingen släppte godvilligt ut sina hästar, ingen ville våga sitt lif som körsven. Hon hade inte ens pengar nog att betala det nödvändigaste. Så fick hon betala med sitt lidande och sin skam. Tigga, gråta och falla på knä för hvar fattig liten bit närmare målet, säga hvem hon var, och hvad det gällde. Då svarade man ofta med hån och skymf; hvem vill göra något för en förrädare? Och hon fick mjuka upp deras tröga hjärtan och tankar, tills de förstodo, att människors barn måste hjälpa och förlåta hvarann. Och under detta tiden som gick, oersättlig, bortrånad från det enda viktiga, och snål och karg, när hon ändtligen kom i väg, ringande öfver henne, hvar bjällerklang en dyrbar sekund, som

rann bort, hvar tystnad en evighet. Ingen sömn dessa tio nätter, ingen ro. Antingen tvungen hvila som kväfde henne, eller också ute på färden, alltid samma tanke; hinner jag? Hinner jag inte? Det lär vara skogar hela vägen därifrån och hit, backe upp och backe ned. Dag och natt släpade hon med sig liksom länkar i en kedja, och länk efter länk brast och blef borta, men ännu tyngre var resten.

Till och med det enda hon hade kvar, hennes lidande blef nedsöladt för henne. Hon hade släpat det i smutsen i alla hållstugor, det blef en tom läxa som hon repade upp, och hon hörde sin gråt utan att ha medkänsla, piskade på sig själf som en slutkörd häst. Vid landfästena på älfisen fick hon brottas med skjutsdrängen, för att han inte skulle vända om. Så ned i det våta, och kölden fick torka henne. Men hon kom framåt fort nog, hon skulle hinna i tid, hvad gjorde så allt det andra.

Den tionde dagen stod hon vid Rödöns färjsund. På andra stranden stod det folk samladt i ett svart myller och i midten något rödt, det var blocket un-

der klädet. Vattnet gick öppet, och färjkarlen var på andra sidan för att se på. Hon ropade på honom och svängde papperet i luften och skrek: 'Här är nåd, håll inne! Här är kungens ord, håll inne bara ett ögonblick!' Men ingen gaf akt på henne, ingen vände sig ditåt. Hon såg en rörelse i hopen, och bilan svängas och falla.

Då sjönk hon på knä i stenarna och bad för mannens själ, det var nu allt hvad hon kunde göra för honom och hela lönen för hennes färd. »Herre, herre,» bad hon, »du är sträng och stor, du vet bäst, hvad du ger dina barn, nu ser jag din vilja. Jag har gjort mitt yttersta och mer. Hit har du fört mig, som genom ett under, längre skulle det inte gå. Hjälp mig nu att stå rak igen och bära det oundvikliga!» Och hon stod rak, hon tiggde icke mera och sade ej ett öfverflödigt ord. Liket fick hon, det behöfde nu icke begrafvas med de andra, det var hennes, och det var hon stolt öfver.»

»En alltför gruflig historia,» sade Olof-Gabriel med bröstet tungt. »Berättar man den här, har du hört den nyligen?»

»Å nej, här är den visst glömd. Bara brottet kommer man ihåg. Som barn hörde jag den, och jag har aldrig talat om den förr, men tänkt på den ofta och mest här. Den har gått i arf i släkten. Den förtäljes, när man mister sitt bästa. När mor dog, var det fars tur att sända den vidare. Han följde henne snart efteråt.»

»Och hvarför ger du den åt mig?» Hans ögon tårades och rösten skälfde. Han talade fortfarande dämpadt.

»Därför att nu var det min tur. Jag har sagt farväl åt mitt. Jag får ingen vidare att ge den berättelsen åt, och så godt är det.» Hon såg omkring sig till afsked. »Ensam kommer jag inte mera hit, för nu kan jag inte längre få nyckeln. Jag behöfver det väl inte heller, nu är jag inte barn mer. Man skall inte drömma om lycka, det är inte meningen, och det är gagnlöst göra. Man skall göra sin plikt, blefve den än så tung som hennes där, jag vet inte hennes namn, men jag ser henne ibland under orgelläktarn, man skall bära allt som kommer, liksom hon. Karg var den nåd hon fick, all sin kraft satte hon in på den,

men när den brast, var hon ändå inte slut. Hon födde upp sina barn och vann heder igen åt sig och dem.»

»Men är nu detta ett afsked, Magnil. Jag förstår inte hvarför. Du har tagit tankarna ifrån mig, och jag ser ingen väg just nu, men därför är det ju inte... Hoppet, hvarför skall man släppa det? Är det ditt afsked?»

»Man hoppas på det som kan nås, och det kan svika ändå. Man ljuger icke för sig, klart måste man se. Hvarför vacklar du på stämman här och hviskar, och jag kan tala högt? Jag känner det lif jag är född att lefva. Jag tänker det är sig likt mest öfverallt för det flesta, tomt är det inte. Afsked — nej, om du inte vill. Jag har ju sagt det, du kan söka upp mig, den lilla tid du stannar, men det är afsked från hvad du varit för mig. Det får inte komma igen.»

Han fann intet svar gent emot denna ton. De följdes ut och äfven ett stycke längre. Där grep hon hans båda händer, höll dem fast, så att han ej skulle komma närmare, släppte dem efter en lång djup blick och gick för att styra

om sin flyttning. Han stod som ett öfvergifvet barn, kölden låg ännu tung öfver honom från kyrkoluften och hennes ord med dess genljud från uråldriga tider af stolt resignation och oböjlig kraft.

VIII.

Magnil hade räknat rätt, att hon skulle bli gärna mottagen i Lien. Gamle bonden, Jon Esbjörnson, låg för döden, och man var glad att få någon hjälp. Icke att han gjorde mycket besvär, han låg stilla och stirrade i taket och hade knappt flera behof nu, än när han var frisk. Men någon ville man ändå alltid ha sittandes i stugan på vakt, och på det viset kräfde utesysslorna lätt ett par nya händer.

Det gick jämnt och lugnt nedför med honom. När ett par dagar hade gått, sände man efter herr Daniel, och han kom och talade, som han skulle tala, och gjorde sina frågor, och den sjuke gaf sina svar. Han hade ingenting att ångra, en ärlig man hade han varit, han

hade arbetat så länge det fanns kraft i honom till det, nu orkade han icke längre, nu kunde han så gärna gå. Han hade icke gjort någon orätt, så vidt han kunde minnas, han vände sig utåt och letade ängsligt i de närvarandes blickar. Först mot hustrun, men hon skakade vänligt på hufvudet.

Å nej, å nej! Unga hade de kommit samman, mycket lyckliga hade de varit då, hon mindes det nu så klart, fast hon icke tänkt på det på många år, kanske knappast sedan det skett. Möda hade de haft nog af, men det skulle ju så vara, och nu var alltsamman kärt för minnet.

Som hon såg på honom genom tårarna, blef för hennes gamla nötta ögon hela bädden liksom kringfluten af en ljus dimma, hvari hans ansikte lyste. Var det skenet från bröllopsståten för längese'n, var det alla de gångna årens tysta goda vilja, som dolts under knapphet och stränghet, men nu bröt fram? Å nej, nu såg hon, det var en liten tunn låga, som flyttade sig från hufvud till fötter, det var »Vården», som visar sig när någon dör. Det betydde också, att nu tändes det eviga ljuset i himmelen,

och hon såg det lugn, tills hon ingenting mer kunde se.

Den döende vände sig mot sönerna. »Har jag varit en god far för er,» frågade hans ögon.

»Det har du varit,» svarade deras blick. »Du tuktade oss, när det behöfdes, du lärde oss arbeta från det vi voro små, själf gick du alltid först. Mark har du brutit, vi skola bryta den vidare, gård har du byggt, vi skola resa den högre, en man har du varit i nödår och blidår, vi äro också män.»

Hans blick gick bakom och förbi, som om den letat någon, men han mindes icke hvilken. Han måste hålla sig fast vid det närvarande, ty utom det tog oändligheten vid. Han gick till tjänarna, samma fråga, samma svar: »Du är oss ingenting skyldig.» Och alla sågo de det tunna och vandrande ljuset och visste, hvad det betydde.

Då vände han sig till prästen igen, och prästen läste för honom den långa bönen om dödligas brister och hopp. Han sade tydligt efter hvart ord. När det var slut, tog Herr Daniel afsked, ty honom som alla tycktes allting färdigt. »Det

dröjer icke länge,» sade han, och han vinkade Magnil med sig utom dörren.

»Jag har tänkt det förr, Magnil, men starkare träder det för mig nu, att du blifvit beskylld med orätt. Du bör icke lasta skuld på oss, du bör komma igen. Du förgick dig också, och du borde tänka dig för.»

Men Magnil tackade honom blott. »Jag klagar på ingen,» sade hon, »men jag ångrar heller intet. Där var inte min plats.» Och därmed var ingenting vidare att säga.

När hon kom in, var det alldeles tyst i stugan, endast den sjuke skakades af häftiga rysningar som blefvo till en sakta kvidan. »Det är döden som går öfver hans graf,» tänkte alla, »det är det han känner. Den går och pröfvar och pröfvar rastlöst och så lägger den sig där och väntar på honom. Då blir det slut.» Ty som allting annat i världen ägde äfven döden sitt eviga väsen och sin mytiska tillvaro. Man kände nu icke mycket, ty man stod inför en afgjord sak, och det hade varit gagnlöst att tänka; man bara väntade. Man skulle också vara tyst för att icke skrämma Vården. Dörren

gick upp, och där kom ännu en in. Det var Jon Esbjörnsons dotter. Hon var gift sedan långt tillbaka, mot hennes vilja hade det skett, ty hon hade hållit af en annan, men faderlig myndighet hade tvingat, och hon hade lydt. Det hade gått väl nog, som ofta sker, men hon hade något knäckt och trött i sitt väsen och log aldrig. Nu kom hon från sin gård, hon visste, att det var fara hemma, men icke hur nära den stod.

När hon såg dem alla så stilla och begrep, att det var slutet, trängde sig allt det som hållits tillbaka under åren fram i hennes minne. Lyckan, som hon trängtat efter, det fattiga hon fått i stället, den kufvade sorgen för längesen, fadern som hon hållit af, kampen att förlåta honom. Det blef icke till ett skrik, ty sådant var hon van att betvinga, men en vinslande jämmer, som från ett slaget djur.

Alla ryckte till och riktade blicken varnande och förebrående mot henne, men fast hennes läppar genast slöto sig stramt, var det för sent. Den döende hade vändt hufvudet utåt och sett henne och förstått, och nu kommo alla ihåg, hur han letat någon förgäfves nyss. Hans

ögon sporde samma fråga som då, men ängsligare, osäkrare på svaret, och de fingo ej heller den blick de väntade tillbaka.

Och nu visste alla, att slutet icke skulle komma så snart. Det ljud, som sprungit ur hennes sårade inre, hade »brått Vården» och från och med nu var den osynlig där, och ville icke lyfta sig som flamma; dödskampen skulle bli lång och svår.

Hela natten och hela dagen och natten därpå låg Jon Esbjörnson likadan. Han kunde icke lefva, och han kunde icke dö. Dottern satt ständigt inne, och de andra gingo och kommo, som sysslorna tilläto. Det var ingen som förebrådde henne hennes oaktsamhet, men själf satt hon bara och tänkte därpå. Hon hade tagit ron från hans själ. Han hade varit lugn och nöjd, från det jordiska hade han vändt sig, sedan han vetat sig där ha fyllt det mått som kräfves af en man. Hvarför hade hon kommit dit med sin gråt öfver lycka, det som ingen hinner ändå, det som brinner med all längtan i människors blod? Han kunde icke tala sammanhängande, men af jagade blickar, af framstammade ord förstod hon,

att han lefde om sitt lif igen, förvirradt som i en dröm, irrade på den jord, han trampat, byggde vidare på de planer han haft, slets mellan ovisshet och trefvan, som människors lott är. Det kunde icke få fortfara längre. När morgonen var nära, vände hon sig till den äldsta brodern. »Du måste ropa ut honom,» sade hon. »Det tar intet slut annars.»

Men han var ovillig. »Det vore som att ta lifvet af far,» sade han. »Det räknas icke heller för riktigt rätt och kristligt längre.»

Magnil kom henne till hjälp. »Han kan ju icke lefva, då är det hans rättighet att få dö. Här inne är det rastlöst af allt hvad trångt och smått människorna ha. Kalla honom ditut, där får han lugnet igen.»

Då kastade sonen en sista lång blick på sin far, såg hans nötta och trötta händer famla på täcket, hans ögon stirra, och hans läppar röra sig. »Farväl,» sade han, men den sjukes hörsel tycktes ej uppfatta något, och hans medvetande var långt borta bland flydda ting som ej mer kunde göras om. Då vände sig den unga och gick, och alla hörde, hur han

tungt klef uppför stegen i förstugan, hur han trampade öfver dem och trefvade sig fram till luckan på taket.

När han fick upp den, och hufvudet ut i det fria, stod han länge tyst och bara såg på den kända trakten. Det var, som om han nu först fått ögonen öppna och förstod, hvad den varit för dem alla. Allting låg mycket ljust men blekt i det kyliga draget, som går före solens uppgång. Där syntes icke en strimma i nordost ännu, men en glasaktig klarhet, i hvilken de matta stjärnorna glimmade fram som små hvita lågor, just innan de skulle slockna. Skogshöjden låg nära gården, ty långsamt gick det att fälla träden undan och röja sten och göra fält, fast släkt efter släkt lagt ned sina armars kraft på det, och äfven den siste därnere under honom hade gjort sitt. Just nu steg röken tunn och blå från svedjemarken, som han ställt med innan han sjuknade, och drog sakta nedåt sjön, som om den ännu häftade vid jorden. Därnere lågo lindorna i sin fina grönska, och korntegarna med sina bredare strån gåfvo djupare färg, och vattnet låg vidt och blankt som en spegel. Ditåt var allting färdigt,

där var jorden som människorna beredt den, vänlig och leende, där var allting vackert. Han kunde se mycket långt, tvärs öfver sjön. Allt var bragt närmare i stillheten, men ur ingen stugas skorsten steg den lättaste strimma, icke en eldstads brasa lyste ur ett fönster, allting sof och var tyst. Blott forsdraget sorlade som ständigt annars, där strandens krök skymde det, och längre bort steg fallets entoniga och eviga brus om evig förgängelse och förnyelse.

Han kom ihåg i hvilket ärende han stod där, och kväfvande sin stämmas skälfning, samlande alla sina krafter, ropade han ut mot den sofvande jorden och sjön sin fars namn: Jon Esbjörnson. Han kände icke igen sin egen röst, han hade aldrig hört ett sådant rop förr. Vidt och långt sväfvade det ut, det susade genom skogens toppar, det skalf i röken och i lindornas daggiga strån, det gled öfver sjön, det studsade från stränder och blåa höjder och bars tillbaka mot honom, men ej försvagadt i ekot, bara genomträngdt af dess köld, högtidligt och starkt, med hvar stafvelse tydlig: Jon Esbjörnson.

Därnere i stugan reste sig den dö-

ende på armbågen med blicken klar och till och med orden vända tillbaka på hans läppar.

»Man kallar på mig,» sade han. »Jag måste dit ut. Jag har legat länge nog, och arbetet brådskar. Visst var det mig, man kallade!»

Och han höll sig så, lyssnande med hvar min i sitt ansiktes stora och bleka drag. Ingen svarade, ingen sprang fram mot honom, ty man fick icke störa detta, det var icke för lefvande att blanda sig i.

Ännu en gång ropade sonen, men nu hörde han icke alls sin egen röst, endast genljudet, som rullade tillbaka, ännu större, kallare och underligare än förut. Hans ögon sprungo i gråt, och han stod där stel, hänförd, lyftad öfver sig själf och människors tankar och ord, utan att se någonting.

Och i stugan trängde ropet in från alla håll, uppifrån luften med sin bleka klarhet, bortifrån skogens mörker, djupt ur jorden: Jon Esbjörnson.

Den döende ryckte till, och tusen tankar tycktes klarna i hans inre. Nu visste han hvarifrån det kom, nu förstod han allt. Från de fält han plöjt, och

den mark han brutit, från ödemarkerna, där hans yxa klungit hårdt i vinterköld mot frusen ved, från sjön, där han fiskat och färdats och snart skulle glida fram i stumhet på sin sista väg till kyrkan, från alla håll där han lest med sin mannagärning och mannavilja, ropade det efter honom: »du hör hit, du är med i oss, du har verkat slut, här är hvilan och sömnen.» Hans allvarliga ansikte, som sällan lett, fick nu en min likt det barns som sjunker i ro med glädje mot helgdagsmorgonen. När ropet ljöd för tredje gången, föll han, innan det ännu var slut, tillbaka mot kudden.

När sonen kom ned och stod frågande men lugn igen i dörren, voro alla samlade kring det som varit hans far. Man slätade hans bädd, och ordnade hans händer och lade psalmbok och sax under dem för att nu också skydda honom, tills klockorna skulle ringa och ta honom under mäktigare hägn.

»Nu är han all,» sade dottern, ty ordet död, det fick icke nämnas. Och med den blandning af kristen tro och ännu uråldrigare, ännu djupare och dunklare föreställningar, som fyllde dem in-

för döden, förstodo de med detta uttryck, både att nu var det ljuset tändt för honom, som senast sågs lysa till och försvinna vid hans bädd, och också, att nu var han med i alla de röster som ropat på honom, i allt lefvande lif på hans jord.

Och de föllo på knä och bådo för honom i denna tankeströmning och tackade för hans lif och för hans död, som släkten bakom släkten förut gjort det, när människosjälar flyktat tillbaka till sin hemlighetsfulla källa.

En man af gammal stam, låg Jon Esbjörnson, mätt och nöjd af år, medan dagern grydde öfver hans gamla, karga, kräfvande, ständigt växlande och ständigt samma, alltid kära och skattade värld.

IX.

På kvällen kom Olof-Gabriel roendes till Lien för att träffa Magnil för första gången, sedan de skiljts åt. Mycket hade klarnat för honom under dessa dagar, hans ungdom hade tagit ut sin rätt, och nu såg han inga svårigheter längre. Ett långt samtal, som han haft med farbrodern, hade gjort det sista.

Herr Daniel hade börjat som en domare och slutat som en profet — i sitt fädernesland. Han hade sagt allt hvad en rättsint och erfaren man borde säga om de ungas förhållande till hvarann och genast fått dettas fullkomliga ofarlighet styrkt för sig till ännu högre grad, än han någonsin väntat. Olof-Gabriel fällde tårar af förtrytelse vid blotta tanken på, att man tilltrott honom en så ovärdig

roll. En enda skugga af grumlad oskuld var för honom nog att förmörka den obeskrifligt sköna världen till en djäfvuls vrångbild.

Denna stränghet tog andan af Herr Daniel, som från det allmänna tänkesättet under hans egen ungdom icke erinrade sig något dylikt, men han fortsatte på ny grund. Sakens natur förändrades häraf icke, ty en dumhet, om man envist höll fast vid den, var föga bättre än ett brott, om icke inför Guds ögon, så i världens gång, som den nu gestaltat sig, antagligen icke utan högre vilja. Skrankor voro skrankor och måste respekteras som sådana. Det parti, som från annat håll erbjudits Magnil, var lämpligt och tilltalande nog. Måns Huss var en duktig karl, måhända något stor-ordig och med öfverspända planer, men med möjligheter för sig. Lyckades han, som han just nu väntade, att få sin flott-ränna i ordning, var han säkert mannen att skapa sig ett anspråkslöst men godt lefvebröd och sörja för hustru och familj. Det gjorde Herr Daniel ondt att tänka sig denna enkla men vackra idyll störd. Han hemställde därför till Olof-Gabriel,

som var förargelseklippan, hvarpå den strandat, om icke hans samvete sade honom, att det var just han som borde ställa allt tillrätta igen.

Detta fann Olof-Gabriel vara mycket begärdt, och följden af all denna visdom, hvilken likt hvarje mänsklig sådan, ägde sina luckor, var att hans förälskelse, svartsjuka, logiska stridbarhet och känslofulla upproriskhet reste sig till förut knappt anad styrka. Han slet sönder den goda prästens goda skäl med samma lätthet, som Simson de sju friska sensträngarna, och förintade sin motståndare både som uttolkare af Guds rådslag och af kärlekens och naturens vägar. Det var lätt göra att jaga Herr Daniel från förnuft till bibelord och sedan från både förnuft och bibel till orkeslös ålders- och ämbetsöfverlägsenhet, äfven de skakade i sina fogar. Han hade aldrig förr känt som nu, hur tiden gått ifrån honom, och människor blifvit skapade af annan metall än förr.

Resultat blef, att Magnil genast måste återvända, för att utplåna den mot henne begångna oförrätten, och emedan det var så olidligt tomt och tråkigt efter henne.

Det öfriga skulle förbli i ovisshet, ty det var för mycket begärdt, att man skulle klarera det med detsamma. Olof-Gabriel skulle föra hem henne i triumf. När man redan uträttat så mycket, var det naturligt, att detta icke erbjöd svårigheter, och när båten gled fram för hans ifriga rodd ännu lättare än vanligt, och sjön låg ljus och glittrande glad, som knappast någonsin förr, föreföll honom det närmast passerade bara som en elak dröm.

Midt i färden mötte han Vild-Hussen som rodde i förryckt brådska mot sitt näs. Han ropade åt honom att skynda tillbaka, medan det ännu var tid, ty vattnet hade stigit otroligt efter de sista regnen. Det log Olof-Gabriel åt som ett maktlöst hån och svarade icke.

Vid bondgården var det ännu en underlig stillhet och lugn efter dödens närhet som icke passade i hans sinnesstämning. Magnil tycktes honom också förändrad. Det var som om hon på dessa få dagar fått ett annat sätt och annan hållning. Det mjuka i hennes väsen var bortlagdt, liksom de små finheterna i prästgårdsdräkten med krusadt förklädesband och spännen i skorna. Hon bar

nu helt och hållet en bondflickas kläder, och en viss stel stolthet i hållningen. Men vackrare än någonsin var hon, lång och smidig, och ehuru hennes ansikte blifvit allvarligare, talade hälsan och styrkan i hennes rörelser nästan glädtigare än förr. Hon blickade med hufvudet lyftadt och ögonen lugna, som om det hon talade om låg långt borta och i sin helhet öfverskådadt. Hon hälsade på honom på samma sätt.

De stannade icke i gårdens närhet, ty där måste det hållas tyst utan alla öfverflödiga ord, och så togo de stigen ned åt Gedungsfallet.

Det var ännu väldigare än vanligt. En oerhörd vattenmängd ur den svällda sjön rusade ned för forsens trånga ränna. Vågorna kappades i ett slags raseri att hinna först, reste sig mot hvarann, genomfraggade af bubblor och skum, hoppade upp på hvarandras ryggar som ett koppel af galna och ursinniga hundar i en hetsjakt. Ibland lyfte de sig och togo språng med fantastiska, sönderslitna och växlande former af svartgrönt och hvitt. De branta stränderna lågo i skugga, och deras höga af fukt svartnade stam-

mar, som reste sig uppför markens sluttning, liknade en spetsgård, där något drefs fram mot döden. Det var nästan hemskt att se dem så orörliga.

Nära fallet låg en kvarn på en liten platå. Hjulen och stenarna surrade och slogo, och, trots larmet omkring, gjorde sig ljudet förnimbart genom sin regelbundenhet, som om där klappade en lefvande puls. Det var upplifvande och muntert att höra här. Mjölnaren stod på bron och skakade på hufvudet åt flodens häftighet, äfven i den lilla rännil, som ledde till hans lucka. Om det inte gällt ett brådskande arbete, att mala till Jon Esbjörnsons grafgille, skulle han stängt af för länge sen, ty det såg hotande ut.

Nedanför kastade sig hela den kokande massan utför branten. Den var knappt stoff längre, bara rytande vildhet, bara vilja, som icke kände sig själf och trodde sig fri, bara dån och dofva röster. Som ett lefvande väsen med bakbundna händer tog det dödsprånget. Skummet fladdrade efter det och lyftes som svallande hår. Det hvita glimtet var som glimt ur dårars och blindas blick. En

sekund ännu af ofattlig sönderslitenhet, af ångest utan gräns, där stod det åter upp, ett spöke ur det dödas värld, en hemsk storhet utan namn. Och ofvanför det i dallringen af de låga solstrålarna, som just nådde att glimma ännu i trädens toppar, hvälfde sig regnbågen, klar och stilla, och bergen lågo stilla med sina drypande och mörka skogar.

Hur skönt och stort det var, kunde den unge naturdyrkaren knappt känna något för det, annat än en rysning öfver dess vildhet. Det var alltför olikt allt hvad han stämt sitt sinne till, alltför främmande för människors väsen. Hvarför hade de gått hit? Här var icke platsen att tala. Om tankarna hade kunnat forma sig till ord, skulle dånet ha öfverröstat dem. Nu kunde de bara famla ikring. Detta var alltså slutet på deras ljusa sjö, där de svärmat kring i sommarnatten och drömt om lycka och lek, detta var djupet, de glidit fram öfver och målet, mot hvilket allt lefvandes flöde rann. Det lättaste af allt det lätta skummet, det sprödaste af alla de spröda bubblorna, det var hvad de fäst sitt hopp och sin varelse vid. I evigheters evighet fortgick

det som nu; hjärtat kyldes, hufvudet domnade mot sömn. All den vilja och åtrå som gör, att en själ känner sig stå i trotsig kraft som ett fast sammanslutet ting, öfverlägset all den mångfald som påverkar det, den sjönk samman här och ville lösas upp och glida med strömmen.

Han såg på Magnil som strök håret ur sin fuktiga panna. Lockarna slätades ut, och ansiktet blef äldre, ögonen hårda och lugna. Han drog henne häftigt till sig för att rifva henne därifrån, omsluta henne och sig själf med trollmakten af hopp och ömhet. Men hon sköt honom tillbaka och lyssnade med förvåning i hvart drag. Äfven han kände, att något förändrats. Ett ljud var borta, en puls var stannad, och bruset, ännu starkt och öfverväldigande, hade en annan och svagare ton än nyss.

De sågo uppåt mot den lilla kvarnen. Ja visst, därifrån var det förändringen kom. Mjölnaren stod ännu på bron och stirrade uppåt strömmen med lamslagen häpnad i sin hållning. Hjulet hade stannat, ehuru intet fel syntes på det, och damm-luckan var öppen. Det hade stannat af sig själf.

Det var ju icke mycket som passerat, det var bara, att ett litet verk af mänsklig beräkning plötsligt svikit, i allt detta måttlösa hade en liten fattig stämma blifvit stum. Men i denna småsak låg det oförklarliga, och det växte och fyllde allt; tanken stannade af liksom kvarnen. Hvad var det som hade händt, och hvad var det som hände allt fortfarande?

Strömmens vågor voro icke längre hvita och sjudande och sträcktes ej åt samma håll. Höga och oroligt plaskande, stötte de samman, som om jorden plötsligt gett sig till att vagga, och tyngden icke visste sin väg. Men marken var stilla, träden stodo stilla och andlösa, i vattnet var all den förändring som fanns. Luften låg lika klar som nyss, regnbågen lyste öfver fallets skum. Med ens måtte det ha gått en sky för solen, ty färgglansen var borta! Nej, strålarna lekte likadant på trädtopparna, det var vattenstänket som dragit sig undan — oförklarligt var det allt. Plötsligt blef älfvens dån nedanför stupet som ett döende skrik och var tyst, och i tystnaden stod en namnlös skräck. Fallet fanns icke längre till, klippväggen, som intet människoöga

betraktat, låg bar och mörk i silande dropp.

Det var ofattligt, och dock hade deras ögon bevittnat det. Evigheten hade slut som allting annat och stod stilla, skaparordet var dödt, tiden gick bakåt, bergen skulle välta sig och floderna rinna mot sina källor.

Se, se, de gjorde det redan! Just vid stupet var en tröskel i klippan; strömmen drog sig undan därifrån, uppför loppet, tillbaka mot sjön och sitt ursprung. Och lika ljust och klart låg solskenet genom luften, lika stilla stodo skogar och berg.

På några ögonblick hade allt detta tilldragit sig. Hjärtats slag hade mattats, men ej hunnit stanna förr än det redan var skedt. Nu låg tystnaden stor öfver dem, obegriplig, hemskare än dånet nyss, förnimbar som ett ting, ett väsen.

Tätt bakom dem rörde sig en man, som de icke sett förut. Det var som om allt dunklet därinne tagit kropp i hans gestalt. Han hade kastat en bössa i ett snår och trampade med en dåres vilda och planlösa häftighet af och an. Mössan hade han också kastat, och hans hår var

rödt och tofvigt som en björns. Ögonen lyste som en dåres. Det var Sven Olsson från Västerede. Magnil visste, att han brukade stryka ikring här, och kände igen honom. Han föll på knä och sträckte händerna mot skyn, han grät och bad: »Herre, förlåt oss! Håll inne med din rättvisa dom! Låt den icke falla på oss! Om du vill det, om det är din mening, gör din hämnd till min! Sänd hit älfven igen, om den också kommer i din vredes storm! Hvad ha de gjort af din skapelse, hur ha de vågat röra vid den?»

Inför den förrycktes hejdlöshet blef Magnil lugn och förstod hvad som skett.

»Det är Vild-Hussens ränna,» sade hon. »Han har ledt bort hela fallet. Han har sagt så ibland, ingen trodde, det var annat än skryt. Hvem kunde också ana det?»

Olof-Gabriel kände nästan rädsla. Inför det han bevittnat blef upphofsmannen öfvernaturlig. Leda bort floder, osynlig och fjärran ifrån! Peka på ett fall och säga stå, och det förintades! Hvem förmådde sådant?

»Den mannen är inte, hvad vi trott,»

sade han. »Om han vill, hvad kan inte hända?»

Men Magnil log, för första gången den kvällen. »Ett kan han icke,» svarade hon. »Och detta, tror du det är för hans vilja att leda? Det slutar inte nu och inte här. Låt oss gå och se, hvad som händer på sjön!»

Och de skyndade sig utmed den nu så tysta strömmen, stego uppför en brant och hade synen fri för sig. Ingen af dem tänkte nu på sig själf och sitt, blott på det väldiga som tilldrog sig inför deras ögon. Det föll blott Olof-Gabriel in, att den färd, han börjat så gladt och förhoppningsfullt, tog ett underligt slut.

X.

På sjön hade katastrofen kommit, om icke lika snabbt som vid fallet, dock lika ängslande och oförklarlig. Det var få som bevittnade den, ty man lade sig tidigt till ro, och i nejdens utseende om kvällen låg ingenting hotande eller ovanligt alls. Det var först efteråt i minnet, som man erinrade sig ett slags helgdagsro öfver vattenspegeln, en vemodig glans under solens lätta strålar som icke varit där förr. Men då, när man såg den, tänkte man ingenting annat, än att det var en välsignad kväll, och nu skulle man sofva godt och möta morgondagens värf med friska krafter.

Två nämndemän från Fors rodde hemåt från kyrkobyn för att taga i land vid Boängsnäset och på andra sidan söka

sig öfver älfven. De hade en lång väg, men den ljusa natten låg framför dem med sitt lugn och sin svalka, och de sparade sig och gjorde sig ingen brådska. Vild-Hussen for förbi dem med sin vanliga rastlöshet och ropade åt dem, att de gjorde bäst i att skynda på, ty vattnet hade fyllt grafven hela dagen. »Han tröttnar aldrig med sitt skryt på dessa tre år,» tänkte de och aktade icke vidare på honom. Längre fram mötte de ett par arbetare från gräfningen som blifvit aflösta i sin vakt.

»Får vi fara nya vägen snart?» ropade de åt dem på skämt.

»Ser I inte upp, kan det gå fortare, än I tror,» svarade de, »nu rinner det utför. Håll åt höger till landet, när I kommer närmare.»

»Vild-Hussen har smittat allihop med sin galenskap,» sade de till hvarann. »Här ser just ut att bli fara af!» Och de fortsatte i samma takt utan att ägna någon tanke åt saken.

Så småningom märkte de, att båten ville svänga och icke hålla riktningen. Där måtte ha uppstått ett nytt strömdrag, oförklarligt hvarför; man måste

gång på gång ta i starkare med höger-åran. Vattnet blef underligt omkring dem. Ehuru icke ett luftdrag rörde sig, gick det i vågor, sällsamma och vettvilla vågor som plaskade och smällde mot både stäf och akter med ett doft och tomt ljud. De sågo sig kring. Ingenting var förvandladt, annat än att solen gått ned, himlen stod ljus och klar utan ett moln, stränderna sträckte sig tydliga som vanligt i sitt lugn, blott liksom en smula högre än de borde ha varit med den floden. Men vattnet så långt man såg, låg och slog i långa drag och små vågor, som om man skvalpat det kring genom att vagga och stjälpa på hela sjön. Det speglade tillbaka ljuset med en sprucken och orolig glans liksom ur ett öga som stelnar. Det var så öfverraskande och hemskt att de höllo på att tappa årorna. Men det var väl för dem, att de icke gjorde så, ty nu drog den okända kraften i båtens köl med plötslig våldsamhet. Rätt mot grafven i Boängsnäset bar det af, och när de sågo ditåt, stod där längst fram en gul, kokande hvirfvel, hvars dån blef förnimbart. På sidorna bugade sig de höga tallarna på sandåsen, som folk på

kyrkobacken, när prästen kommer, ja de bugade sig icke bara, de knäcktes af och ramlade ned. Hela skogen böjde sig och skalf för en hemlig och osynlig makt. De förstodo, att där var döden, och med yttersta krafter kämpade de sig ut från den sugande strömmen med de snabbaste årtag de förmådde mot närmaste strand. Det blef icke ett ögonblicks hvila längre, sjön var förtrollad och förvandlad.

Från alla håll sluttade det ned mot den ban, de nyss farit. Där blef en djup fåra ända fram mot grafvens öppning, och vattnet bytte färg och blef mörkt med fräsande gult skum, med tusen hvirflar och skymtande formlösa ting, bottensjunkna stockar och sjögräs och lösryckta stenar. De hade knappt tid att se ditåt, ty de hade göra nog att freda sitt lif. Vågorna hade blifvit allt högre, fast ännu icke ett vinddrag blåste, och nu riktade de sig rätt emot dem för att hindra deras färd. Blott tum för tum kommo de fram, ehuru de rodde, så att knogarna blånade och pannan stramade till af det uppjagade blodet. Som när man flyr i en dröm och knappt kommer ur fläcken, kände de sig stelna

af ångest. Med ens stodo de alldeles still, vattnet bara sprutade för de jäktande årorna, men båten rörde sig ej. Det var förgjordt, de skulle dö, ingen människomakt hjälpte längre. De höllo på så en lång stund, innan de märkte, att de nått land, och hur skulle de också ha tänkt därpå, då de voro långt från den kända stranden ännu. De förstodo det först, då årorna nådde bara luft. Omkring dem på alla håll låg sjöbottnen, naken med sin blåa lera och blanka fiskar som icke hunnit med då vattnet rusade undan. Framför dem, ett långt stycke dit, låg landet, högt och underligt öfver den blottade vidden. De förstodo nu att de voro räddade, men det var allt hvad deras tankar räckte till att fatta om. Hela natten tog det dem att arbeta sig fram till fotfäste, stående på skotten och dragande båten med sig. När de väl voro uppe, sjönko de i dvala af trötthet och ångest utan öga och öra för någonting.

Men uppe på åsen stod upphofsmannen för det hela, Vild-Hussen, och iakttog sitt verk ända till slutet. Han gick så nära flödet, att det var fara att

han blifvit offer för det. Ibland ramlade tallarna som käglor omkring honom, och marken sviktade och gick i stycken. Han måste hoppa öfver rämnor, klänga med alla fyra, springa för lifvet undan grenar som knäcktes och smällde som bösskott. Det roade honom, och han flydde aldrig längre än efter säkerhet för ögonblicket. Den sjö som så länge trotsat honom, hela det land, han hatat, låg i krampryckningar under honom, han ville se så fullständigt som möjligt.

Som blod ur en afskuren åder strömmade vattnet i den fåra han gräft, med ett jätteväsendes mäktiga och stötvisa pulsslag stannade det af för rasen, gräfde sig djupare ned och sprängde sig fram i vidgad bädd. Med hvart tag var utgången allt vissare, triumfen stoltare. Han kunde se öfver Lokängsdälden ända ned till där den gamla floden flöt fram. Som när mannen och trollet i sagorna låta sina hundar slåss, rände vattnen samman, det nya reste sig mörkt och skummande, trängde fienden tillbaka, fick den under sig, tills den ebbade ut och var borta. Fallet hade strypts som ett maktlöst lif, han hade segrat, och ingenting skulle nu stå honom emot.

Han såg uppåt sjön och slöt hela dess vidd i sin blick. Sedd från detta afstånd var den sig icke mycket olik mot vanligt, men ett hvitaktigt, oroligt fladdrande öfver hela den stora ytan visade, att dess själ flydde bort. Allt häftigare bröt sig älfven fram, allt bredare och djupare gräfde den sin bädd, och skogar sjönko för den som gräs för lien. Redan tecknade ett bredt bälte af blank och blek orörlighet, hvad som väntade det hela, och de två bönderna från Fors togo sig ut som kämpande småkräk i en spindelväf. Stränderna sofvo omkring, människorna sofvo och visste ingenting af. När de vaknade, skulle de finna allt förändradt, och deras lif ledt i en ny fåra dit, där han stod som härskare.

Men det var icke slut med detta. Nedåt dalen, så lång älfven var, bröt i detta nu hans stordåd fram, icke i rykten och ord, utan i hela sin väldiga verklighet. Han vände sig ditåt, yr af glädje, han ropade genom det döfvande larmet, och det tycktes honom, hans röst skulle nå ända till hafvet med vattenmassornas svall. Allt skulle buga och böja sig för honom, liksom skogen för

öfversvämningen, alla de tre årens väntan och otålighet bröt nu i oemotståndlig kraft sina dammar, och vägen lades bar mot framtiden. Han kom ihåg hela nejden från sin mödosamma färd dit upp, hvar by och fors stod klar för honom i en följd så snabb som flodvågens nu; han skulle ha velat hetsa det redan hetsade, piska på det ursinniga till ännu galnare fart och så bringa sin hälsning dit ned. Men hur det i verkligheten var, det kunde icke ens han drömma om, där han stod.

*

Det första hinder, älfven mötte, när den öfvermodig och rusig af seger kastade sig in i sin gamla bädd, var en holme utanför Västerede. Det var ett rätt stort stycke mark, mörkt och högt af täta granar; byamännen hade där uppfört flera bodar för sina laxfisken. Vattnet brukade dela sig jämt på båda sidor, och vid nedra ändan blef det nästan lugnt och gaf landningsplats åt båtarna. Det var i gamla tider; nu fanns det icke tålamod längre till omvägar. Som en tjur, fnysande af raseri, tar en gärdesgård på hornen, så grep älfven fatt i

holmen, skakade den och ryckte den lös från fästet, lyfte den med sviktande skog och knakande skjul och bråtar och bar den högt med sig. Farten hejdades icke af bördan, som en flotta af skepp i storm seglade den fram, långsamt svängande kring sig själf, men framdrifven i ilande snabbhet. Vid Svarthällsforsen voro bergväggarna trånga, hvirflarna sprutade hvitt nere i djupet. Där hade älfvens lugn alltid pröfvats, och beständigt hade den rytit och dånat af vrede öfver uppehållet. Nu var den icke hågad att fara med lämpa längre, midt på forsens klippor och skum vräkte den hela holmen med skog och rotbunden mylla. Träden knäcktes samman och grepo in i hvarann, de högsta lade sig på tvären och spjärnade med fot och topp i stränderna, nya från Boängens ras ilade fram och fyllde luckorna. Det blef till en tät dammvägg, så hög och bred, som öppningen var. Framför drog sig vattnet undan och lade bottnen nästan bar med sina svarta och taggiga djup, bakom tornade det sig snabbt allt högre och högre. Här skulle profvet stå, hvad som var starkast, den tröga jorden med klippor och mark,

eller älfven som växte till jätte, och hvars krafter mångfaldigades hvar minut. På trots byggde den själf sitt hinder allt fastare, nya skogar vräktes på de gamla, hela jordflak trycktes släta intill dammen, allting skälfde för flödenas hejdade kraft, klipporna darrade i sin grund och det mullrade af rullande block i djupet.

Men där kunde icke länge vara tvekan om utgången. När vattnet nått ända upp till klyftans bräddar, hundra fot eller mer i höjd, och skummade och frätte på murens öfverkant som ett gapande vidunder, då brast i ett enda tag allt som hindrat, slets i stycken, förintades och var borta, och i en oerhörd våg, vuxen öfver hvarje föreställning, kastade sig älfven ut i den tomma dalen. Den blef fylld som kvarnrännan af vårfloden, som tystnaden af skriket, som kanonen af skottet; nu kunde det icke finnas hinder eller uppehåll längre, så lång vägen var.

Vild och våldsam hade älfven alltid rusat, men nu var den måttlös, förfärande. Högre än det högsta träd, bröt den fram, allt som låg under den var vigdt till fördärf. Holmarnas träd bräcktes af som stickor under en springandes fot, bran-

ternas skogar rycktes med som säf af vårisen, forsar trampades till döds och plöjdes bort, klippor lossades från rötterna och vrokos omkull. Lindorna skuros undan, och hölador och båtar hvirflades bort som barns leksaker.

Förbi Jerqvistle, Backbäcken, Sillre och Liden bar det af i nattens tystnad. Folket, som låg och sof i byarna högt uppe, väcktes af ett dån, som om åskan gick nära. De stirrade genom fönstren på den ljusa och molnlösa himlen och förstodo ingenting. Skräcken blef större genom det oförklarliga — var domens dag kommen, ramlade världens grundvalar, föll man i den öde rymden? Skulle blixten fräsa fram ur lugnet, lika sällsam som ljudet, skulle allting förgås? Men innan de hunnit reda sina tankar, var dånet fjärran och borta, och de trodde, att de hade drömt och sjönko långsamt tillbaka i orolig slummer. De som bodde närmare och lägre, i spridda och fattiga små stugor åt älfven, kände golfvet gunga under sig och sängen flyta kring, och vadade ut för att söka räddning. De sågo hvad det var. Det var vattnet, men lika ofattligt var det hela för dem, och

hvad som verkligen händt, förstodo de icke. De böjde knä i undergifvenhet inför det mäktiga och djupa, invid hvars bräddar de left sitt arma och tanklösa lif. Genom stillheten rusade älfven vidare, mil efter mil. Den skrämde upp tystnaden och förintade själfva det larm den väckte, den förintade allt. Jorden skakade, så att luftlagret kring hvart föremål rörde sig i ringlar liksom i hettan öfver ett bål, allt blef overkligt liksom en störd dröm, som stirrar mot vaknade sinnen för att i nästa ögonblick vika bort. Ingenting annat fanns till, än denna oemotståndligt frambrytande vildhet, en glimt af förfäran i den spöklikt bleka dagern, ett rullande dån och efteråt hvirflande och formlösa ting, likt skuggor af det som varit. Det var tidens flöde som tröttnat att rinna evigt i samma lopp. Nu reste det sig i uppror med hela den gåtfulla oändlighet, det kom ifrån, med alla seklers hopade och glömda minnen, och i ett enda skrik gaf det upp sitt väsen af otillfredsställd vilja och ej längre långsam förgörelsemakt.

Vid Indal väcktes färjkarlen af ett starkt rop genom fönstergluggen. Hvem

var det som väckte sådana ekon öfver hans lugna flod, hvem ville öfver? Innan han hann tänka sig för, rann något vått ned i sängen. Han störtade upp och ut. Ett berg af vatten stod högt och rasade ned åt alla håll, vågorna flöto redan kring hans stuga och stall. Det var döden som ropat på honom, och den var redan öfver utan hans hjälp. Där var ingenting att göra utom att fly, ingenting kunde räddas. Det stod hårdt åt att komma undan, tätt i hälarna på sig hade han faran, där han sprang upp mot kyrkan. Väl på det torra och i säkerhet, såg han ut öfver sin annars så lugna och kära värld. Älfven var förvandlad, svälld öfver trädens toppar och så fullpackad af tusen splittrade och flytande ting, att man borde kunnat gå torrskodd öfver. Bakerst i vimlet lyste en brokig kropp, hans enda egendom, kokreaturet, ännu tjudradt vid lösa stockar från stallet. Färjan var också borta. Det tycktes honom, att allt var slut för honom. Men vågkammen var redan förbi, lyftad igen, där vägen blef trängre, och härjade vidare.

Ned efter Västerlaning, Kårsta och Arklo ilade den fram, skrämmande och

förödande. Stränderna voro här lägre, ängarna skuros ut till hela sin vidd, och de gråa små ladorna föstes samman som får, dem vargen satt skräck i, och hvirflade med. Det såg ut som om älfven skulle mista något af sin häftighet, men hvar gång loppet blef trängre, reste den sig igen. Sist tog den såghusen vid Bergeforsen och knäckte dem som tomma skal, så bar det utför i låglandet. Där fanns det ej mer någon bestämd väg, allting öfversvämmades och böjdes. Och i hafsbandet, där döden så sakta brukade smyga sig på den tröttade floden mellan holmarnas gråa alder och vide, där röt den en sista gång ut sin vildhet i en jättestor, rullande våg, som långsamt dynade af ända mot hafvet. Där låg nu kringspridt och orörligt allt det byte älfven fört med sig, där tog det form igen och förödelsen kunde mätas af blicken. Det var hela skogar af dödade träd, ett helt slagfält af splittrade människoverk.

På endast några timmar var allting skedt, och den korta och ljusa sommarnatten hade hunnit bevittna det hela.

XI.

När man vaknade i Ragunda och gårdarna kring sjön, kunde man icke tro sina sinnens vittnesbörd. Hela den stora vattenytan var försvunnen; nu var där en öken af lera och sten, ännu fuktig och hårdt lysande i solskenet. Här och där i gropar sprattlade fisken ännu, annars låg den död öfverallt, som om ett enda notdrag tagit allt lif där fanns, och kastat det på platsen som ett värdelöst ting. Det såg höstlikt och dystert ut i den friska försommargrönskan, ingenting kände man igen, ingenting var som förr, hela bygdens hjärta hade upphört att slå. Midt i den forna sjön, som varit den ljusa vägen för alla och nu bara visade en svekfull gungfly, dit ingen vågade sätta sin fot, drog älfven fram. Den fanns

kvar ännu, men den var förvandlad också den, gul och mörk, tjock som välling, arbetade den sig nedåt i bottnen, gräfde sig ständigt djupare, rastlös och ohygglig. Ingen visste hvar den tänkte sluta.

På hvar plats hade man att ensam göra klart för sig hvad som skett, ty det tog tid, innan grannarna funno stigar till hvarann, och när de kommo, bragte de blott nya olycksbud.

Gedungsen hade upphört att finnas till, intet dån och ingen rök steg upp där längre, den var död och borta liksom sjön och allt det gamla och kära. I sin blindhet hade man trott, att fallet var fienden, som det gällde att bekämpa, man hade rest sig mot skaparens ordning och tänkt pruta litet på hans makt. Nu fick man se, hur han förstod sig på skämt, nu hade man det hårda allvaret. En ny fors hade man förresten fått i stället, lika ful och hemsk, som den förra var stor. Där den gamla sjön börjat, och bara ett strömdrag i den ljusa ytan visat älfvens inlopp, där brusade nu nya hvirflar, och de visste icke hvad de ville, de åto sig med rasande fart in i leran och sanden, och hvar dag flyttade de sig

ett långt stycke bakåt likt ett omättligt vilddjur som morrande ändrar läge, allt som det förtär sitt rof. Allting var förgjordt. Åar, som förr glidit lugnt ut i sjön, hängde nu plötsligt i luften och hade att gräfva sig nya lopp. Där blef jordras vid stränderna som begrofvo båtar och människor, ingenting var att lita på, ingenting stod fast och orubbligt. Folk från bygderna ofvanför, som icke hade en aning om hvad som händt, kommo roende utför älfven som vanligt och funno sig plötsligt i dödsfara. Nya strömdrag togo dem och ville rycka dem ned mot det nya fallet, de stodo midt i en förvandlad, förgjord och förbannad nejd.

Vid Jon Esbjörnsons begrafning samlade sig allt det tunga med tryckande makt, och man kände, som lade man en hel förfluten tid i jorden. I båt kunde han icke längre föras till kyrkan, på släpor drogs liket öfver skog och backar, man måste lyfta och bära det långa stycken. Trött var följet, när det hann fram, dyster och mörk stod hopen på kyrkobacken, och dystert ringde klockorna. Man afundades den döde, som sluppit se sin värld förändras, man prisade

honom med ett vemod, som hade han varit den sista af sin art. Han hade alltid stått emot det nya påfundet. Han hade arbetat lugnt och fast efter sin vana ända in i det sista, utan att sträcka ut handen efter någonting annat än det som närmast låg redo, han hade fyllt sin plikt. Han var också ingenting skyldig nu, han ensam kunde sofva lugnt, där annars oron rådde.

Ty till råga på allt lupo nu ryktena in om hvad som händt nedanför Gedungsen, i den långa dalen ända ned till hafvet. Det var slag på slag. Hela byar hade mist sina ängar, hela holmar med allt hvad därpå rymdes voro bortsopade, fisket var förstördt öfver allt, kvarnar och såghus lågo i spillror och stora skogar hade ryckts upp med rötterna. Det, som stod kvar, var sköfladt, laxar hängde sönderslitna uppe i trädtopparna, sjögräs, lera och mjöla täckte och sudlade allt, icke ett strå stod grönt, icke en fågel hade sitt bo. Så långt älfven rann, var allt hvad människoflit åstadkommit under långa tider bortplöjdt, och folket stod tomhändt med tankar af hat och hämnd mot kortsyntheten uppe

i Ragunda. Öfver land och rike gick snart ropet mot de fattiga bönderna som sökt bota på sitt armod och i stället dragit öfver sig en skuldbörda från allt hvad de själfva och andra mist. Hur de skulle göra rätt för sig och härda ut, det visste de icke, men det måste försökas ändå, det lofvade de sig själfva vid Jon Esbjörnsons kista. Det var ett hårdt prof och svårast att veta, hvad man först skulle ta fatt i, i all denna förvirrande mångfald af bekymmer och kraf. Och man vände sig mot den som orsakat det hela med sin harm och sin ovisshet.

Man fann honom vid groparna i sjön, håfvande upp den fisk som dittills ostördt sysselsatt sig med att äta upp hvarann, de större de mindre. Han var vid ett strålande lynne och skakade af sig all klagan, så att han var den som blef minst våt, han tryckte deras händer och klappade dem på ryggen, så att de blefvo hvita af fjäll.

»Har I varit med om ett sådant fiske förr,» sade han. »Det är för märkvärdigt. Kasta bara ut era nät, där jag säger till, och I skall få dem alldeles fulla. Det är skillnad mot förr, då kunde I fara

sjön kring med utter och just ingenting få fatt i. Hvasa?»

De stirrade på honom. Ja, detta var verkligen sant, men, men ... Var det drift? Hånade han dem till på köpet?

Han lät dem ej få tid att tänka ut sina tankar.

»Ser I där! På samma sätt är det med skogen. Hvad har I fått ur den förut? Fällt en stock för att göra ett degtråg och till sist stannat vid en träsked som pojken i sägnen! Nu kan det bli något af, nu är vägen öppen. Det gick lättare, än någon kunde tro, inte sant, det är så att I knappt hunnit hämta er ännu? Gör er nu i ordning med nya don, och här skall regna silfver så tätt som fiskfjäll. Där ser I, hvad jag har gjort för er!»

Ja, det var nog sant, att det fanns fisk nu, och i morgon var den slut. Sjön var borta den, och kanske gick det på samma sätt med skogen, om man for vildt fram. Hvad hade man då?

»Ah, bah! I dag är det öfverflöd på fisk, då är det skäl att ta fatt på den. Inte sörja för morgondagen, den reder sig alltid. Skogen är också stor, och

hvad gör det, att en sjö är borta, när det finns så många kvar? Den kan I få igen, om I sitter ned och gråter vid den, som Israels barn vid Babels älfvar. Då blir den salt till på köpet. Har I inte fått det som I ville? Gedungsen knäcker inte en sticka mer. Blir I rädda nu, för att det gått bättre, än någon anade, mer än kanske jag? Skall man klaga som friaren, för att han fick allt hvad han ville med detsamma?

De kunde icke bli kloka på honom. Skämtade han eller var han förryckt? Och all den skada han ställt till, föll den nu icke på dem? Från Västerede kräfde man redan sitt hö, som där var papper på. Och sedan allt annat, hela dalen nedåt. Det strömmade i detta nu skrifvelser in till landshöfdingen, öfverallt höll man skadesyner, siffrorna rullade upp mot Ragunda i en flod, lika förfärande, som den man sändt ned därifrån. Hvar skulle man ta pengar till allt? Man fick gå från gård och grund, och det räckte ändå till ingenting.

Å det, det skrattade han bara åt. »Det påstås ju verkligen, att några träd skall ha knäckts af där nere. Såghusen

lär också ha blifvit ruskade. Men hvad rör det oss. Vi bygger en såg häruppe, så får man köpa plank af oss, värre är det inte att bota. Skrifvelser, papper! Har I aldrig haft att göra med lagsaker förr? Det tar tid, allt sådant där, skall jag säga er, och jag har haft göra med dylikt, till ringa nöje hittills för resten, men utan att just förlora något på det. Det skall skrifvas med så mycket krummelurer, och så fint och vackert, och när det är färdigt, så har han glömt en prick eller inte sandat på bladet. Då står man där, och allt måste göras om igen. Lita på mig för det, ingenting få de af oss, om det sköts ordentligt. Hade de stämt älfven i tid, det kunde så vara, men stämma oss efteråt, det gagnar ingenting till. Saken är för stor och vidlyftig. Tiden har förändrats, och bönder kommer ingen vart med mig.»

Den tröst, de på detta viset fingo, var af blandadt värde. Vild-Hussen kunde man tilltro hvad som helst, efter hvad han visat sig förmå, men de fingo själfva en känsla af osäkerhet inför honom, som tog allt större mått. De hade fått en herre i huset, och ingen visste riktigt,

hvad han menade. Långsamt hade han tagit väldet öfver dem, först i vanan att befalla vid arbetet, så allt vidare och vidare. Efter den stora katastrofen hade han blifvit alldeles öfvermäktig, och där han nu stod, leende och slug och ensam munter bland alla de nedslagna, vågade ingen ens tänka sig, hur det skulle sluta. Och hans verksamhet fördubblades, han var öfverallt på vägar, dem han ensam fann och snärjde med sina papper och sina förtäckta planer. Nu var man helt och hållet i hans händer, ty skulle någon reda ut härfvan, var det han. Han fordrade lön för det, inte mycket, bara sjön som inte längre fanns, bara ett stycke värdelös mark af hvar och en, och så del i skogen. Man var redan inne i det, och man kunde ingenting neka, ty for han sin väg, då var ruinen där. Och alla nackar böjde sig inför det oundvikliga, och framtiden låg i tryckande oro, och Vild-Hussen var kung öfver ett tuktadt och lydigt folk.

Det njöt han af, och han var en godmodig och skämtsam monark, hvars krafttag alltid doldes af en hjärtligt uppmuntrande klappning. Han hade aldrig

njutit af lifvet som nu, och aldrig känt sig så ung. Endast en sak började trycka honom. När det blef klart för honom själf, hvad han uträttat, hvilket buller och larm, han väckt, och hur hans rykte flög ut öfver landet, kände han det enformigt att sitta där i det stilla, som stenen ligger i lugn på bottnen, medan ringarna breda sig efter dess fall. Han började känna martyrskapet af mänsklig storhet — hvad var den värd, om man bara hade smått omkring sig, och ingen kunde uppskatta den? Att hålla till bland sura och fattiga bönder, medan hans namn bredde sig från älfdalen, där intet annat nämndes, söderut, förbi Sundsvall, hans misskännelses ort, och säkert ända till Stockholm bland höga herrar och vederlikar, det var hårdt. Det borde smidas, medan järnet var varmt, han borde ut i stora världen och lufta sig. Nödvändigt var det till och med, ty han behöfde pengar för att få skörda fort. Dem skulle han säkert med lätthet kunna skaffa sig, om han kom nu, innan bullret hunnit lägga sig, och visade, hvad han var, och hvad han gjort. Det största fall i hela landet hade han lagt bart,

alla forsår ända till hafvet hade han plöjt upp, som ryktena sade. Den vildaste älf hade han gjort tam. Han var en stor man, han kände det mer och mer. Men man fordrade mycket af en sådan. Han skulle ständigt slå nya slag. Upprepade han sig, var det slut, och då var han bara en af många. I förvåning måste han komma, liksom förvåningen gått före honom, bondskjuts dög icke för en sådan.

Hans plan var lätt funnen, men han höll den hemlig, så att ingen skulle stjäla den, han började bli misstrogen nu, när han fått så mycket att vakta. Han genomtänkte den och formade ut den, han njöt på förhand af den, han började bli stel i nacken i känsla af hur mycket den bar på. Och när tiden snart nog var inne, skred han till verkställighet.

XII.

En morgon tvättade, kammade och rakade sig Vild-Hussen med mer än vanlig omsorg, ty afgörandets stund var inne, och han skulle företaga sin färd. Sina bästa kläder tog han upp ur kistan, där de legat obegagnade under tre år, liksom alla de finare sidor af mänskligt lif, hvilka han en gång tillägnat sig och låtit förfalla i glömska af brist på användning för dem. Det var med oro han nu granskade dem, och han fann många brister.

Både rocken och knäbyxarna hade fått liggsår af sin långa instängdhet, de luddade sig i kanterna, och en och annan mal fladdrade ut ifrån dem som ett tydligt intyg om hur glansen gått. Sidenvästens blommor hade gulnat liksom all

annan förgängelse om hösten, strumporna behöfde stoppas, och skorna voro spruckna af brist på smörja. Själf hade han också nötts af årens vedermödor och missräkningar, det kunde han se i sin lilla spegelbit, som på närmare håll var ärlig nog, men nekade sig till helhetsintryck, hur långt undan man än höll den.

Han behandlade allt med vemodig respekt, ty det hade ändå varit otadligt en gång, och botade bristerna med ömhet. Plaggen borstade han omsorgsfullt och höll dem öfver ångan af grötgrytan i köket, för att ta ut vecken. Lädret gned han noga in med osaltadt smör, och äfven sitt hår gaf han en ringa tillsats af samma slag, efter han icke hade någon pomada. Värst var det med hatten, som blifvit ett sorgligt formlöst, tillplattadt ting, sedan den sist satt på hans hufvud, men äfven den blef genom tålamod betydligt bättre, och resten fick ersättas af den käckhet, hvarmed den bars. I alla fall hade han gjort hvad han kunnat, och mer borde ingen begära.

När han var färdig, spände han om sig en värja, som han vid någon af höjdpunkterna i sin växlande bana förskaffat

sig, och trädde ut i köket till de andra, för att se, hvad verkan han gjorde.

Framgången var fullständig, och ehuru han aldrig förr känt en sådan leda och ringaktning för sin omgifnings tarflighet som nu, kände han sig ändå uppmuntrad af den beundran som mållös stirrade i allas blickar. Isynnerhet barnen blefvo glada som om de fått något själfva af att bara se på honom, det var tydligt att åtminstone där i trakten aldrig förekommit något så grant. I och för sig betydde det icke så mycket, ty bygdens helgdagsdräkt, blårock, strigbyxor, stuttstrumpor och näfverskor, var enkel nog, men häpnaden visade också, att man var långt ifrån hvarje jämförelse med dem. Han spände alltså ut bröstet i sinnesro, medan han fann tillfälle att gå rundt om för att visa sig från alla sidor och frikostigt ge så mycket ögonfägnad som möjligt.

»Hvart skall Hussen ta vägen,» frågade bondmor. »Han tänker sig väl aldrig ut och fria heller?»

Vild-Hussen log, utan att låta några fördystrande minnen väckas.

»Kanske det också,» svarade han,

»så där i förbifarten åtminstone. Tror mor, att man skulle svara nej åt mig då?»

Det hade hon mycket svårt att föreställa sig, om hon dömde bara efter ögonen. Ståt var alltid ståt, och värdt mycket, men karlen var ändå hufvudsaken, och denne förstod hon sig aldrig riktigt på. »Det är nog svårt att veta det,» utlät hon sig försiktigt, »det beror på, om man kommer i rätt stund.»

Och Vild-Hussen blef icke förolämpad öfver tviflet och ännu mindre nedslagen. »Det gör nog så. Man måste sätta sig i respekt först, annars går det galet. Förresten är det inte därför jag ståtar, jag har längre och viktigare färd än så. Jag tänker hälsa på kungen.»

Han njöt af den öfverraskning, han väckt. Det ordet gjorde bättre tjänst än någon olja att ge glans åt hans förlegade prakt, och nu fann han den själf rätt försvarlig. Till och med husbonden visade, att han icke var okänslig för den. »Det är lång väg till den herren,» sade han och förlorade sig i tankar på den. Det tycktes honom han måste sitta någonstans i fjärran på ett högt, högt berg, och han kände ännu djupare bekymren

och fattigdomen omkring sig. »Det är lång väg dit.»

»Så det nöter på finheten menar du. Därför väljer jag också en annan led än den vanliga, ty man bör inte vara dammig där. För kungen är ingenting godt nog; man tar hvad man har. Hatten är det mest bekymmer med, men därborta hålles den alltid under armen. Med armbågen krökt, så här!» Och han gjorde så och gick fram och tillbaka i stugan med afmätta danssteg, för att öfva sig till audiensen och visa, hvilken hofman han redan var. Barnen höllo på att glida af bänken i stelryggad respekt, och pigan blygdes för att hon låtit kurtisera sig af en dylik man. Kattungen trodde det var fråga om lek och kilade fram. Vild-Hussen var segerviss och lycklig.

»Hm, hm, man finner på så mycket. Och hvad skulle du göra hos kungen?»

»Bara tala om för honom, hvad som händt, och hur man gnäller öfver det här. Då skickar han mästerman hit och kurerar er alla för hufvudbry. Ha, ha, tror du inte det blir mellan oss, hvad vi två säger åt hvarandra?»

Han brann af otålighet att få säga det redan nu och slå med häpnad öfver sitt lugn, och sin djärfhet. Denna stund stod för honom jämnt i alla enskildheter. Han skulle visa, hvad han var för en man, och hvad han kunde uträtta, lägga fram sina tusen idéer, som kväfde honom, skaka af sig allt som hittills bundit, yppa hur man misskänt honom och handterat honom hårdt, vinna fullständig upprättelse och seger. Men bonden afstod från att ens föreställa sig ett möte mellan sådana män, ty han kände sin plats och sin fattningsgåfva.

»Och hvad är det för ny väg, det är frågan om?»

Vild-Hussen stannade och hans lustiga fåfänga gled af honom. Hans ögon lyste icke blott af den vanliga lifliga slugheten, men af en ny flamma, upphetsad, orolig och obestämbar, halft förryckt i sitt mod.

»Nedför älfven i båt, så lång den är, hela vägen ända till hafvet, kanske längre.»

Det gaf ett ryck i åhörarna. Detta förstodo de, och de glömde allt det andra.

»Det tänker du väl inte på? Den bär mot döden, den vägen, och har alltid gjort det. Ingen har ens försökt den, ingen har tänkt på den.»

»Just därför gör jag det. Det är inte heller den gamla älfven det gäller. Nu är alla holmar borta, alla forsar undanröjda. Det gjorde den stora floden, det har I väl alla hört? Nu är det bar och jämn väg. Det har ingen tänkt på ännu, ty ingen tänker mer än jag. Det har man inte reda på därnere, man har bara hört om några båtar och bodar som slagits sönder. Att en hel bygd blifvit öppnad, det förändrar saken litet, det skall jag visa, så att ingen kan neka till det. Jag har tagit reda på allt och vet hvad jag gör.»

»Men Svarthällsforsen är kvar. Troligen flera än den.»

»Kvar ja, älfven är också kvar, annars ginge det inte. Men allt är tamt nu, allt är förändradt.»

De varnade honom ändå, men han ville icke höra på dem. Tanken hade så bitit sig fast i honom, att han icke kunde lyssna till annat. Hans säkerhet gjorde dem äfven villrådiga, ty hvad hade han icke hittills visat sig förmå!

Men där han gick omkring och bestyrde sina sista tillrustningar, pratande, skrattande och full af hopp och djärfva påhitt, kände de medlidande med honom. Hvad var det för oro som jäktade honom jämt, hvarför var han olika alla andra? Det var som om älfvens vildhet farit i honom. Kring den hade hans tankar alltid sysslat, han kunde icke lämna den, och nu drogs han bort med den.

När han tog afsked, var det breda ärliga handslag han fick och ärliga tunga blickar med förlåtelse för allt hvad han dragit öfver dem. Ingen tänkte annat än på honom. Han kände sig mot sin vilja litet rörd däraf.

»Nå, skall jag inte hälsa kungen ifrån er? Är det ingenting I behöfver?»

»Säg honom, att vi ha det svårt och få det värre. Hjälp lär väl ingen ge oss, om vi inte själfva ta i. Vi skall också göra vårt bästa, och vill han så tänka på oss, så blir det väl välsignelse till slut.»

»Det låter ju, som var det själfva Gud fader, I hälsade till!»

»Om så blir, så säg honom detsamma.»

I denna aflägsna trakt hade man

ännu kvar känslan för kung och öfverhet som ett nästan religiöst begrepp, »kronan», var som fjärde personen i gudomen. Man såg mot dem allesamman lika enkelt barnsligt och undergifvet.

Vild-Hussen ryste till för det dystra förebudet och hela detta opåkallade allvar, men skakade det genast af sig.

»Åt era barn skall jag ha socker och grannlåt med tillbaka,» sade han, »allt hvad I nånsin önskar. Åt alla skall jag ha något med, lita på mig. Här skall bli andra tider, när jag kommer igen.»

Och han satte sin gamla hatt på hufvudet och gick med en munter kraftmedvetenhet i rörelsen, som spände alla sömmarna i hans bräckliga kläder. Man såg långt efter honom och kände det tomt och underligt, ehuru man visst icke varit glad att ha honom där.

Han gick ned mot älfven, satte öfver de ännu gula och strida vågorna med raska vändningar och klättrade uppför sandbranten. Han skulle till Lien för att träffa Magnil och säga henne några ord, innan han for.

Vägen tog han öfver dalen, där förr Gedungsfallet brutit fram. Ingen hade

gått där ännu, fast där var alldeles torrt, ingen hade tänkt, att det kunde vara möjligt. Rädslan från det föregående hängde ännu kvar där. Det såg också underligt ut. Ännu djupare var nu hålvägen, skuggan från branterna fyllde den liksom med ett lätt stoff, kölden satt ännu kvar i marken. När han gick där, var det som om älfven ännu flutit öfver hans hufvud och stängde honom från dagens värld. Där var så tyst, att genljuden efter fotstegen fingo en nästan hotfull styrka och brötos samman mot hörseln som spökande larm ur det förgångna. På bergväggen stirrade sällsamma väsen emot honom; det var gropar och linjer, dem tusen års floder nött in i stenen, och som nu nåddes af ljuset och fingo form af fantasien till hotfulla och jättelika gestalter. Det var skuggorna efter det lif han dödat. Man fick se sig för hur man gick, ty klippbäddarna voro blankslipade som is, och midt i dem öppnade sig jättegrytor, dem snurrade stenar svarfvat djupa som brunnar, och där var det ännu vatten. Vild-Hussen såg sig nyfiket kring på allt och tänkte på, hur han först stått inför det

fallet. Då svällde det af makt och styrka och öfverdöfvade hvar röst, och nu var alltsammans sten och död och tystnad. Men han dröjde där icke längre än han behöfde, ty stillheten var hemsk.

Magnil såg honom komma långt ifrån och förvånades åt den främmande uppenbarelsen. När hon kände igen honom, höll hon upp med det hon hade för händer och mötte honom med en hård och spefull dragning på munnen.

»Kommer I därifrån?» sade hon. »Jag trodde, det var forskarlen, som måst ge sig till betjänt för att lefva. I har fått det nu, som I ville. Finner I behag i det?»

Vild-Hussen blef litet nedslagen öfver att hans ståt gjorde så ringa effekt, och tog försiktigtvis af sig hatten. Han stod som han öfvat sig att stå inför kungen, självfmedveten men ödmjuk, spejande och slug.

»Mycket,» svarade han, »här är nu en god del gjordt, men ännu inte nog. Det är litet bart, men när här blir plöjdt och sått, blir det nog bra. Det skall komma i sinom tid.»

»Och I skall göra det, I skall skörda? Hur ser I ut?»

Hennes förakt smittade honom själf, och han kände sig nästan löjlig inför henne, där hon stod i sin bonddräkt och sina näfverskor, trampande så fast i marken, som om hon vuxit ur dem.

»Bah» — han skakade intrycket ifrån sig — »jag ser, att du inte förstår dig på, hvad som är fint. Du får vänja dig vid det. Det är inte för dig, jag har klädt mig så här.»

»Och hvad har I kommit för?»

»I samma ärende som sist. Jag vände mig åt orätt håll då. Jag kände inte dig, och du kände inte mig, men nu bör den saken vara klar. Jag har hållit hvad jag lofvat, och mer än det, jag tänker göra så ännu. Du vill ställa oss som fiender, men jag har inga sådana, jag kufvar dem. Du säger nej fortfarande, det kan jag se, och jag tycker inte illa om det. Du kan inte mena det så fast längre, och med tiden måste det bli ja. Jag har nu satt mitt kort på det, och efter jag skulle göra en liten resa, ville jag göra klart mellan oss. Jag tänkte också, att du kanske hade

fått ögonen öppna nu, men det tycks ta tid.»

»I skall fara, säger I. Och hvart?»

»Till Stockholm, till kungen. Man talar nu bara om mig i hela Sveriges rike, och då vill jag vara med. Jag öfverger ingenting, var du lugn. Mina papper, dem har jag här» — och han slog sig på bröstet. »Du tänkte på dem, du, när ingen annan gjorde det, och det tyckte jag bra om. Nu är de värda mera. Du frågar inte, hvad jag tänker ta för väg?»

»Nej, våra har I förstört. I får väl hålla tillgodo med dem nu.»

»Aldrig jag. Jag gör mina vägar själf. Nedför älfven bär det, i en sträcka, ända till hafvet.»

Hon måste se på honom. Hans ögon flammade af en underlig eld, som förtog deras vanliga, hatade uttryck. Det var våghalsigt mod i dem nu, midt i fåfängan och skrytet, och en vild kraft. Hon kunde lida dem bättre, än hon någonsin gjort, och för första gången kände hon för honom något liknande medömkan. Men hon stelnade igen, när hon

såg sig kring på den döda sjön och sin härjade värld.

»I väljer själf era vägar, och hvart de leder, vet ingen af oss.»

»Och när jag kommer tillbaka, Magnil, och har fått allt som jag sträfvat för... Tro du mig, det har kostat, det är hårdt att vinna något. Men hvad gör det, när jag kommer tillbaka, när jag har det. Och då, är jag då en man att säga nej till?»

Hon svarade icke, emedan det ju allt fortfarande var öfverflödigt, men hennes blick gled förbi honom och stannade allvarlig, som om hon sett mot något öfvernaturligt inne i framtiden. Han rördes af den oväntade mildheten i hennes uttryck och tänkte nu äfven på henne.

»Jag har gjort dig sorg och skada, men det måste jag. Någon annans fick du inte bli, du passar bara för mig. Du skall bli som en drottning här, och allt skall bli vårt.»

Hon flyttade blicken mot honom själf.

»Ja, vackert har I gjort det omkring mig, fattigt var här, nu är det värre, men ett är sig likt. För er blir här ingenting, I må räkna så mycket I vill. Annat har

vi vuxit upp till och lärt, ingen har här räckt handen efter andras i lystnad och snikenhet. Hvad har I att göra med oss? Hvarför kom I hit med era begär och er oro? I vill göra oss alla likadana, men det skall inte lyckas. Se till, hvad som är kvar till slut efter allt hvad I famlat efter, och far den väg I valt!»

»Så, så, du är ond ännu. Ja, jag skulle bara säga farväl och får väl se tiden an.» Och han nickade, oförtrutet som vanligt, satte hatten på hufvudet och gick. Magnil stod och såg efter honom, allvarlig och tankfull, men allt som han kom längre bort iakttog hon bara, hur löjlig och liten, han tedde sig i sin nötta ståt, och log hårdt åt honom. Och hon vände sig bort mot sina skogar som stodo orörda af all förändring, väldiga och tunga som alltid, och gick till sitt arbete.

Litet senare kom Olof-Gabriel med lätta steg och en befriad, öm, käck och glänsande blick.

Han hade tänkt mycket dessa dagar med all den tryckande oron omkring sig; han kunde icke stanna längre och icke heller öfverge Magnil. Alltså måste hon

följa efter honom och bli hans. Hvad hon invändt förr måste bara ha varit tomma ord, ty de älskade ju hvarann och var unga — hvad kunde då stå i vägen för dem? Ingenting alls. Sådant slutade aldrig på mer än två sätt. Antingen en poetisk och tragisk upplösning, lockande nog i all allmänhet, men gudskelof icke att befara här, eller också lyckan och bröllopet. Han var en man och visste hvad han ville. Hans far, som öfvervann alla svårigheter så lätt som man stryker en begagnad prästkrage fin igen, skulle åtaga sig henne, böja, blöta och stärka henne, så att hon passade för sitt nya stånd. Hon skulle bli ännu vackrare så, vekare och ömmare än nu. Under tiden skulle han arbeta med hittills osedd kraft för att få en ställning. Naturligtvis skulle han ingenting uppge af sina orubbliga meningar om samhälle och skapelse, men han skulle finna, att bästa sättet att verka för dem var att taga plats inom sagda samhälle. För att styra en båt måste man sitta i den och något så när bekvämt till. Han sade henne allt detta i mycket muntra och modiga ordalag,

alldeles som han kände det, men utan att lägga vidare vikt på hvad å hennes sida var att göra, ty det kunde komma omärkligt och af sig själf.

Hon hörde honom till slut, eller tycktes åtminstone göra det, med en ljus och leende min alldeles som förut under deras samlif på sjön. Men hennes svar kom underligt i ton och ord.

»Du har alltså inte farit? Du dröjer här ännu?»

»Ja visst. Skulle jag fara utan dig och utan ens ett afsked? Hvad tänker du på?»

»Jag tog ju afsked en gång. Från alltsamman.» Och när han icke förstod, fortsatte hon in på annat. »Vild-Hussen har sagt afsked han.»

»Har han farit? Hvarför talar du om honom! Hvad sade du honom?»

»Ingenting. Han hade ju fått sitt svar. Han är borta nu.»

»Hvart for han?»

»Till Stockholm, sade han. Han skulle söka kungen, han skulle göra stordåd igen. Han pratade och pratade. Det gör detsamma hvad. Han kommer aldrig tillbaka, men det visste icke han.»

»Hvad menar du? Hur kan du tala så hemskt?»

»Han tog vägen nedför älfven. Galen är han. Du minns den andra dåren, när Gedungsen dog, Sven Olsson med bössan. Han håller vakt vid Väster-ede, har fått det i sitt hufvud. Vild-Hussen slipper nog inte lefvande förbi.»

»Och det sade du honom inte? Magnil, hur skall jag förstå dig?»

»Du har nog inte gjort det. Därför kommer du hit igen. Du skulle nu sparat dig det. Hvad rör det mig, hvad som händer honom, det har han dragit öfver sig. Det blir ingen skada skedd.»

Olof stirrade på henne, hans ord och tankar nyss hvirflade förbi i minnet. Han tänkte på sin far och världen därnere, på Magnil i netteldukslädning och frisyr bland hvita får. Nu såg han henne för sig, vacker och hård i sin grofva dräkt med något af isens skärpa i de ljusa ögonen, blåa som deras sjö hade varit, med blicken långt förbi honom öfver de mörka skogarnas linjer, stark och stolt som hennes egna berg. Han kunde icke förlika de två, kunde ingen-

ting tänka längre. Hon fortsatte, lika oberörd.

»Kommer han också där förbi, så tar älfven honom. En dåre är han, det har förryckt hans hufvud, att hans ofog lyckades här, nu tror han sig kunna mäta sig med allt. Som en eländig narr stod han här, sniken och blind. Han vill härska öfver detta,» — och hon såg sig kring och andades luften i lugna drag, hela hennes gestalt växte — »han får se, hur det lyckas i forsens armar.»

»Men Magnil, det är ju en synd, stor synd.»

»Du tror så. Du talar om våld och orätt i världen. Var du lugn, den har hårdt att sätta mot hårdt, den är stark och vild nog. Du skulle ha lyssnat till forsen här. Du får nog inte mycket gjordt du, och kanske passar det dig bäst som det är. Förstår du nu, att jag intet nytt svar behöfver ge dig? Hit hör jag, gå dit där du hör!»

Olof-Gabriel förstod henne nu. Allt hvad hon sagt från första början fick sin tydning, de två hade ingenting att göra med hvarann. Han fann henne vackrare än någonsin, och tårarna stodo

honom i ögonen öfver att detta var afskedet, men han kände, att det måste vara så. De voro skapade af olika stoff, hela tidrymder lågo emellan dem. Han kunde icke göra klart för sig, hvem af de två, som hade orätt, ehuru det borde vara tydligt nog, ty hon stod så lugn inför honom, att hans omdöme vacklade. Hela hans inre var bara ett virrvarr af tvekan, vekhet och bräcklighet. Han nästan skrämdes af det vilda skogslandet omkring dem med dess dunkel från urgamla tider och lätta, skarpa luft, genom hvilken det fjärran och forntida låg i klar och bestämd oföränderlighet, och han längtade från det främmande till sitt. Så skiljdes de åt för samma nödvändighetens tryck, som alltid legat som en aning omkring dem. Magnil fortsatte sina sysslor, som om ingenting händt henne.

XIII.

När Vild-Hussen kom till mötesplatsen med sina två följeslagare och yppade för dem, hvad färden gällde, ryggade de tillbaka och ville icke lofva sitt bistånd. De hade hittills trott, att det bara var frågan om att pröfva det nya älfloppets farbarhet. Det kunde de vara med om, ty ehuru äfven ett sådant försök syntes vådligt nog, var det däri för vant folk så mycken lockelse, att de gärna riskerade sina lif på kuppen. Men lek var lek, och där skulle finnas förnuftig gräns för den. Ned till de stora forsarna, som redan i urminnes tider kräft sina offer och gett tydlig varning, hade de icke alls lust att utsträcka den.

»Bah, jag får dem nog med mig, bara vi börjat,» tänkte Vild-Hussen. »De för-

står inte, hvad jag säger, att allt är förändradt nu, men de får väl själfva se. Vi talas vid vidare sedan,» sade han otåligt, »sätt nu i gång!» Och han tog sin stake i handen och ställde sig i stäfven; de andra fingo sköta den egentliga styrningen. Det gick undan, ty bädden var icke helt urgräfd, och sluttningen ännu ansenlig. Man sköt fram som pilen i den glatta rännan, och det gällde bara att hålla sig rätt i loppet. Hvilken färd det var! Stränderna hvirflade förbi, hvart ögonblick var fylldt af lif och fick ett omätligt värde genom faran. Hvar muskel stod spänd och färdig att förrätta sin tjänst, ögat skarpt ocb snabbt mot tusen försåt, som knappt skymtades, innan de voro hotande nära. Det var att vara till! När han såg sig om, mötte han kamraternas ansikten, lysande förnöjdt och barnsligt i samma yra. I deras annars tröga och tunga lif var sådant som detta festen; de hade glömt allt bekymmer och allt groll mot honom, de kände sig som skogens jagade och oupphinneliga väsen, lodjuret, kvickögdt och vildt, som svingar från träd till träd, utan att famla i ett enda grepp. »Visst får jag dem med,»

tänkte han, »här är ju inte ens någon fara.» Ålfven låg munter i det bländande solskenet, och dess grumliga och mörka färg var dold under glansen, allt var lyckligt och han var på väg mot lyckan, han kände icke längre hur eller hvar, bara att så här skulle det fortfara i timmar.

Någonting hvisslade förbi hans hufvud, och i detsamma slog en underlig skräll fram mot honom, och drog med sig ett dån af återljud från alla håll, som om de väntat och hvilat, och nu ramlade vid att ett stöd ryckts undan. Han förstod ingenting, men följeslagarna stirrade mot en punkt på Västerede-stranden, där ett litet blått moln steg upp och förtunnades i solen. »Någon sköt på oss,» sade de. »Det var nog Sven Olsson, stackarn. Orätt var det i alla fall,» tilllade de saktmodigt.

Vild-Hussen kom ihåg det hat, han väckt emot sig, och nu gjorde det honom ondt.

»Oss tar ingen i flykten,» skrattade han, »och innan han hunnit ladda om, är det för sent. Men man skall få ångra det där en gång.» Och han stirrade framåt med ett mörkt och trött uttryck.

Ingenting fick vara gladt här i världen, aldrig fick man glömma något. Det var som om det lilla molnet bredt skugga öfverallt.

Han väcktes af att roddarna brådskande svängde in mot stranden, han måttade med staken, för att hejda det, och ramlade vid stöten mot land. Han reste sig mot dem i ursinne. »Hvad nu, hvad tar I er till? Nedför, nedför hela vägen! Fram mot målet. Han I icke förstått?»

Men de pekade bara. »Den vägen far ingen af oss, och ingen annan heller. Se själf!» Han blickade ditåt. Framför dem låg Svarthällsforsen, lång och oöfverskådlig, ingenting hade den mist i häftighet, ty där var klippgrund. Den tycktes ännu vildare än förr med skogen bortrifven, så höga stränderna voro, och berget i långa mörka skikt och floar, naket och hårdt. I djupet kokade älfven, svart och gulskummig, icke en solstråle hann dit ned. Det var döden själf.

Han såg, att de hade rätt, men ville icke släppa tanken inpå sig. Att öfverge sin plan redan här, det var snöplighet, det var nederlag, det fick icke ske. Hellre ta hvad risk som helst, våga lifvet, som

de pratade om — hvad var det värdt, om man vek för hinder? Han tiggde och bad dem och lofvade dem halfva sin vinst, som skulle komma, hela vinsten, om de icke blottställde honom för denna skam. Men de voro orubbliga och förstodo honom icke ens. Blott ett kunde de lofva, att följa med till andra sidan forsen. Såg det bättre ut där, kunde man ju försöka ett tag igen. De voro icke villiga till detta heller, men tyckte sig vara bundna, efter han litat på dem. De buro åror och stakar med sig, i hopp att finna en båt, som de sade, men i tysthet menade de motsatsen.

Den vägen var den tyngsta Vild-Hussen någonsin gått. Hvart steg var ett steg från målet, hvart ögonblick lade tyngd på hans skuldror. Hvad tjänade det till att lefva för detta, hvad var allt hvad han uträttat med denna gapande lucka i? Det var nog så med allt; när det kom, då var det bästa borta. Hvarför hade han ödt sig i sådan oro jämnt och sprungit som en narr efter förhoppningar och rykten? Älfven röt i djupet under dem, den förstod honom och tog sin hämnd för hans öfverrumpling. Den

skrattade åt människors makt, och den hade rätt, ty det var nog icke mycket bevändt med sådan.

När de hunnit förbi, funno de en båt, men älfven var fortfarande lika hotfull. Väl hade många grund försvunnit, men andra hade kommit i stället, desto farligare som man icke kände dem. Allting såg värre ut än förr, sönderbräckt och afskaladt, som det var, idel lera och sand utan en grön fläck, ett virrvarr utan ordning som en ännu ej färdigskapad värld.

Karlarna ville icke följa med, till och med half seger ville de ta ifrån honom. »Nej,» sade de, »detta kände de icke till. Det vore förryckt gärning.»

Då gjorde honom allt detsamma. I förtviflans mod skakade han af sig sin harm och sin nedslagenhet och blef den gamla Vild-Hussen igen, munter, slug och leende. Han såg ännu en gång sin väg ljus och lockande, där solen sken på ödeläggelsen.

»Så far jag ensam. På det viset botar jag på det som brustit. Här är det färden börjar, nu först blir det allvar af. Ingen har gjort den förr, ingen

har drömt om den förr. Nu delar jag ingenting med mig, afundsjukan skall kväfva er en gång. Undan från donena mitt är skeppet, jag räcker till både kapten och manskap. Så är det också bäst, om man skall uträtta något. Allt mitt har jag ombord, här och här och här» — och han slog sig på pappersbunten, pannan och bröstet, »jag för det igenom.»

De ville icke låta honom fara, de kunde icke stå till svars med att låta en sådan galenskap ske. Men han slogs med dem, dref dem undan och svängde sin stake i krets omkring sig.

»Akta hufvena! Inte för att det vore stor skada på dem, men se upp för bulor! Hvad har I förstått om mig däruppe! Ingenting vet I. Älfven vet det, den skjuter rygg som en katt och fräser, men är mycket mer rädd än arg. Den har pröfvat på en del, och nu skall den få se mer. Farväl I och vänd om! Hälsa flickan där, Magnil, att jag far till kungen jag, till hafvet först, rak som en kung. Att kommer älfven öfver mig, tar jag liftag med den. Stryper den, så biter jag, jag tål inga hinder, och mitt drifver jag igenom.»

Han sköt ut och grep årorna, styrde in i snabbaste fåran och rycktes med, upphetsad af sinnesrörelsen och farten, vaksam och snabb med blixtlika lodjursglimt i ögat. En hvirfvel grep lömskt efter båten, ville vända den och hvälfva den. Men han betvang den, nästan utan märkbar ansträngning, och rycktes vidare.

De två männen stirrade efter honom, halft i häpnad öfver hans förryckta ord, halft i beundran öfver hans mod och kraft.

»En karl var det i alla fall,» sade de, när sista skymten af honom försvann bakom en holme, som stått mot floden och reste sig svart och härjad med sönderslitna träd. Det var som om de format hans eftermäle, där ovissheten tog honom. Båda voro de också säkra på att aldrig se honom igen.

Vild-Hussen satt i ett drömmande tillstånd i och med att han blef ensam. Faran tänkte han icke på, han visste, att den fanns där, men de rörelser han gjorde för att undvika dem blefvo mekaniska och omedvetna som en sömngångares. Af allt det yttre förnam han bara den ilande farten, luftens sus mot

örat, stänket på kinden, skuggan af ting som gledo förbi. Han hade farit så här som gosse — var det icke just nu? — Varit mycket munter och ifrig att hinna fram. — Var han det icke nu? Han var trött, hade varit upphetsad öfver något och skrikit högt, han visste icke hvad. Alltid på det sättet! Skulle man då jämt lefva så här, jagad och jagande, skulle det aldrig ta slut, och hvad var det frågan om?

Liksom en fallande människa hinner se hela sitt lif för sig under sekunderna från taket till marken, gledo på den korta färden fram till holmen alla hans år genom hans inre syn, snabbt och glimmande som spåret af ett stjärnskott i natten. All åtrå och all besvikenhet var där, alla löjen han lett, alla lögner han sagt, all kort triumf och lång möda. Rastlöst dref allting fram — var farten i honom eller utom honom? Han visste det icke. Nu skulle han mot lyckan och hade mycket brådtom; det gällde att fånga och gripa, det gällde att vara först.

En svartare skugga än förut gled öfver honom, en rysning från ett kyligt drag. Han såg upp. Hvar var han?

Holmen låg bakom, framför och rundt omkring honom ett fräsande svall af vatten som hejdades och reste sig öfver mörka grund. Ingen väg ut, ingen tillbaka. Det gällde icke längre lifvet, det gällde döden.

Då fick han all sin sinnesnärvaro igen, slängde årorna in i båten och sin drömmande dvala med dem, stod där lång och rak med staken i handen och hvar rörelse i sin makt. Hans hjärna var klar, och synen skärpt till det yttersta, han såg hvar klippa under skummet och stötte i dem som med ett spjut, han omfattade blixtsnabbt älfvens lopp och strändernas sönderslitna branter, solen och den höga himlen. Rätt fram, nästan hvilande på kullarna, låg ett tornadt och lysande sommarmoln, hvars drifvor togo form af okända och växlande ting liksom människors önskningar.

»Här är det, det skall ske,» tänkte han, »men först pröfva vi en dust.» Och han var hejdlöst och vildt munter. Nu visste han hvad han hade för sig och hvad han ville.

De första hvirflarna slog han sig undan, springande och balanserande

under språnget, färdig, just där det behöfdes i den sista halfva sekunden. Han gungade högt på svallet, dök ned i dalarna, hela tiden skrikande ut sitt segerjubel ur fullt bröst. Det var en fiende han trampade under fötterna, ett hatfullt hjärta han stack igenom med hvar stöt, en redan slagen, han triumferade öfver. Men den gaf sig icke, den vred sig som ett vidunder i kramplyckningar. Allt starkare blefvo skakningarna, allt högre gapade vågorna öfver båtkanten, allt tätare hotade klipporna. Just som han stött till en af dem, med musklerna ännu skälfvande af ansträngningen och bröstet vidgadt af glädje, kände han båten ryckas undan sina fötter och hvälfvas. Med vidöppen famn, likt en roffågel som skjuter ned på bytet, störtade han ned i det fräsande svallet och försvann, lamslagen och strypt. Båten vältrades ännu några gånger på lek, ibland på rätt köl, men halfdränkt och utan styrande vilja längre blef den ett rof för första hvirfvel och vräktes till sist på stranden långt därifrån. Mannen skymtade här och där, utan vilja också han, ledlös med långa lemmar och ansiktet blekt och sofvande.

Honom bar älfven vidare med sig, än långsamt glidande utmed bottnen, där det var djupt, än lyftad högt i forsarna som ett segerbyte.

*

Ett par dagar senare var Jonas Pihl vid Indall, sänd med bref och bud från en handlande i Sundsvall till något af de förstörda sågverken. Han skulle öfver älfven, men som han ingen brådska hade och i färjkarlen fann en man efter sitt sinne, satte han sig bredvid honom på en ilandfluten stock och ringde med benen. Omsider märkte han, att det måtte ha försiggått något ovanligt där.

»Här ser för bedröfligt ut,» sade han.

Färjkarlen vände sin drömmande blick emot honom, glad att finna sin egen iakttagelse bestyrkt. »Ja det gör så,» svarade han. »Och här som *var* så vackert, i synnerhet på andra sidan. Björkarna stod så ljusa, det var min glädje att se på dem. Hur jag nu sitter och ser, kan jag inte komma ihåg alldeles hur det var, men att det är borta, det är säkert. Jag hade färjan längre

uppåt, stranden är inte kvar, och allt mitt gickpå samma gång. Om jag nu bara kunde minnas det riktigt!» Och han stirrade dit igen.

Jonas Pihl försjönk också i drömmar. »Ja,» sade han, »tiden går, och man har ingenting kvar. Bäst att inte tänka på det, det bara flyter och flyter. Jag har också haft det annorlunda, men nu minns jag ingenting längre. Så godt är det.»

Färjkarlen såg upp. Han hade funnit en tanke och var barnsligt glad öfver den. »Det är nog inte meningen, att man skall fästa sig vid sådant. Jag menar det som förgår. Man gör hvad man skall. Här har blifvit stridare och tyngre att komma fram med färjan nu, men det går i alla fall.»

»Det går i alla fall, och till sist får man lugn, och ingen kommer i håg en. — Flyter det alltid lik här?»

»Hvad är det du säger, lik?» Han sprang upp och följde kamratens blick. Ett stycke från stranden dref en människokropp förbi, långsamt kretsande med utbredda armar och ben, som om den hjulade. »Herre Jesses ja, den måste vi hämta upp.»

»Menar du det? Nå ja, kanske.» Och de rodde ut och fingo fatt på den, drogo den med sig i land och lade den med ansiktet uppåt.

»Hvem kan det vara? Det har varit fina kläder det, bälte har han också kring lifvet, fast värjan är borta. Det har inte varit en som vi, det där.»

»Kanske det. Jag känner igen honom för resten. Han for hit upp för att bli så rik och lycklig. Han skulle göra så mycket. Jag undrar, om han fick det gjordt.»

»Hva falls? Var det han som skickade älfven ner och gjorde all förödelsen? Var det Vild-Hussen?»

»Så hette han ja. Mera vet jag inte, och detsamma kan det vara nu.»

»Det kan nog det. Stackare, då var det älfven som tog honom i stället! Så skall den väl snart bli sig lik och lugn igen. Vi kan inte lämna honom här. Han måste upp till kyrkan, till bårhuset.»

De försökte att lyfta honom, men han var så mjuk och lång, att det var svårt att handtera honom. »Det är bäst, att jag tar honom på ryggen,» sade Jonas Pihl. »Jag är närmast till det, för han

var ofta snäll mot mig.» Och så tog den ena mänskliga vrakspillran den andra och bar honom upp mot den sista ron och glömskan. Det såg groteskt och underligt ut, men där var ingen som tänkte på det. Bäraren frös under kylan och fuktigheten, och färjkarlen gick efteråt och bad ur sitt barnsliga sinne för den som stört hans värld med människors oro.

